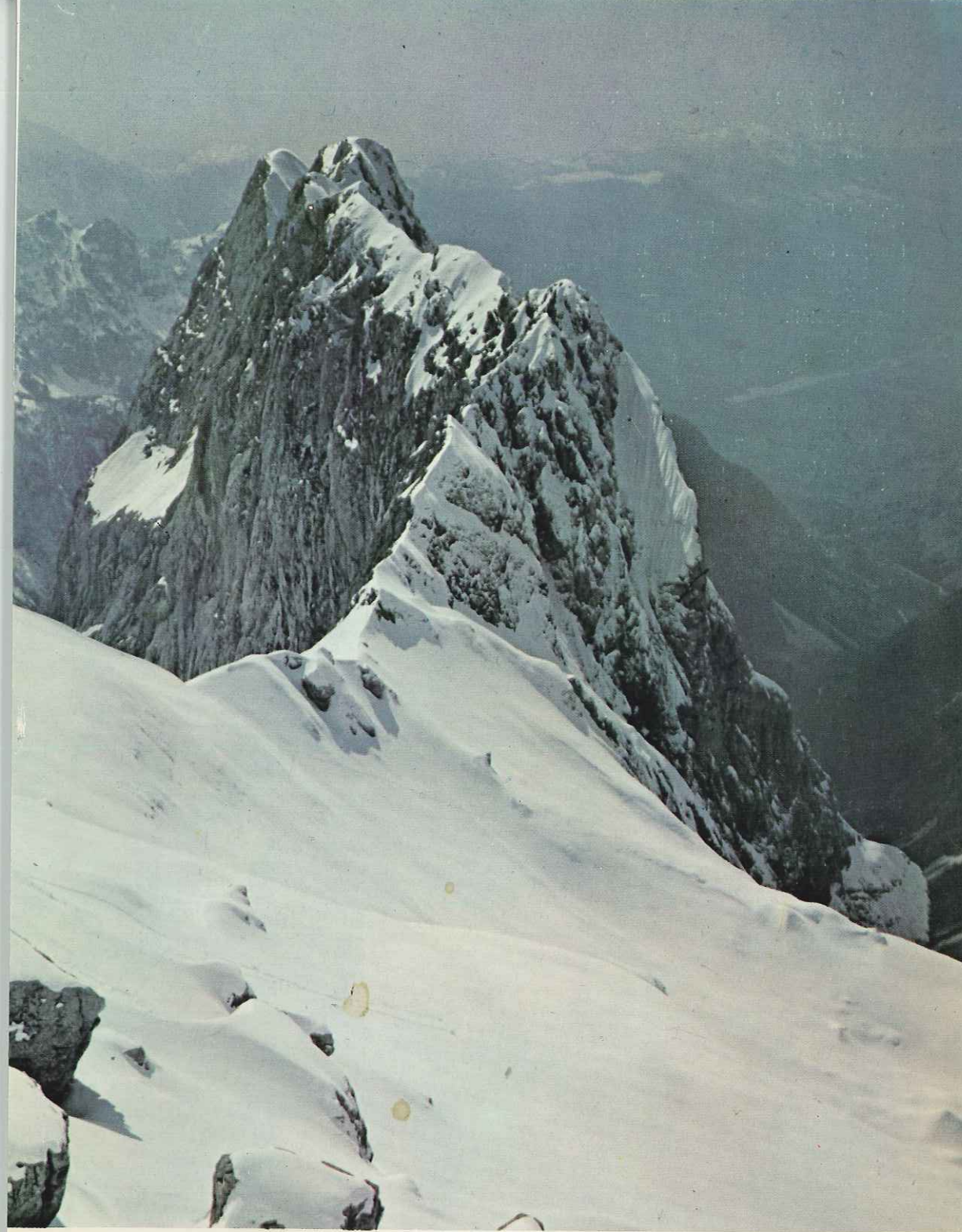

PLANINSKI VESTNIK 6

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

LETNIK LXXVII 1977

PLANINSKI VESTNIK
GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE
 IZHAJA OD LETA 1895

Dr. ing. Dušan Lasič	Črni teden	329
Marijan Lipovšek	Čez petdeset let	334
Borut Korun	Poletna doživetja na Savinji	337
Nada Kostanjevič	Tri kratke — pa ne krotke	340
Nejc Zaplotnik	Spomini in hrepenenja	344
Danilo Cedilnik-Den	Nekega delovnega dne	347
Ing. Bojan Pollak	Dve steni	348
Darko Naraglav	Beg iz teme	352
Minka Mali	Storžičev bivak	354
Erol Čolaković	Tovarišem s Prenja v spomin	355
Dr. Ervin Mejak	Na Okrešelj leta 1912	356
	Planinsko društvo	
	Javornik-Koroška Bela ob 30-letnici	358
Stane Jurca	Analiza nesreč AAO	365
	Društvene novice	370
	Alpinistične novice	379
	Varstvo narave	380
	Iz planinske literature	382
	Razgled po svetu	384

Naslovna stran:

Pihavec (2088 m) nad Bavšico

Foto dr. Jože Andlovic

Notranja priloga:

- 1 Pogled s Križne gore na jug (dec. 1971) — Foto Stane Kvaternik
- 2 Razor, Bavški Grintavec in Pelci s Kriške stene — Foto Marjan Garbajš
- 3 Kamniške s Pece — Foto Joco Balant

Poštnina plačana v gotovini

Lastnik: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana. — Glavni urednik: Prof. Tine Orel, naslov: 61111 Ljubljana — pošta 11, p. p. 38, odgovorni urednik: Stanko Hribar. — Uredniški odbor: Ing. Tomaž Banovec, prof. Marijan Krišelj, prof. Evgen Lovšin, dr. Miha Potočnik, Janez Pretnar, prof. Janko Ravnik, Franci Savenc, Tone Strojín, dr. Tone Wraber. — Naslov uredništva in uprave: Planinska zveza Slovenije, 61001 Ljubljana, Dvořakova 9, p. p. 214. — Tekoči račun pri SDK 50101-678-47046, telefon 312-553. — Planinski Vestnik izhaja praviloma vsak mesec. Letna naročnina 120 din, plačljivo tudi v dveh obrokih, za inozemstvo 200 din (12 US \$). Oglase vodi Rado Lavrič. — Reklamacije se upoštevajo dva meseca po izidu številke. Spremembe naslova javljajte upravi glasila, navedite vedno tudi stari naslov s tiskanimi črkami. Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pismene odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. — Rokopisov in slik ne vračamo. — Tiska in klišee izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani

LETO LXXVII | ŠT. 6 | LJUBLJANA | JUNIJ 1977

Glasilo

Planinske zveze Slovenije

»Planinski Vestnik«

je bilo z ukazom

predsednika republike

Josipa Broza-Tita

ob 80-letnici izhajanja

za poseben prispevek

k razvoju planinstva

v Sloveniji

odlikovano

z redom zaslug za narod

s srebrnimi žarki

Imetal

IZDELOVANJE DROBNIH
 KOVINSKIH PREDMETOV

IVAN PINTER

66000 KOPER, Šmarska 111
 tel. 22-431

**SPECIALNI VIJAKI
 DELI PO NAROČILU
 SE PRIPOROČA!**

RAJKO VODIŠEK

iz Kopra izdeluje
 med drugim tudi
 dekorativne svetilke
 v »Batiku« in se
 za naročila priporoča.

ČRNI TEDEN

(Moja prva »jugoslovanska transverzala«)

DR. ING. DUŠAN LASIČ

Velikonočni prazniki so leta 1941 zlovešče prihajali v našo deželo in nihče se jih ni veselil; vsi smo pričakovali le dneve trpljenja, na dneve vstajenja nihče ni upal. Osi Berlin—Tokio—Rim, okoli katere naj bi se začela sukati vsa zemeljska obla, se je zahotelo še majčkenega ležaja, a ta naj bi bil prav naša uboga dežela. Naši cincarski državniki so bili poklicani na Dunaj, da bi tako kot samomorilci potegnili iz vreče usode belo ali črno kroglico; belo za pristop k paktu osi, za sramoto in za suženjstvo, črno za vojno in smrt. Na dan 25. marca so vlekli in potegnili obe hkrati. Slabše poteze res niso mogli narediti.

Niso se še posušili podpisi na pogodbi, ko je že v ležaju strašno zaškripalo. Dolgo zadrževan gnev, sram in obup je pognal ljudi na ulice, da so tam brez zadržka izrazili proteste in sočustvovanje za Čehe, Poljake, Nizozemce in žalost za vse to, kar čaka nas same. Vsaj en dan, da izbljuješ ven vse sovraštvo, pa naj potem pride, kar hoče. En dan sreče za tisoč dni nesreče, en dan zadoščenja za tisoč, ne, za tisoč petsto dni trpljenja, en dan opoja za štiri leta boja. Najbolj odločne so bile množice 27. marca. Nemški odgovor je bil grozovit. Zločinske roke so sprožile našo uro usode, začelo se je odštevanje za nekaj pošastnega, kar nas bo poneslo v negotovost, »count down« za polet v svet apokalipse.

Tisto leto se je napovedovala prekrasna pomlad, toda prihajala je na petek, boječe in obotavljivo. Kako jo bomo sprejeli, kako razumeli njen poziv k ljubezni in njeno oznanilo vere v dobroto? Kot da bi prihajala drobčna deklica ponujat šopek vijolic v hrupno oštarijo, v kateri gospodujejo pretepači, dobri ljudje pa se v strahu stiskajo v kote in ne upajo kupiti cvetja, da ne bi izzvali nesramnežev. Ne hodi pomlad s svojo lepoto in razkošjem cvetja; umirajočim boš otežila zadnjo uro, zločincu pa pokvarila duh po krvi. Pridi raje šele čez štiri leta, ko ti bo Gregorčič spet lahko zapel:

»Kalvarijo svojo naš rod je imel in dneve prebridke trpljenja,
A zdaj mu rešitve je zor zažarel, napočil mu dan je vstajenja.«

Slapovi Krke
Foto Dušan Lasič

Mitgarjev rovt, v ozadju Vrbanova špica, Cmir in zahodni del Triglavske stene

Foto Dušan Lasič

Nemirna slutnja, ki me je z zadnjega izleta na Mojstrovko še ponoči gnala na prvi jutranji vlak, me ni varala. Doma me je že čakal vpoklic. Vojne še ni bilo, a je visela v zraku. Moral sem v Šibenik, v Vodice.

Mnogokrat sem že prevozil to čudovito progo čez Gorski kotar in Liko. Vedno sem občudoval tamkajšnji rastlinski svet, ki se upira in neugnano bojuje, končno pa tudi zmaga tisto najbolj prekleto kamenino — kraški apnenec — tistega skoporitnika in samogoltneža, ki ne privoščiči živemu bitju ne kapljice vode ne krpice zemlje ne groba mrtvemu junaku. Kako samopožrtvovalno kraška rastlina grize in koplje, razganja in končno prekrije tega skopuha, ki je kriv revščine in zaostalosti vse zahodne Jugoslavije! In prav te zmagovite lepote, smreke, prav tega našega edinega zaveznika in dobrotnika na Krasu, gozd, tako neusmiljeno uničujemo. Ko sem gledal skladovnice mrtvih junakov ob progi, sem se vedno sramoval naše nehvaležnosti in samogoltnosti, še najbolj pa me je zbolela misel, koliko teh naših dobrotnikov mora umreti, da bi naše časopisje polnili s tolikokrat popolnoma nekoristno čvekarijo ali tiskali najbolj plitvo plažo, s čimer naredimo celo dvojno škodo.

Tudi danes, ko začnjam svojo prvo »jugoslovansko transversalo« (naj mi bo dovoljen ta izraz), za katero ne vem, kam me bo popeljala, me poskuša priroda v prvi pomladi razvedriti in viliti zaupanja. Skoz okno se vrsti diapozitiv za diapozitivom: gozdne jase s svežo mlado travo, kakšen teloh ali trobentica, pa zasneženi daljni vrhovi Kapele in Velebita; kako rad bi vas vsrkal v svojo zaskrbljeno dušo. Še včeraj smo po dolgo zadrževani jezi brezskrbno odprli jezove svojega gneva, danes pa je padla name mōra vse odgovornosti in pričakovanje udarca tistega paranoika, ki so ga bolj vodile strasti, sovraštvo in maščevanje kot pa politični motivi. Ali nam boste lahko tudi v tej naši novi stiski kaj pomagali, vi čokati prijatelji iz najtršega lesa, kljub stiskaški zemlji tako globoko zakoreninjeni, in vi, iz najtršega mesa in najmehkejšje duše narejeni liški možje? Ali se bo spet ponovila zgodovina Vojne krajine, ko ste nas graničarji, pregnani od enako krutih zavojevalcev, branili pred njimi, ali se boste znova bojevali proti novim Turkom?

Mračnih misli sem sedel v temačni jedilnici hotela Krka v Šibeniku. Zatemnitev. Ob steni nekaj sveč skopo osvetljuje petnajst, dvajset mornarjev, ki se ob dolgi mizi tiho pogovarjajo. So z ladij »Prestolonaslednik Petar« in »Jugoslavija«, ki sta danes potonili, ko sta naleteli na naše lastne mine. Nesreča, sabotaža? Verjetno malomarnost, na vsak način pa znamenja zle sreče, slab omen. Dobrih štirinajst dni kasneje sem iz neposredne bližine opazoval eksplozijo rušilca »Zagreb«, ki ga je pogнал v zrak slavni Mašera, ne iz obupa, marveč iz protesta proti sramotnemu obnašanju naše

tedanje vojske. Dva dneva brodolomov, ki sta pomenila začetek in konec sicer neslavnega in kratkega, a vendar tako ponosnega upora malega naroda, ki ga je pa njegova vojska pustila na cedilu.

Tistega zlokobnega dne se je pred moje oči prvič spustil tisti čarni filter, ki bo običajno osvetljeno pokrajino, dogodek ali misel tako nenavadno potemnil, zamračil ali spremenil videz. Enako pred moja ušesa tisti dušilec, ki ne bo več dal, da bi se človeški glasovi, petje ptic in šum valov glasili tako veselo kot nekdanj. In nekaj je obrnilo tisto stikalo, ki je v hipu izključilo mladost, ki ga čez štiri leta nihče ne bo več mogel vključiti, pa bomo brez prehoda prestopili ne v zrelost, temveč v mlado starost. Nekaj je padlo na nas in naša čutila kot strupena megla; s narodo se nismo znali več pogovarjati, ure življenja so priče teče hitreje, ure upanja pa neskončno počasi. Žalost je prevladala nad življenjsko radostjo, surovost nad ljubeznivostjo, sovraštvo nad dobroto.

V 1. hidroplanski komandi v Vodichah sem se preoblekel in postal »ukazno lice«. Pa se nismo dolgo zadrževali v tem dolgočasnem gnezdu, za katerega so pripovedovali, da mu tako manjka vode, da se ljudje celo umivajo z vinom. Že čez par dni smo se dislocirali, prišel sem v Skradin. Kako prijetno je zagledati prijatelje, s katerimi smo pred leti preživljali oziroma prenašali rekrutsko vzgojo v Šibeniku in Divuljah! Pravzaprav smo bili brez dela, saj avionov nismo imeli, delavnice pa so se šele nameščale; tem več pa smo imeli diskusij in junačenj, saj sicer ne bi bili pravi Jugoslovani.

Zaželel sem si za hip pozabiti vojno moro in si sugerirati, da sem navaden izletnik. Skradinska okolica je eden treh biserov Liškega krasa. Ta skopuško skriva svoje vode, jih zbira po kapljicah, potem pa jih bahaško spusti iz svojih podzemnih dvoran: Korano, Uno in Krko. Kateri bi danes dal jabolko Páris? Krka ima kratko, a tem bolj razigrano življenje, potem pa mlada umre v Šibeniškem kanalu. Le kakih 30 km ji je usojeno od Kninskega polja, med potjo ostaja osamljena, poskakuje po lehnjakovih stopnicah iz jezera v jezero, iskreča se kot šampanjec iz kupe v kupo, dokler je v Prokljanskem jezeru ne zastrupi sol. Pa še je lepa, ko teče skoz ozka grla kanala S. Anteja in skoz Šibeniški kanal.

Po cesti ob Skradinskem kanalu prideš kmalu v ozko sotesko, zasekano 200 m globoko v pusto kraško planoto, ki sega tja do Knina, Drniša in Perkovića. Cesta zavije na desno čez železni most in bi me v kratkem pripeljala v Šibenik. Jaz pa hitim naprej, od kodar mi buči mogočen šum. Kmalu se mi odpre pogled na približno 50 m visoko, mahovito pregrado, čez katero se v premnogih manjših ali večjih poskokih peni Krka, desno pa pada mogočnejši slap. To je slavni Skradinski buk. Pod slapovi pa se je naredilo manjše jezerce, ki prehaja v vabljivo peščeno plažo in kar kliče razgreto telo. Že sem bil v kopalkah in zaplaval sem blizu velikega slapu. Tam so me naenkrat zasrbeli prsti, ki še niso pozabili špranj in oprimkov v Mojstrovki in že sem začel lesti po slapičih in previskih. Tako božajoče žametastih stopenj še nisem imel pod nogami, še nisem občutil tako prijetne vodne masaže, medtem ko mi je na desni v basih orglal veliki slap. Ti mehki občutki so se v hipu nehali kakih dobrih 10 m višje, ko mi je znenada spodrsnilo in sem se nehote popeljal po najlepšem toboganu v svojem življenju. Dobil sem po poti nekaj prizanesljivih bušk, kot jih prejme boksar od svojega sparing partnerja. Nič mi ni torej koristila moja plezalna tehnika v apnencu niti ona v granitu niti ledna tehnika, ko sem hotel preizkusiti še tehniko v mahu in lehnjaku. Prav tako mi tudi ni nič pomagalo v gorah preizkušeno sredstvo, da s kar se da krepko besedo omiliš sramoto in bolečine po padcu v steni. Kar hitro sem moral zapreti kljun in skrbeti, da izplavam iz vrtinca pod velikim slapom. Po tem kratkem kurzu meni nove alpinistične zvrsti, ki se je na srečo odigral brez prič, sem drugič brez nezgode preplezal skok in zaplaval v zgornje jezero, ki je pravzaprav 1 ali več km široka struga Krke, dolg pa je 15 km. Z desne se priključuje podobno jezero reke Čiole, ki priteče od Drniša.

Popolna idila miru, simfonija v modrem, zelenem in belem, brez rdeče barve za kri in ogenj, brez črne barve za smrt. Popoln anahronizem, o ne, slika popolne brezbriznosti narave za brezumno početje človeka. Kje ste kerubinski čuvaji raja, da bi pregnali razčlovečenega človeka — pošast? Zaplaval sem v ta sveti mir in sledil glavici belouške, čisto počasi, da je ne bi preveč preplašil. Ko pa sem se zavedel elegance njenega plavanja in svoje nerodnosti, sem kmalu odnehal.

S tem se je končal moj zadnji mirni intermezzo, poln rahle melanholije, a vseeno milo darilo in kratek premor pred vsem, kar bo prišlo. Koliko laže bi mi teklo pero, če bi mogel poročati še o takih in podobnih prizorih. Odslej pa ne bo več priložnosti za idilične pobege pred grdo resničnostjo, sledili bodo le še zoporni dogodki; pri njih pa bom pohitel, kar bom le mogel, saj taki spomini vzbujajo le bolečine.

Odštevanje je šlo nezadržno naprej. Po udaru 27. marca in nebrzdanem ljudskem uporu tiste dni smo bili pripravljeni na najslabše, na vse, le na to ne, da bi nam sonarodnjaki udarili v hrbet. Vse se nekoč pozabi, le tega ne. Zgodovina se je začela hitro odvijati. Že naslednje dni so začeli caproniji in savoie-marchetti preletavati naše postojanke, naše protiletalsko topništvo je na nanje streljalo tako, da bi Italijan rabil še četrť ure do tja, kjer se je razpočila naša granata. Pravi čudež je bil, da še zraka niso zgrešili.

Polnočni alarm: naš komandant nas obvesti o uporu hrvatskih polkov in da neka ustaška vojska prodira od Benkovca. Zavzamemo obrambne položaje. Sledi poročilo o zračnem bombardiranju Beograda, o napadu Nemcev in Italijanov, o razsulu naše armade, na severu da je vsega konec. Zjutraj nas komandant postroji in odveže vojaške obveznosti, lahko gremo domov; vendar verjame, da se bo naša vojska dalje borila v bosenskih, črnogorskih in grških gorah ob podpori zaveznikov. Poziva pa prostovoljce — rodoljube, da nadaljujejo z odporom, da se kako prebijejo proti jugu. Kako? Še ne vemo kako. Kaj naj odgovori ves stroj na te meglene besede? Množica je reagirala povsem normalno in realistično — bila je tiho. Ne popolnoma. Nerodno mi je in nerad priznam, bil sem eden od dveh, ki sta rekla — ja, s tem pa priznam, da se ne štejem med množico s čisto normalno reakcijo. Če bi bil filozof, bi o takratnih nagibih, notranjih protislovjih in podobnem napisal celo psihoanalitično študijo, eventualno vpletel še Freuda in pozneje skonstruiral celo kako disertacijo. Ker sem pa preprost tehnik, bi vso zadevo najraje zamočlal, če se ne bi s tem moja storija pretrgala in transverzala končala v Skradinu.

Ganljivo smo se poslovili, čutil sem se zelo važen, toda kam s svojim junaštvom? Pa hribovca sreča ne izda. Tisti dan se je spustil na Prokljansko jezero naš najboljši hidroavion za dolge polete, poznani »Dornier-Wal«. Sklep: prelet do Boke Kotorske, če pa naletimo na kapitulantstvo tudi tam, nadaljujemo do Malte. Naj bom kratek: preobremenjeno letalo, po startu se pokvari prvi motor. Ponovni start z enim samim motorjem; ne moremo in ne moremo pridobiti zadostne višine, gremo naravnost v hrib. Reši nas čudež v obliki močnega sunka (refula) tedaj izredno močne burje. Zariban motor, avion neuporaben. Da ne bi padel v roke upornikov, ga zažgemo in se peš odpravimo do Šibenika, nato pa nas kamion odloži na komandi pomorskega letalstva v Kaštelih.

Bilo je spet na petek, velikonočni petek, ko smo se vkrcavali na Kaštelanskem pomolu na majhen vlačilec »Orjen«. Tako se je za naju dva zanesenjaka iz Skradina začela prva postaja velikonočnega pasijona, ki sicer ni bil prav nič krvav ali naporen, pomenil pa nama je eno moralno najtežjih razdobjev v življenju, ko so se nama v najhitrejšem tempu podirale vse iluzije, ideali in tudi življenjski cilji. Sedaj v starosti, ko imam bogat album razočaranj, neuspehov in spoznanj o človekovi vrednosti, bi tak pretres mnogo lažje prenesel. Takrat pa je bil to zame zares pravi črni teden, teden trpljenja, ki pa ni vodil v nobeno nedeljo vstajenja; vsaj daleč je bila, nedosegljivo daleč.

Komandant pomorskega letalstva je nama, Miki in meni ukazal, naj vodiva četo gojenec letalske podoficirske šole v Boko. Ni nama bilo razumljivo, zakaj ravno nama, ko pa so morali imeti svojega komandirja, pa tudi drugih aktivnih oficirjev je bilo na pretek. No, da sva se le premikala proti Boki, pa sva bila zadovoljna. Vožnja ponoči po Baškem kanalu je potekala brez prijetljajev, v soboto pa smo že na vse zgodaj zapustili krov in se izkrcali v Metkoviću. Od tam je držala do Hercegnovega približno 170 km dolga ozkotirna železnica čez Popovo polje in Konavle, pa zdaj ni več obratovala. Komanda v Boki, ki je bila še v rokah jugoslovanske vojske, ni hotela pošiljati vlakov v ustaško Hercegovino. Edina cesta iz Metkovića proti jugu je držala v Dubrovnik, ta pa bi nas pripeljala na morsko obalo, ki so jo tedaj ogrožali Italijani. Zato sva sklenila, da četo popeljeva po železniškem tiru, ki je bil sicer za hojo sila neprikladen, a je imel to prednost, da bi mogoče naleteli na kak vlak, ga ustavili in se vkrcali vanj. Mornarji so bili v polni bojni opremi, vsak pa je nosil s seboj še kak kovček ali zavoj, kar bi bilo seveda resna ovira v kakem boju. Zato smo v Gabeli, pri prehodu čez Neretvo, pometali to prtljago v reko v veliko veselje prebivalstva. Nato se je razvila dolga kolona: jaz, oborožen le s pištolo, sem korakal na čelu, zatilje pa je zaključil prijatelj Mika. Bili smo kar impozantna vojna formacija v čeladah, kar je izzvalo prav zanimiv gravitacijski pojav. Večja masa privlači manjšo, naše jedro je zadaj privlačilo nekakšen rep, postali smo komet. Vedno daljši je postajal ta rep, občinstvo s kovčki, culami, otroki. Ta pogled me ni ogorčil, le globoko razžalostil; saj niso bežali pred Italijani ali kakimi drugimi tujci, marveč pred svojimi rojaki, ki so le malo drugače molili ali lijepemu jutru rekli lepo jutro. Tudi lepo število kopenskih vojakov z orožjem in brez njega se nam je zadaj obešalo, toda med njimi ni bilo častnika. Slišali smo pešadince (pešake), kako so zavidali našim mornarjem, češ, vas oficirji niso zapustili, ostali so z vami. Oficirji? Le dva po... rezervista sva jih spremljala; tam zadaj v kometu je bilo nekaj nama zelo znanih obrazov, ki bi jim morala strumno salutirati, če bi oni imeli svoje oficirske kape na glavah, ne pa v kovčkih.

Da vsaj jaz nisem bil pravi vojak, se je kmalu pokazalo v nekem malo večjem naselju, morda je bilo Ravno. Tam nas je hotela ustaviti skupina oboroženih ustašev, njihov vodja je zahteval, naj položimo orožje. Ta tip s puško v roki se mi je strašno zagnusil; zelo sem se potrudil, da ga sploh nisem pogledal, le glasno sem zapovedal: »Produži!«, nakar smo odkorakali naprej kakor mimo zraka. Pa sem spoznal, da sem ga hudo polomil. Pristopil je k meni zelo znan oficir, pilot-lovec, ki se seveda ni pomišljal korakati z nami v svoji uniformi, in mi očital, da nisem tistega ustaša brez opozorila ustrelil. Potem je on zavzel moje mesto na čelu in hodil z naperjeno pištolo, čeprav

odslej to ni bilo več potrebno. Bil pa je človek iz pravega lesa; čez nekaj dni je odletel z našim DOH v Afriko in žal tam junaško padel. Seveda sem od takega človeka sprejel kritiko brez ugovora, ampak tudi brez slehernega občutka sramu. Še danes mislim, da sem prav storil, da svoje vesti nisem brez potrebe obremenil; v pravem boju take dileme ne bi bilo.

Pokrajine nikakor ne morem hvaliti, že od nekdaj ne maram gole kraške pokrajine. Še posebno mučno pa je hoditi po železniških pragovih, po grdih vseh in nasipih; prav zares ne poznam melišča v slovenskih gorah, ki bi se mogla vsaj približno primerjati s to dolgočasnostjo. Pa še ovinki, obvozi, ki so sicer kolesom potrebni, noge pa bi jo najraje ucvrle naravnost, čeprav gor in dol. Kmalu nad Gabelo smo se vzpeli na kraška pobočja nekaj deset metrov nad močvirno ravnino. Tu se je nesmiselno razlivala voda, ki jo više zgoraj hercegovski Kras tako izžemalsko jemlje žejni zemlji. Rumena trava nam je šuštel pod nogami, le 10 m niže pa so se trava in cvetlice utapljale v preplavljeni močvari, šolski primer stihije in nereda, oziroma krivičnosti pri absolutni svobodi. Tu bi hidrotehnik z roko v roki z estetom prav lahko pomagal prebivalstvu in obenem še polepšal pokrajino. V viziji vidim urejeno delto Neretve z vijugastimi kanali, jezerci in nasadi trte, smokve in v bregovih oljke, mandlje, mogoče celo pomarančevce. Dalmatinci so znali olepšati in obogatiti prav tako sušno, obenem pa zamočvirjeno Kalifornijo, ali bodo kdaj svojo Kalifornijo našli tu doma? Seveda bi bilo treba prej opraviti še eno, morda še celo težje, čeprav povsem nenaporno delo. Naši zakonodajalci bi morali izvršiti podobno melioracijo in pri tem uporabiti analogne »hidrotehnične« principe, ki bi pravično regulirali tudi odtok kmetovega zaslužka v mesta, da ne bi zemlji ostala kraška suša, meščani pa bi se utapljali v nezasluženem zaslužku.

V glavnem smo se držali jugovzhodne smeri, pri tem presekali puščobno, vrtačasto, golo gričevje, ki loči ustje Neretve od Popovega polja. Po nekako 30 km hoje smo prišli do Popovega polja, oziroma do njegovega konca, kjer ponikne Trebišnica, da bi se spet pojavila kot podzemni pritok Neretve. Od tam smo hodili malo nad Popovim poljem, ki je največje polje v Hercegovini. Najprej se usmeri proti vzhodu, potem pa se obrne proti jugovzhodu v smeri proti Trebinju, dolgo je 48 km. Tedaj je bilo globoko poplavljen in je odpiralo slikovit pogled s svojim vzhodnim bregom z zasneženimi gorami v ozadju, ki so se vzpenjale kakih tisoč metrov nad vodo. Sedaj tega ogromnega jezera skoraj več ni, odkar so Trebišnico više zgoraj zajezili.

Železnica je zvesto spremljala zahodni breg jezera. Čeprav se nam je zazdela pokrajina manj moreča, pa smo se brezkončne železne ceste že pošteno naveličali. Fantje so začeli pešati, posebno neki šiftar, ki ni bil videti povsem zdrav. Želez sem mu olajšati hojo in mu vzeti puško; pa se je dolgo časa upiral, češ, mati ga je učila, naj nobenemu ne da puške iz rok, dokler je živ. Šele na strog ukaz mi jo je izročil, toda ves čas me je sumljivo opazoval. Kak pomenek, kako vprašanje je malo spreminjalo utrujajočo enoličnost. Vsak korak nas je približal tistim krajem, kjer smo upali priti zopet k svojim rednim enotam, kjer se bomo odpočili in najedli. Da se to lahko zgodi šele v Boki in da je od Metkovića do Hercegnovega prek 170 km, od katerih nismo prehodili niti polovice, fantom seveda nisem upal povedati.

Bližali smo se Humu, postaji, kjer se odcepi proga proti Dubrovniku. Po pragovih smo prehodili že 82 km. To ni bogve koliko, pa smo le bili veseli, ko smo že od daleč videli, kako se prijazno kadi iz nekakšnega dimnika. Kmalu smo tudi zagledali vse polno vojaštva v pravih jugoslovanskih uniformah, ki se je gnetlo na postaji. Nastopilo je splošno olajšanje, rep je zdrvel naprej, videti je bilo, da je imel le precej strahu pred ustaši in Italijani.

Midva z Mikom sva po poti že izgubila precej iluzij in se tako nisva prav nič začudila, da se je na postaji Hum v hipu odprlo nekaj kovčkov. Iz njih so se pojavile oficirske obleke s kar visokimi čini, elegantna bodalca in fine kape. Komando nad najino četo je seveda brez komentarja prevzela neka taka epoleta, midva pa sva se skromno pomešala med »gmajnarje«. Bila sva nekoliko užaljena ali bolje rečeno žalostna, ker se je v naju dokončno porušila vera, da bi bil uspešen kakršenkoli nadaljnji odpor s tako »nagradnjo«. Bila pa sva prepričana, če bi bilo prišlo do kakega boja, da bi ti mladi fantje poslušali samo naju, ne pa tistih mondur — iz kovčkov.

To je bila prva lekcija. Ostal sem v Boki še kakih deset dni. Tam so bili 4 dornier-wali, nobeden ni izletel. Bili so minolovci, torpedovke, 3 dobri rušilci, pa niso izpluli. Le ena podmornica in mala flotilja hitrih torpednih čolnov pod Kernovim poveljstvom so še izplule in pa nekaj letal DOH. To sem že omenil. Stotine rolls royceov, cadillacov, buickov niso mogle več najti prostora, kje parkirati. Vsi so prišli sem z upanjem, kot da Angleži komaj čakajo, da bodo te politične in gospodarske veleume, potem ko so zavozili našo domovino do razsula, odpeljali. Izvoziti bi jih bilo treba v tretji rajh, kjer bi morda, če bi jih Nemci hoteli uporabiti, pomagali s svojo »sposobnostjo« ugonobiti še eno državo.

To so bile lekcije za lekcijo in še tako naivna pamet, kot je moja, je končno sprevidela. Žalost in obup se je spreminjal v nekaj drugega: v občutek sramote in gnusa. In še

in še je bilo takih nečasnih dogodkov. Ob kapitulaciji so vkorakale v Boko Italijanske čete, marsikdo jim je mahal v pozdrav! Ob odhodu smo vojaki dobili nekaj denarja za vrnitev domov. Ob okencu smo se postavili v vrsto; marsikateri se je po prejemu denarja ponovno postavil v vrsto. In tako naprej.

17. aprila sem se peljal z ladjico zelo blizu Krtol, kjer so bili zasidrani rušilci. Kar buhne v zrak steber črnega dima, takoj za tem pa slede še druge eksplozije. Ponosni Mašera je tako izrazil ne svoj obup, ampak gnus nad nesposobnostjo vodstva.

Italijani so vse vojake brez izjeme pustili domov in tako sem se okrog 21. aprila v družbi nekaj slovenskih oficirjev odpeljal z vlakom najprej v Sarajevo. Po par dneh se nam je vsem posrečilo z zvijačo izmuzniti se Nemcem in njihovem ujetništvu. Okrog 25. aprila sem prispel v Ljubljano.

Tako se je končala moja prva »transverzala« iz Slovenije v Boko, transverzala zaznamovana s celo vrsto sramotnih žigov. Mnogo tega sem pozabil, drugo poskušam pozabiti ali se vsaj ne spominjati. Čez tri leta sem se napolil v drugo na tako transverzalo, prišel sem skoraj do Neretve. Bila je hujša, a prijetnejša: če sem sklanjal glavo, je nisem od sramote, marveč od lakote in izčrpanosti. Lahko bi se tako izrazil, da hranim mnogo žigov s te druge poti, žigov človeškega dostojanstva, dobrote, žrtvovanja in korajžje, čeprav tudi dosti črnih in žalostnih spominov. Škoda, da takrat ni bilo zraven Mašere, sprevidel bi, da se je prezigodaj razočaral, ker ni ločil med pokvarjeno družbo in poštenim ljudstvom. Takrat sem mnogokrat mislil na Mašero in Spasića. Treba je bilo štirih let, da smo oprali sramoto pred svetovno sodbo in zgodovino.

(Se nadaljuje)

ČEZ PETDESET LET

MARIJAN LIPOVŠEK

»Srdita, strašna stena... ne usmiljenja ne sočutja ne pozna s slabotnim. Če čutiš, da ji nisi zares kos, tedaj ne hodi, o ne hodi v to steno! Če pa si močan in poklican, tedaj poromaj vanjo. Blagoslovila te bo z zakladi, ki se jih boš spominjal vse življenje, ta čudovita, prelepa, dobrohotna stena!«

Od vseh besed, ki so jih tujci napisali o naših gorah, so me te besede dr. Pavla Kalteneggerja najbolj presunile. Objavljene so bile v Kugyjevem »Triglavu«, v lepem opisu petih stoletij naše svete gore, ki nam je, to vsi vemo, zares sveta, tudi če je danes njen vrh onečaščen z neprimernim ravnanjem tisočernih izletnikov, ki mislijo, da so jo zavzeli, če so se v lahki obutvi povzpeli nanjo, in tudi, če reklamno vpitje našega družbenega življenja pošilja na njen vrh danes »sto žensk«, jutri »sto ali še več moških«, pojutrišnjem pa nemara kaj še bolj zmedenega in izneverjenega gorništvu, tistemu, ki res pritiče gorskemu svetu.

Da, zares čudovita, prelepa in dobrohotna stena, Triglavska stena, naša najbolj mogočna in slovita, ki se v njej prepletajo najbolj pretresljive zgodbe, zgodovina junaštev in težkih žrtev, pa celo podob onkraj svetá resničnosti in zemeljskih vezí, kakor pripoveduje skrivnostni dogodek o ponesrečenem Wagnerju in dunajskem plezalcu Sineku. Saj vsakdo vé, da zanimanje, občudovanje in strah pred vzponom prehajajo od stene na steno. Kar je danes težko le izbrancu, bo jutri dosegljivo že marsikomu. »Strašne« stene ne morejo biti konec stoletja tiste kakor v začetku. Danes so to ledene velikanke v Osrednjih Alpah in kópnenske apnenčaste in prakameninske stene, ki postavljajo skrajne plezalske zahteve. Toda kdor gleda steno samo s tega stališča, kdor ne čuti v naši Triglavski steni veličastja in pomena vsega Triglava, kdor pozablja na pravljice, ki ga odevajo s steno vred v čar davnega izročila, ta je res tisto, kar je nekoč v zvezi s Triglavom zapisal eden od starešin slovenskega gorništvá, Josip Wester: ta je rekorder, banávoz.

V dolgih letih se ob poklicu nikoli nisem izneveril goram. Bili so meseci, ko nisem mogel nanje, toda nenehno sem ostal vsaj v mislih z njimi v stiku. Še več. Gorski svet me je naučil prav spoznavati in vrednotiti tudi lepote nižjega sveta, gozdov, hribovja in podolij, ki se v naši deželi tako lepo prepletajo med seboj. Nad vsem pa mi je v mislih vedno stala ta stena, to orjaško skalovje, kjer živi spomin na toliko prizadevanj, toliko željá, toliko zmag in tudi — smrti.

Pisalo se je leto 1926. Trije fantje smo korakali po dolini Vrat proti Aljaževemu domu: Dušan Reja, danes zdravnik, Mirko Kajzelj, tudi on sedaj že zdavnaj zdravnik in glavni avtor prvega slovenskega plezalskega vodnika »Našega alpinizma«, in jaz. Moj plezalni

zapisek tistega vzpona je čisto skromen. Od 1. do 4. avgusta je trajala tura z dvema dnevoma hoje do stene z vrnitvijo vred. Oh ta naivna, pristrčna, malce smešna in tako uspešna mladost! Saj je takšna tudi dandanes — vsak, ki ima popravek z njo, vé, da je tako. Kaj sem tedaj neki zares vedel o gorskem svetu? Skoraj nič! A srečna zvezda me je vodila, da sem tedaj in tudi pozneje vselej našel pot iz vseh stisk in zagat in se vračal živ, zdrav in nepoškodovan domov.

Kakšen čas je bil tedaj! Komaj dve leti po smrti dr. Juge in Topolovca v tej steni in že je grozila — tako se je zdelo — da si bo vzela nove žrtve. Padel je Habě, padla sta Brandt in Bračič in še veliko drugih. Toda nekaj neubranljivega je vleklo mlada srca kljub vsemu k njej. Da — stena!

Moj gorniški dnevnik ima pred to turo popisanih ne več ne manj kakor pet strani. Manes po petdesetih letih jih ima čez šest sto. Na tistih petih straneh so zapiski skromnih tur, zame novih, spoznavalnih in tako vtisnjenih v spomin, kakor da bi jih bil včeraj doživel: vzpon na Grintavec v globokem pomladanskem snegu; čez Kamniške v soncu, dežju, med snegom in kopnino — pa s praznim želodcem. Kako smo bili revni! Moj tovariš je bil tedaj poznejši inženir Pavel Novikov, študent na univerzi. Nato nekaj samotnih gorskih potov na Črno prst, na Golico, spet čez Kamniške v poletnih nevihtah in v dežju; na Triglav z mojo drago sestro v napol razdejanih čevljih, ker drugih nisem imel, z divjo nevihto na Pragu, a pozneje s tedanjega Aleksandrovega doma, današnje Planike, z izrednim nočnim razgledom na sij velikih mest v italijanski ravnini. Tedaj sem tudi izvedel, da nisem za triglavsko steno. Dušan Lasič, sedaj znanstveni doktor in inženir, v zadnjih letih znan posebno po svojih samotnih vzponih na švicarske ledene gore, mi je rekel: Za steno si preveč živčen! — No in tedaj, ne dolgo za tem, sem bil zvečer v Aljaževem domu. In stena je čakala...

Lep je bil tedaj Aljažev dom. Torkar je vladal v njem s harmoniko, pa tudi s pravim poznavanjem gorskega svetá, z resnobo, s prijaznostjo in možatostjo — kakšen oskrbnik je to bil! Venomer nam mlajši rodovi očitajo, da po krivici kujemo v zvezde minule čase, minule osebnosti. Toda pokažite mi danes takega oskrbnika, kakršnih tedaj ni bilo tako malo in kakršnih eden je bil tudi Torkar v Aljaževem domu! In tisti (ali tiste), ki se danes lahko merijo z njim, so zato dvakrat bolj dragoceni.

Zjutraj v steno! Trije fantje, trije cepini, trije oprtniki — tako smo tedaj plezali. Torej vsaj štiri- ali petkrat vsak prestop, vsak skok, vsak kamin, ko smo na vrvi vlačili za seboj opremo. Vsega se spominjam: vstopnega pečevja, kaminov, kočljivih prečnic — pozneje nisem ene od njih nikoli več našel, zmerom je zmanjkalo časa za iskanje — in prvo počivanje pod Belimi platni. In še naprej v Slovensko grapo, v njenem desnem rokavu pod krmolom, kjer se nam je ustavilo. Kdaj so potekle ure? Ne vem. Zaverovan sem bil v skalovje, v orjaško pečevje krog sebe, prešinjala me je neznana sreča, saj se mi ni nič zdelo zares težavno, le radosten občutek je stiskal sonce in grlo. Toda dan je potekel in zadaj za snežiščem pod pečino smo morali ostati čez noč. Suhe slive in sladkor so bili večerja, trepetali in tresli smo se, voda je pricurljala na nas, zakaj zgoraj vrh stene je slap z ledenika šumel čez prepad in kdo ve, zakaj je prav ponoči mrzla snežnica našla pot do naše drgetajoče skupinice.

Zjutraj Dušan ni mogel preplezati prvega skoka. Še danes ga vidim, kako se je iz strme, nekoliko kočljive prečnice nenadoma spustil nazaj in srečno doskočil na stojišče. Sicer je bil odličen plezalec, le noč ga je zdelala in bili smo nekoliko otrpli. Ponudil sem se, da bi plezal naprej, toda tovariša sta to ponosno odklonila — kajpak, bil sem najmlajši in najmanj izkušen. Stene se je lotil Kajzelj in jo zelo preudarno, počasi preplezal. Nato pa smo bili kmalu na soncu, ki je sijalo na police vršnega stebra, in se srečno pretegovali na toplem. Čakala nas je samo še vrhnja stena gor do lepega, značilnega kamina, kjer je plezanje sicer zračno, pa nič težavno. Morebiti ni nezanimivo, če povem, da sem leta 1964, ko sem tu zadnjikrat sam plezal, naletel še na prav iste oprimke in opore, ki sem se jih točno spominjal po vseh teh dolgih desetletjih.

Skočili smo z grebenčka za stolpom na plošče, posute s peskom, in prevzela me je prešerna sreča. Toda še danes vem, da ta občutek ni bil prav nič oholo zvišen, temveč da se je zbudil le zaradi vezi, ki sem jih sklenil z gorami in posebej še s to steno.

Potem so tekla leta. Čez steno sem vodil bližnje in daljne sorodnike, prijatelje, znance, dobre ljudi, vredne gorá. Pozneje sem se lotil težkih smeri od Zimmer-Jahrove do vrhunca klasičnega plezanja, do Čopovega stebra. Z vsakim korakom, z vsako stopinjo v tej steni se mi je zbuvalo spoštovanje pred njeno veličino, pred njeno čarobno poezijo, pred njeno zgodovino. Spominjal sem se junaštev v bitkah za to ali ono smer in njenih plezalskih vitezov. Vedel sem, da zaslužijo enako spoštovanje Komac in Tuma, Mira Marko in Deržaj, Jesihova in Gostiša in trojica Čop—Potočnik—Tominšek. Danes vem, da mi daje zgodovina in ocena dejanj prav.

Pozneje me je pritegnila scientia amabilis in tudi v Triglavski steni sem hodil po sledih triglavske cvetane. Zanimala me je tudi fotografija, ki je med Slovenci imela toliko odličnih mojstrov, da so prav tedaj zasloveli po vsem svetu. Vendar pa mi je ne glede na vse drugo ves čas stala Triglavska stena v zavesti kot nekaj velikega, nepremakljivi-

vega, kar nad vsemi časi in prizadevanji čaka kakor večna stvaritev in sega od daljnih vekov v neznano prihodnost.

Alpinistika je tedaj dobivala druga izhodišča in novim dosežkom nisem mogel, pa tudi zares nisem hotel slediti. Junaštvo, ki je zanje potrebno, ni v bistvu nič večje kakor junaštvo plezalskih »klasikov«. Mislil sem, da je brez pomena zmagovanje sten, prek katerih se brez umetnih pripomočkov nikoli ne more. Pač pa sem seveda priznaval tehniko in izjemni napor, ki sta za to potrebna. Nekaj pa me je le opominjalo in mi govorilo: veliko teh izrednih plezalcev je gore kmalu povsem zapustilo. Kakšno gornišvo, kakšna alpinistika je to potem?

Leta so torej tekla in kar nenadoma sem postal starejši. Nič ni pomagalo, da tega pri hoji navkreber nisem čutil. Kaj vse sem znosil v gore, poleti in pozimi, v kopnem in v nevihtah, včasih več kakor dvanajst ur na poti v globokem snegu s skoraj 30 kilogrami teže na hrbtu! Čas za vse to ne vpraša. Tako je prišlo leto 1976 in minilo je pol stoletja, odkar sem tiste rane avgustove dni prvokrat plezal čez steno.

Toda pretekli 1. avgust in dnevi tam okrog so kar tonili v dežju. Spet me je delo vklenilo v svoje zahteve in šele konec septembra, prav pred zadnjim poletnim dnevom 22. kimovca sem ujel priložnost in se odpravil v Vrata.

In spet se je Stena vzpela pred menoj v višave. V Aljaževem domu, kjer je ves dan hrumelo vrtalo — kočo so popravljali — sem precej slabo prenočil, dasi mi je oskrbnica lepo postregla in mi odkazala prijetno sobo. Toda misel na drugi dan, ta je bila tako kakor pred kako težko plezarijo, dasi sem natanko vedel, da se ne spuščam v kaj posebnega. Da bi stene ne zmoget — na to še pomisliti nisem smel. Toda vreme se je kvarilo, zjutraj je v Vratih ležala gosta megla in zrak je bil težak. Ko pa sem prišel pod steno, se je nad menoj vzpenjal modri nebesni obok, hladno je bilo in pečine zgoraj že pobeljene.

In spet po starih, ljubih skalah navzgor. Prečnice, gredine, žlebovi — vse je minevalo kot sen, ne morem reči drugače, res kakor sen. Vedel sem, da mi je dana sreča, da smem po tolikih letih spet tu hoditi, spet plezati po tej stari, za Slovence tako sloviti smeri, ki jo je prvi zmoget Jože Komac-Pavr, za njim pa dr. Tuma in tedaj še mladi drenovci, od katerih imam v svoji sredi še vedno velikega vodnika, vzornika in vzgojitelja, Pavla Kunaverja. Koliko srečnih src se je nato veselilo te smeri, koliko srečnih gornikov je počivalo pod Belimi platmi, vrh žleba nad grapo in povsod, kjerkoli je plezalsko izročilo izbralo in določilo čudovita počivališča sredi pečin!

Vedel sem, kje so težki prestopi. Za vstopnim skokom skoraj nič težkega. Bele plati strme in lahke kakor vedno. Nato v kotu nad njimi prestop na gredino, po njej v žleb, ki drži v škrbinici in kjer sem poznal skoraj vsak oprimek. Točno sem vedel, da se tam v zgornji polovici lahko mimogrede zapleza v neki gladki rob, vedel pa sem tudi, kako se ga je treba ogniti. Toda ni bilo več skrinjice v žlebu niti na raziču stolpa. Zavil sem torej kar naprej v grapo, kjer pa me je čakal led. Površina snega je bila gladka kakor steklo in dalo se je hoditi po njej le nekaj korakov, nato pa sem moral v poč med snegom in skalovjem. Ob grapi sem prišel do konca, pod slovensko okno, skozenj — vse brez posebnih težav ali pa z razumnimi umiki po lažjem svetu. Seveda sem se malo usopel, toda nisem bil utrujen in dobro mi je šlo od rok. Najtežji je bil prestop pod črnimi platmi, kjer je nekoč padal slap z ledenika. Tam se je nakapala voda z robu, da so bile vse pečine prevlečene z ledom. Treba se je bilo nekako prelisičiti čez težavno prečnico, potem pa sem že hitel čez snežišče, kjer je novi sneg imenitno držal stopinjo, na Frelihovo polico in po njej naprej. Na kamin naravnost nad seboj nisem mislil. Bil sem sam in drugega bi me tam ne čakalo kakor le poledenelo skalovje.

Počasi sem hodil po polici. Samota in tihota, nebotično skalovje... v vsej steni ni bilo ta dan nikogar mimo mene, v vsej njeni širjavi od Praga pa do Luknje — sama divja, osamela narava, kakor vase pogreznjena. Počasi, počasi sem stopal. Vedel sem, da se z vsakim korakom bliža konec enkratnega doživetja. Spominjal sem se vzponov tu čez: kako sem pripeljal v to divjino svojega dolgoletnega spremljevalca na gorskih poteh, Janeka, z njegovim srcem dovezetnim za ta mogočni svet. Kako sva s sinom Matejem peljala čez steno dve Matejevi sestri — mlajša, Marjanca, ni imela niti polnih 13 let! Kako je bilo lepo! Jasno sonce v vsej steni, dekletu pa, Marjanca in Metka, tudi ta le nekaj let starejša od nje, z vsem žarom, ki ga daje še skoraj otroštvo in prva, vriskajoča, rosna mladost. In potem sem mislil še na nekoga, na svojo ljubljeno Barbko, ki je hodila v gorah kakor v življenju s svetlo lučjo v sebi, s smehljajem na ustnicah in z žarenjem v očeh, z odsevom svetlobe, ki je vse življenje gorela v njej. Ves čas je tudi zdaj hodila z menoj, kakor da bi me varovala. To steno, ki marsikomu nič ne pomeni, meni pa je tedaj v mislih na Barbko pomenila še nikoli tako doživeto gorsko plezalno pot, kakor da bi bil otrok v tisti samoti ob meni resnično navzoč, to steno sem plezal v srčnem spominu nanjo, ki je odšla za vselej. Spominjal sem se vzponov z njo po bavorski, po skalaški in Prusikovi in končno v Čopovem stebru.

Kako je bila vedra, ljubezniva, vedno rahlo nasmejana. Kako so se ji bleščale oči, ko je po dveh dneh prišla na zimskem Voglu prva med reševalci k meni, svojemu v megli izgubljenemu očetu! Nepozabna Barbka, nikoli dovolj cenjena, čeprav še vedno najvišja Jugoslovanka z vzponom na Pik Lenin, čeprav prva ženska v direktissimi v Veliki Cini.

Plezanje je šlo h kraju. Še skozi malo okence konec police vrh žlebiča in že sem prečil nad prepadnim stebrom proti izstopnemu snežišču, kjer me je pričakala vrsta stopinj, te je neka naveza izhodila prejšnji dan od nemškega stebra sèm. Po njih sem se povzpел na vršni rob.

Ura je bila skoraj točno poldan. Štiri ure in pol sem rabil čez steno in vreme se je že kazilo. Nad dolino Vrat je prihajala temna oblačna motnjava, a megli sem ušel po znani plezalski stezi nad robom stene na Triglavske pode. V Vrata sem se spustil čez Prag in ko sem ob pol štirih stopil v Aljažev dom, so bila vsa višavja zavita v črno meglo.

Tako sem praznoval spomin na svoje prvo plezanje z vzponom po isti smeri — čez pol stoletja.

POLETNA DOŽIVETJA NA SAVINJI

BORUT KORUN

Bilo je nekega nedeljskega dopoldneva v vročem delu lanskega poletja. Na cesti proti Logarski dolini se je vila kolona avtomobilov. Ljudje, ki nikoli niso zadovoljni z vremenom, so se pritoževali nad neznošno vročino prav tako kot pozneje nad deževjem. Nekateri so vso svojo pozornost posvetili planinam, nekatere pa je k sebi zvalila Savinja, ki se tu in tam približa cesti. Če ne drugače, opozori popotnike nase pri vsakem mostu. le če te ne zmoti močno zaviranje, ki je potrebno, da ne zgrešiš mostu. Potem te mora opozoriti nase vsaj ropotanje mostnic.

Naj so bili vzroki kakršnikoli že, tega lepega dne se je vzdolž vsega zgornjega toka širil omamni vonj po različnih in čevapčičih. Med vejami, ki se sklanjajo nad reko, so se kot indijanski dimni signali sukljali tanki stebri dima in vsem lačnim napovedovali skorajšnjo zadovoljitev ene od potreb, ki nas vse življenje vznemirjajo.

Potrebno pa je omeniti še nekaj. Znano je, da smo Slovenci civilizirano ljudstvo in da tudi v naravo hodimo najraje na civiliziran način, to je z avtom. Zato so bile tisti dopoldan oaze civilizacije z mizicami, ležalnimi stoli, kasetnimi magnetofoni, z dobrotami iz materine košare in seveda z nepogrešljivim ražnjem le tam, kamor se po cesti da priti.

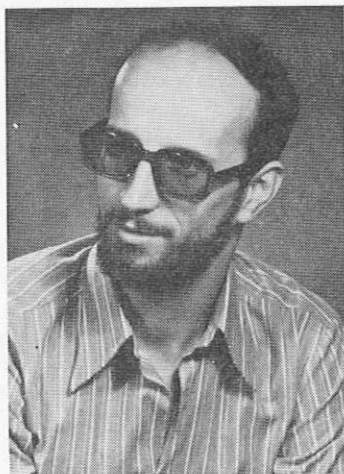
Tudi sam sem bil tisti dan z avtom. S kajakom na strehi sem se po razdrapanem kolovozu pripeljal na zelo obljuden travnik.

Umikajoč se žogam raznih kalibrov, ki so švigale nad trato, sem se kljub množici motorizirancev uspel stisniti v senco košate vrbe.

Avto sem pustil tu v varstvu civilizacije, sam pa sem se hitro spravil v kajak. To pa ni vedno tako enostavno, zlasti še, če te pri tem opazuje nekaj parov oči, katerih lastniki si najbrž želijo, da bi se zgodilo kaj veselega.

Kmalu je ves hrup, s prijetnim vonjem po pečenem mesu vred, ostal za menoj. Vedel sem, da bom do prihodnjega pristopnega mesta ostal sam s Savinjo. Prepustil sem se njenemu toku, ki se je tu zvijal ob desnem bregu in me silil izogibati se nizkim vejam, ki so štrlele nad vodo.

Če se taki oviri preveč sunkovito ogneš ali se celo vanjo zapleteš, utegne to zelo škodovati ravnovesju, ki pri začetniku že tako ni preveč stabilno. Po mirni vodi ob drugem bregu sem se potem vračal.

Borut Korun

Ponavljanje je sicer koristno pri učenju, ni pa bogve kako zanimivo, zato sem se spustil še kak kilometer niže, do prvega naslednjega jezua.

Da se mu približujem, sem spoznal po vedno bolj mirni in globoki vodi. Zaplul sem k širokemu pasu proda in potegnil čoln na suho. Nekaj počitka mi je prišlo. Čudno pa se mi je zdelo, da razen mene na tem mestu ni bilo nikogar. Jez je bil namreč tudi po suhem lahko pristopen.

Na široki vodni površini se je bleščalo na tisoče sonc. In le kaka riba, ki se je kdaj pa kdaj pognala za muho, je za nekaj trenutkov razbila to iskrečo se ogledalo. Gladko kot olje je drsela voda na jez in se v neštetihi drobnih curkih poganjala v globino.

Pod jezom je bila slika drugačna. Kot bi se obotavljala, se je reka nekaj čaka zvijala v vrtincih in se potem v nekaj curkih spustila naprej.

Toda Savinja ni vedno tako nedolžna in spokojna, kot je bila v letošnjem sušnem poletju. Ob pomladanskem deževju vali mogočne, kalne valove, drvi skozi soteske in bobni čez jezove.

Prav takšna je bila v prvi polovici maja, potem ko je štiri dni in noči deževalo. Kajak sem pravkar kupil in zato sem ves nestrpen čakal na konec deževja. Ko so se nebeške mokre rezerve izlile, sem obstal pred naraslo kalno vodo, ki je kazala vse drugo, samo svoje spokojne lepote ne. Kljub temu sem se drznil s čolnom zdrsniti vanjo. Ko sem nekaj časa vozil, bolje rečeno, se prepuščal mogočnemu toku, da me je nosil do prvega ovinka in se vračal po zatišnih predalih, se me je bolj in bolj pričel pollaščati občutek nelagodja. Uvidel sem, da moram čimprej iz vode. Zdelo se mi je, da se voda zaenkrat še poigrava z menoj, da pa ji bo vsak čas pošlo potrpljenje. Toda laže se je bilo odločiti, kot to potem izvršiti. Ko sem ždel v mirni vodi tik za mogočno skalo, se mi je zdel nasprotni breg neskončno daleč. Od njega me je ločil širok, močan tok, ki je nosil s seboj vejeve in tanjša debla. Če sem se z močnimi udarci vesla zagnal vanj, da bi ga prečkal in dosegel plitvino na nasprotni strani, me je zasakal in potegnil s seboj. Obala, ob kateri me je nosil, je bila za pristanek popolnoma nemogoča. Na gosto je bila poraščena z grmovjem, ki je sedaj le svoje gornje polovice molelo iz narasle vode. Če sem se toku prepustil le malce preveč, sem že zagledal valove naslednjih brzic.

V takem položaju mi ni preostalo drugega, kot da se prebijem čim prej nazaj v mirno vodo. Tam sem potegnil čoln na suho, da bi si lahko peš ogledal rečni tok nekoliko višje. Zdelo se mi je, da bi jo tam manj tvegano prebrodil.

Po kakšnih desetih minutah sem se vrnil in začuden obstal: čolna namreč ni bilo več. Skoraj da nisem verjel svojim očem. Malo prej sem ga še pustil tu, tikoma ob vodi sicer, ampak vendar na suhem, sedaj pa, kakor da ga nikoli ni bilo. Pogledal sem naokrog. »Se kdo šali z menoj, mi ga je skril?« Ne, to je bilo popolnoma nemogoče. Na tem tako težkem pristopnem mestu se ni mogel kar v hipu pojaviti človek.

Pred ovinkom je bilo zatišje, tam sem se spravil na suho. Voda se je silovito zaganjala v skale, delala vrtince in protitokove, tam je v pravem pomenu besede vrelo, šumelo in skoro bobnelo. V popolnoma neritmičnih presledkih je voda narasla in se vzdignila čez svojo že tako naraslo mero. Zato je še v zalivu za ovinkom, kjer sem pustil čoln, vodna gladina nihala. »Ali je mogoče, da je voda naenkrat tako močno narasla, zgrabila čoln in ga odnesla?«

Ni bilo časa, da bi si belil glavo s tem vprašanjem. Vedel sem, da je treba pohiteti za čolnom. Avto sem lahko celo videl, toda vmes je bila ta presneta reka. Daleč naokoli ni bilo nobenega mostu. Čas je brzel kot podivjani valovi, ki so že nekje daleč nosili moj čoln, jaz pa nisem vedel, kaj naj storim. Samo buljil sem v rjavo vodo in misli so se mi mrzlično podile po glavi.

Po nekaj neskončno dolgih trenutkih sem se odločil in zabredel v vodo. Rjava in hladna voda, ki mi je drla med kolena, je sprožila v meni celo vrsto obrambnih mehanizmov, da sem še za trenutek postal. Toda treba je bilo naprej. Z očmi, željno uprtimi v nasprotni breg, sem se pognal v vodo. Reka me je zgrabila in me nesla kot peresce, toda tudi jaz sem plaval kot še nikoli prej. Med plavanjem sem se spomnil na brzice nekoliko niže, pa na jez v Letušu, ki je bil še nekaj sto metrov naprej in kjer se je vsa ta rjava vodna masa, ki me je sedaj s tako lahkoto nosila, grmeč zlivala dva metra globoko. Še pred novimi brzicami sem priplaval do brega in zagrabil za grmovje.

Čoln sem našel šele nekaj dni pozneje. Reka se je pošteno znesla nad njim, ga večkrat prelomila in ga izpustila v grmovju.

Nekaj tednov pozneje, ko je Savinja dobila svoje običajne mere, sva se s prijateljem spet odpravila čolnarit. Tokrat sva se nameravala s kanujem peljati od Ljubnega do Mozirja.

Savinja nama je na tej poti razkazala vse svoje najskritejše in najlepše koticke. Naselja in samotne hiše, cesta s hrupnimi avtomobili, vse to je izginilo iz najinega vidnega polja. Iz kanujeve perspektive sva videla razen obeh bregov le še gore, ki obdajajo dolino, vse drugo sva izbrisala iz zavesti in se počutila kot v popolnoma drugem svetu.

Pod mostom v Radmirju nama je reka pokazala zobe. Tu se namreč struga močno zoži in obenem strmo pade. Ko sva zavozila v to peneče se korito, nama je z obeh strani voda curkoma lila v čoln. V nekaj trenutkih je bil do roba poln vode. S tem je postal tudi skrajno nestabilen, zibal se je zdaj na eno zdaj drugo stran in le s težavo sva se upirala, da se ni obrnil. V mirni vodi, nekaj metrov niže, sva ga, neskončno težkega, komaj privlekla do brega. Brez hudih posledic in z zavestjo, da se tudi na Savinji lahko zgodi kaj nepričakovanega, sva nadaljevala pot.

Kmalu naju je pozdravil tretji jez. Nisva se ga razveselila. Jez je pomenil, da bo treba nositi čoln po suhem, ga riniti skozi grmovje in čez sklale. Pri tem so naju večkrat neljubo pikale cele grede kopriv, te znanilke človekovih posegov v naravo. Do Nazarja se je to še parkrat ponovilo. Zadnji jez, tik pred Nazarjem, nama je pripravil največ preglavic. Najprej sva po strmih in visokem bregu s težavo prirnila čoln na suho, potem pa skoraj nisva mogla nazaj v vodo. Pot do reke nama je zapiral obsežen lesni obrat z žagami in skladišči lesa. Mislila sva že, da bova morala po suhem skozi Nazarje. Potem pa sva si mimo zloženih desk in hlodov le nekako utrla pot do reke. Le nekoliko naprej, pred izlivom Drete v Savinjo, naju je čakalo še eno presenečenje. Dno je tam plitvo in polno ostrih kamnitih grebenov. S strahom sem opazoval to nazobčano skalovje pod nama. Zdajci je v dnu kanuja boleče zahreščalo. Ko sem začutil skalo, kako se brusi ob dnu čolna, ki se je do skrajnosti vbočilo, sem zadržal dih. Takoj zatem je nehalo grebsti po dnu. Oba sva si oddahnila, toda le za kratek čas. Tam kjer se obe reki zlijeta, sta si združujoča se tokova izdolbila globok tolmun. Bila sva ravno nad to grozečo temino, ko se je po dnu čolna zvil droben curek vode. Hitro je prodiral proti drugemu koncu kanuja. Nekaj tesnobe je bilo v spoznanju, da nama čoln pušča na tako neprijetnem kraju, zato sva odveslala naprej.

Nekaj časa sva naraščajočo vodo poskušala »ignorirati«. Preden bo narasla tako visoko, da nama bo postala nevarna, bova midva že daleč, sva se tolažila. Toda zavest, da bi naju še eno tako srečanje s skalo spravilo v trenutku na dno, naju je le prisilila, da sva zaveslala k bregu. Do Mozirja res ni bilo več daleč, odnehati sva morala poldrug km pred ciljem. V tolažbo nama je ostala le misel, da sva si prihranila dva jezova.

Jezovi! Kadarkoli sem jih opazoval, vedno me je preganjala misel na splavarje. Ti neznanji junaki — njihovo življenje bi bilo vredno še kakega literarnega opisa — so se po spomladanskih naraslih vodah spuščali do daljnega Beograda ali še naprej. Tista potovanja so bila naporna in nevarna, obetala pa so mnogo dogodivščin in čar, ki ga ima v sebi odkrivanje daljnih krajev. Toda ko se je splav nad jezom nagnil nad bobnečo vodo in se prevesil v globino, so se verjetno marsikateremu začetniku zašibila kolena. Novincem je bilo dvakrat težko, kajti privoščili so si jih tudi starejši splavarji. Tudi pri splavarjenju so morali začetniki požreti marsikatero pikro pripombo na svoj rovaš in potrpeti pri slovesnem obredu, po katerem so jih starejši splavarji šele priznali za sebi enake.

Splavov na Savinji, razen na flosarskem balu v Ljubnem, ni več. Razvoj drugačnih, hitrejših prevoznih sredstev jih je potisnil v romantično preteklost. Spomin na splavarje sicer nekoliko oživi ob balu in malce bogati našo manj nevarno vsakdanjost, predvsem pa, upam vsaj, polni gostinske blagajne kot druge etnografske-gostinske prireditve.

Sence visokih smrek na nasprotnem bregu so postajale vse daljše, že so stegovale svoje temne jezike po dolini. Spomnile so me, da se bo treba vrniti. Vzdignil sem svoj rumeni kajak, ki se je sončil poleg mene, in zaveslal proti toku. Više gori na plitvini sem prepodil par divjih rac. Poleteli sta, spet sem ju dohitel in spet sta odleteli. Ko jima je bilo tega dovolj, sta v velikem loku poleteli nazaj.

Na opustošenem travniku me je zvesto čakal avto. Pogašena kurišča v okolici so kazala, da je ta dan tudi za druge z zabavo končan. Spravil sem kajak na streho avtomobila in ga dobro pritrdil. Pot, po kateri sem peljal do ceste, je bila namreč polna globokih lukenj. Kmalu sem se uvrstil v nedeljsko kolono izletnikov, ki so drveli proti domu.

Popravek

V 4. številki je tiskarski škrat v tabeli na strani 216 zagrešil neljubo napako. Medanske plasti je namreč postavil v paleocensko dobo, dejansko pa so eocenske starosti. Ta del tabele je torej pravilen tak-le:

eocen	dokončen umik morja v morju nastajajo medanske plasti
paleocen	v morju nastajajo kožbanske plasti kopno obdobje; odnašanje rdečih laporjev ponovni prodor morja; v morju nastajajo rdeči laporji, ki jih imenujemo podsabotinske plasti umik morja?

TRI KRATKE – PA NE KROTKE

NADA KOSTANJEVIC

1. Divji pohod na Divje jezero

Za začetek smo preusmerili avtobus. Kdo? Saj vemo: razno vipavsko »cvetje v jeseni«, nekaj upokojenk, nekaj mlajših žena in deklet, neuničljiva frizerka Valči in moja malenkost — pardon, široka ljudska množica. In za nameček še deset mulcev prav različnih velikosti — od nepismenih do takih, ki jim poganjajo že nežne brčice.

Namreč, če hočete dospeti iz Vipave do Podroteje, morate avtobus »zameňjati« v Ajdovščini. In ker je bil Dan vstaje in ker je takrat Gorica naša — vsi se gredo turiste v inozemstvo — je bil koprski avtobus, ki bi bil moral našo skupino peljati do Ajdovščine, tako nabasan, da ni hotel nikogar sprejeti. Prileten sprevodnik, znan po robatem govorjenju in zlatem srcu, je začel rohneti name in na avtoprometovo šefico Pavlo, ko sem mu potožila svoje gorje. Kar je povedal, sploh ni za tisk, razen stavka: »Baba je za kuhinjo in ne za komando,« in na to je moji obupani skupini povedal, naj kar počaka. Mene je stlačil v avtobus in zagrmel: »Skritje se, vendar, ženska božja, naj ne vidi miličnik, da stojite,« ter me potlačil, da sem na pol klečala do Ajdovščine. Tam je sprevodnik s ploho mednarodnih kletvic prepričal na pol prazni idrski avtobus, da je, namesto naravnost v Idrijo, šel v Vipavo po nas. Potniki niso bili nič razburjeni. Bilo je slabo vreme in se nikomur ni mudilo na polje, bil je državni praznik in se nikomur ni mudilo k maši. V Vipavi se je vsula naša množica noter, in ker so iz mojega pogovora nekateri popotniki zvedeli, kakšna skupina smo, so kar vprašali, če se lahko pridružijo. In tako nas je postalo dvajset. Že za Colom je jelo deževati, v Črnem Vrhu je pljusnil naliv, ko pa nas je avtobus stresel v Podroteji, je začelo za nameček še grmeti in se bliskati. Trinajstletni Franko je edini med nami enkrat bil pri Divjem jezeru z avtom, ko so ga tja peljali neki sorodniki.

»Teta, ali ne bi bilo bolje, da bi najprej šli do gostilne, ko dež poneha, pa ogledovat divje jezero! Po tej soteski je le pet minut do gostilne.« Začel je živahno opisovati lepo gostilno z velikim parkiriščem in dobrim pršutom. Podali smo se po poti, ki nas je mimo Divjega jezera peljala v Idrijsko Belo, Grmelo je nad nami, bliskalo in deževalo. »Lada, ali nimate dežnika?« »Vse štiri sem pustila doma!« vzdihne Lada in si zaklanja glavo z najlonskim škrlatcem. Bela je prav nizka — saj je to prvi pošteni naliv po večmesečni suši. Kateri vrag je ravno nas v tem nalivu sem prinesel? Postrvi švigajo mimo nas, ozka cesta nas pelje med strmo skalovje, mimo starih rudniških naprav. Hodili smo pet minut, in še pet minut, in »tri lule duvana i johoho« bi rekel Srb, a te gostilne ni in ni hotelo biti. Vse bolj divja je postala pokrajina, nobene rudniške naprave več, nobenega mostička čez divjo vodo, skozi sotesko le cesta, skalovje in voda. Nad nami grmi, dež nas pere. »Vojko, Vojko;« so začeli vpiti otroci. Začudila sem se. Saj nikomur med nami ni tako ime. In zagledam:

Otroci stojijo ob preprosti kamniti plošči, pritrjeni na skalo. Ta plošča nam pove, da je bil tukaj smrtno zadet narodni heroj Janko Premrl Vojko. Ne, za nas Vojko ne pomeni ime te ali one tovarne ali šole, še vedno je živ njegov spomin med nami, njegovi sorodniki hodijo z našimi otroki v šolo... Ustavimo se, kljub bliskanju, kljub grmenju in dežju. »Delala sem z Vojkom,« pove Pina, upokojena trgovka. »Poznala sem ga,« povzame druga upokojenka. Saj res! Vojko danes ne bi bil več mlad in neugnan partizan, temveč zrel mož na pragu starosti.

Medtem, ko se pomenkujemo o Vojku, Marica hitro nabere šopek cvetic in z njim okraši ploščo.

Čudna in ginljiva komemoracija, med gromom in bliskom, ob šumenju Idrijce, pod strmimi skalami, ne pripravljena, spontana.

Še lije, še pada. Pa pojdemo naprej! »Franko, otrok božji, ali si od Divjega jezera šel peš do te gostilne — le pet minut, ali si se peljal?« hočemo vedeti. »Seveda sem se peljal, saj je tudi takrat bil dež!« »Kdo ve, kje je ta tvoja gostilna!« tarnajo upokojenke. Povsem obupani smo že, hočemo obrniti, saj se nam zdi, da je verjetno gostilno z vasjo vred odnesel kdo na drugi kraj sveta. V tem trenutku prihrumi odnekod lep avtomobil. V njem sedi osamljen Ljubljčan, ki nam potrdi, da smo po tem nalivu prehodili že čez šest kilometrov, da bo vsak čas tukaj vas Idrijska Bela, ki je dolga kot slabo leto. Prva hiša, da je gostilna »Pri Fežnárju«, ki je zelo lepa, ima veliki kmečko peč, odličen pršut in sploh... Pogum se nam je vrnil, prvi tečejo otroci, mi za njimi. Ko pa se končno dolina malo odpre, ko zagledamo nekaj njivic, nekaj hišic in obvezno kapelico ob poti, vidim naše otroke, ki stojijo pred gostilno in boljčijo vanjo kot tele v nova vrata. Pred temi novimi vrati stoji gostilničar in nam dopoveduje, da ravno danes polaga ploščice po tleh, da ima hišo vso narobe, da se še njegova družina nima kam dati in da nas pri najboljši volji ne more sploh sprejeti...

Kmalu sem se zavedela, da je ves ta narod pravzaprav treba spraviti pod kakršnokoli streho. »Tam, pri oni-le hiši imajo veliko izbo in veliko kmečko peč...« mi pokaže možakar, jaz pa pri sebi zamrmram: »Upam, da oni danes ne polagajo ploščic« in stečem tja. Zaletim se v hišo, pri vratih dobim prijazno, priletno žensko in ji potožim. »Zakurila bi v peči, a kaj, ko se bojim, ko tako grmi! Oni dan nam je v dimnik tresčilo.«

»Danes zagotovo ne bo, ko boste dobro delo naredili,« je potolažim.

»No, kar pridite!« Uderemo v trdno kmečko hišo, odpro nam veliko, prostorno izbo. V kotu je velika kmečka peč, v drugem miza, v tretjem skobeljna miza. Ob mizi velik kup starih časopisov.

»Lepo se usedite, časopise berite, jaz pa bom peč zakurila,« pove ženska. Ob njej se tišči dekletce desetih let, opravljeno v kratke hlače. Prav nič boječa ni, pove nam, da je doma z Ajdovščine, to pa je njena babica. Očka da dela na Lipi. »Tudi moj, tudi moj!« vzkligne nekaj otrok. Ogenj v peči je začel plapolati, mi pa se slačiti. Vse, kar smo lahko pogrešali na sebi, smo deli na peč, sami se stlačili okrog nje. Počasi se je jela peč segrevati, oblačila smoditi, otroci pa so se razžveali. Najprej so po vseh starih časopisih rešili vse križanke, nato pa so pojedli prav vse iz nahrbtnikov, Fežnárjevega pršuta seveda ne.

Otroci so otroci, pri miru ne morejo biti. Kar kmalu se začne po izbi hajka, naj smo jih še tako mirili. »Organiziraj nekaj!« predlaga Pina.

»Proslavo Dneva vstaje,« de Štefka. »Družabne igre,« trdi Marica. Nato gospodinja: »Ali res mislite, da smo tako rahli? Otrok je bilo pri tej hiši vedno dovolj, lovci so bili, čebelarji, popotniki... pa še partizanom smo zavetje dajali! Pustite otroke, naj se igrajo! Saj dež je ponehal, naj se le malo razgledajo po pristavi. In vi, vodnica,« se obrne k meni, »stopite tu po cesti — saj ni daleč — do gozdne uprave. Telefonirajte v Idrijo, naj pošljejo avtobus po vas...« »Komu, mati? Saj je danes praznik, in na nobeni avtobusni postaji ni živega krsta, ki bi kaj ukazal,« se spomnim jutranje zmede v Ajdovščini. Šla sem pogledat za otroki — vajeni so pač strojev, živine in hlevov, stikajo povsod, ne primejo pa nobene reči. Najbolj jim je všeč velik pokrit kozolec, ki jih zaradi burje ni v nobeni vasi na Vipavskem. Izjema je Sanabor, ker je pač v zavetni kotlini. V sosednjih hišah ni nikogar. Ne da bi vas bila pusta. A so šli z avtomobili v Idrijo ali na Črni vrh, nekateri pa Fežnárju pomagajo pri prezidavi. Gospodinja nam pravi, da vsako leto iz Švice — mar tam ni dovolj hribov — pride družina k njim na travnik taborit. Lastovice pa imajo gnezdo v hlevu, tik nad kravjimi glavami. Nad gospodinjjo se spustijo k mladičem, mi pa, ker nas ne poznajo, se moramo umakniti v najtemnejši kot hleva, da bi jih opazovali.

Kuža bi moral biti pravzaprav čuvaj, a mu se očitno ne zdimo nič nevarni, ker se je prijazno začel igrati z otroki. Z gospodinjjo se pomenkujemo — ali bi bilo bolje iti čez Zadlog do Črnega vrha ali nazaj na Podrotejo. Sicer imamo do Črnega Vrhja nekoliko bližje, pot ni nič slaba, a ker je drevje v gozdu mokro — prvi del poti drži skozi nizko leščevje — bi se najbrže zelo zmočili. Bolje, da se držimo ceste, in gremo nazaj na Podrotejo. Fotografiramo še enkrat te prijazne ljudi, se jim prisrčno zahvalimo za gostoljubje — nekaj drobiža »za metlo« smo jim komaj vsilili, in se odpravimo. Dežja ni nič več, oblačno seveda še. Oblečemo nase oblačila, ki so le osmojena — suha pa ne. Oprtamo prazne nahrbtnike, pa hajdi po cesti! Sedaj si bomo vsaj v miru ogledali »Divje jezero«.

Bolj nerodnega časa za njegov ogled si nismo mogli izbrati. Saj je jezero, kljub današnjemu dežju od dolgih suš na pol suho in bolj podobno klavni luži. Le po poti okrog njega sklepamo, kakšno bi moralo biti v resnici. Voda nikjer ne bruha — kakor piše v vodniku, le leno se premika. Saj je današnje deževje zmočilo le Vipavce, suhe zemlje pa še ne. Pa naj bo! Videli smo toliko lepega v divji soteski Idrije! Planemo v prvo gostilno ob magistralni cesti, a jim je deževno in praznično popoldne spraznilo prav vse zaloge. »Smo le 2 km od Idrije, pojdite raje peš do tja,« nam svetujejo. Kljub ponovnemu dežju se odpravimo. Po poti zračunamo, da smo prehodili 16 km. Če računate, da ima Lada 75 let, Andrejka pa celih 70 let manj — nam ni kaj reči. Posebno glede na »žegen z nebes«, ki nas je obilo škropil. Prideremo v Idrijo kot tolpa lačnih volkov, v gostilni pa so nas postregli le s »kulturnim razvedrilom« — juke-box in namizni nogomet. Z dolgimi nosovi pridemo na trdno zaprto avtobusno postajo. Še čakalnice so zaprli, nas pa zebe ko cucke. Na vratih pa lepo in čitljivo piše, v »primeru lepega vremena« vozi vsako popoldne kopalni avtobus v Idrijsko Belo. No, mi tega ne rabimo!

Pa se je le priguncal Angel z »gorskim« avtobusom. Začel se nam je prisrčno smejati, saj smo bili podobni prav vsemu, le spodobnim kristjanom ne. Naložil nas je, pa še nekaj drugih redkih gostov, in medtem ko je kasiral, je veselo zagostolel: »Danes zjutraj ste vi preusmerili mene, sedaj pa bom jaz vas! Po novem avtobus zvečer iz Idrije ne pelje naravnost v Ajdovščino, temveč čez Predmejo.« »No, potem nas še v Vipavo zapeljite!« skušam barantati. »Ne bo šlo, avtobus ne umrje v Ajdovščini, temveč gre naprej, čez mejo v Staro Gorico!« Ni kaj — morali smo jo požreti! Premetavalo nas je

celo uro, in več po »gorski« cesti od Cola do Predmeje, potem po drzni lokavški cesti domov. Pa vpraša Valči glasno: »No, ženske, ali k letu pojdemo za ta praznik spet na izlet?« »Seveda!« vzdikne Marta, »samo če bo dež, saj v lepem gre vsak osel lahko na izlet!«

2. Bikoborba pod Trsteljem

Bila sem že na Triglavu, na Krnu, na Durmitorju in Pelisteru, na Solunski glavi — a na Trstelju pa še ne. Ali ni to sramota, ko pa je Trstelj tako blizu od Vipave! Naskočila sem ga res že večkrat, a kaj, ko ima tako neusmiljeno slabe prometne zveze, da bi najraje šla tja gor s kolesom.

Z Valčko sva preštudirali, da se ob nedeljah da priti do Dornberka nekako opoldan, le za nazaj ni posebne zveze! A kaj za to — saj bomo le tri — Valči, njena hči in jaz.

Iz Ajdovščine se peljemo po cesti proti Gorici. V Selu avtobus obrne proti spodnji vipavski dolini, ki ji mi pravimo »dulenji kraji«. Tu so kovaške Batuje, za njimi pa sredi mehkih gričev z vinogradi, med nizkimi a gostimi boršti — starinski Dornberk.

Ko nas je stresla potegavščina v Dornberku, ni bilo na cesti žive duše. Seveda, čas kosila je, oblačno in soparno pa kar se da. Skozi okno nas zagleda priletna ženica. »Kam graste?« »Aha, smo že tam!« se mi posmeje Valči naskrivaj. Za jezikovne razprave ni časa, jaz ji kar mogoče resno odgovorim: »Gramo pač na Trstelj, a za pot ne vamo.« »Čje pejte,« nam začne razkladati v »mahkem« dulenjskem narečju, »po tej asfaltni cesti, pa le nekaj korakov — tam pa boste videli kažipot, ki vas pelje po makadamu do Železnih vrat ... saj je markacija.« Lepo se ji zahvalimo, in ko zgine za vrati svoje hiše, začneva z Valčko štirinajstletni Suzani razlagati govor »dulenjih« krajev, kjer zamenjavajo ali ponarejajo samoglasnike. »Vem,« se zasmee šolarka, »saj tudi pri nas Podražani ne kupujejo sladkor, temveč küpijo cüker!«

Res, takoj za vasjo se odcepi ena cesta proti Kopru, druga, makadamska nas pa pelje skozi naselje Potoki ob šumeči vodi med lepe boršete in vinograde. Dornberk, Batuje, Prvačina, Okroglica, Renče, Bukovica, Miren, pa še Šempeter in še daljnja Gorica, vse to ima tovarn zadosti, da se ljudje vozijo tja na delo. Ne rečem, da ni kako hišo znosil tudi »kontrabant« z onstran meje in pa pridne roke ženske, ki hodi v staro Gorico za postrežnico — a v glavnem vse išče dela v domačih tovarnah, vinca pa v domačih vinogradih. Mnogo jih je, opuščajo jih ne, čeprav je marsikateri še po starem, na kolce in z ozkimi vrstami. Ob robu vinogradov rastejo »bieke« — tako jim pravimo Zgornje-vipavci, »beke« jim pravijo Kraševci, »bake« pa »Dulenjci«, posebne vrste vrbe, ki jih obrezujemo jeseni, da z njihovimi enoletnimi mladikami vežemo trto.

No, pa je nekoč onegavi Dulenjec prišel k nam in me spraševal, če imam naprodaj »bake«. Jaz sem pa mislila, da bi hotel kupiti kakšne bike in sem ga peljala v hlev. »Res je,« pravi Valči, »saj Vipavec skoraj lažje razume Štajerca kot Dulenjca,« to je ljudi zahodno od Ajdovščine ob reki Vipavi.

Skrbno so obdelani vinogradi, cesta pa je prevozna, a precej strma. Naselij ni več nikjer. V samotnem vinogradu nas vabi znamenje z napisom:

»Stoj, popotnik, kam pa graš? Tukaj zmoli očenaš!
Mene smrt kar sredi dela v nogradu je doletela.
Stani, grozdja se najej, potlejš pojdi brž naprej!«

Nismo se odzvali prijaznemu vabilu. Saj je letos grozdje taka kislica.

Bližnjica pelje skozi goščo. Markirana je že, a uporablja je nihče ne. Pa še med stari suhozidi iz krušljivega laporja, med lepimi hrasti pelje. Sedaj vinogradov ni več. Sem ter tja se nam odpre razgled na Novo Gorico, Šempeter, Miren, Bukovico, na podčavenske vasi. Malo manj lepo je, če nad temi vasi od časa do časa preseka zrak oster blisk. Daljnih vrhov pa za oblaki sploh ni videti. Glej! Zopet smo prišli do nekaj večjih vrtač, ki so obdelane in pokošene. »Valči, od kod je slišati ta reaktivna letala?« vprašam. Valči je blede. »To niso reaktivci, Elijev voz je! Ali ne slišite, kako grmi!« Zopet smo na cesti, tu so še štiri lepe, obnovljene hiše. A zdi se, da je življenje le v eni. Glasan odmeva grom, še glasnejši je lajež dveh velikih psov iz edine naseljene hiše. Skozi okno gleda priletna žena, in ko nas zagleda, pokliče: »Vstopite, ženske, saj graste na Trstelj, ko ste v gozderjih! Nevarno je biti zunaj, zaradi strele!« Hiša je lepo, sodobno urejena. Poleg starke je tu še lepa deklica — dvajset let ji je bržkone. Pove, da se bo poročila s sinom te ženske. Zaposlena da je v konfekciji v Komnu, in da se bo naselila tu, vrh Potokov. »Hudega mi ne bo,« pravi, »saj imam avto. Fant dela v Šempetru«. Preletavanje »reaktivcev« za hip poneha. Poslovimo se od dobrih žensk, ki so nam še povedale, da so razen njihove vse domačije vrh Potokov

opuščene, medtem ko je spodnji del te vasi — 5 km daleč — skoraj v samem Dornberku. Za hišo gremo skozi boršt, in zopet pridemo do sedla, kjer je znamenje, in se cesta prevesi dol proti Krasu z ene strani, z druge pa proti Goriški. Ta lepa razgledna točka — sedaj zaradi zelenega gozda ne več — so slovita »Železna vrata«. Kakšno je zgodovinsko ozadje tega nenavadnega imena, ne vem. Saj kake pametne železarne ni tod nikjer, če izvajamo kovačnice v Batujah in fužino v Lokavcu. Morebiti so tod tvorili železne izdelke k morju? Od tu se odcepi steza. Gozd je najprej mešan, na to pa le nizek borov. »Kdaj bomo pri koči?« sprašuje Suzanka. »In zakaj je koči ime Stjenkova koča?« »Partizan Anton Škubelja si je privzel konspirativno ime Stjenka.« Ker nisem iz teh krajev, vem o Stjenki bolj malo, tudi Valči ne. Kasneje sem se zanimala, in so mi povedali, da je mobiliziral ljudstvo za oborožen boj proti okupatorju. Nenavadno ime zanima Suzanko. Povem ji, da je Stjenka Razin junak ruske ljudske pesmi. »Volga, Volga...: Obe ženski sicer melodijo poznata, besedila pa ne. Moji materi je bilh to besedilo zelo všeč, znala ga je — rusko in hrvaško...« Okrog skalnatih otokov, na prostornih valovih reke, plovejo v neredu čolni Stjenka Razina. V prvem je Stjenka Razin, sedi pri nežnem dekletu, pripravlja novo svatovanje, vesel je in nekoliko opit. Zasliši za seboj nejevoljo — češ, za babo nas je zamenjal, le eno noč se je vozil z dekletom, in sam je zjutraj postal baba. Stjenka pa je prijel dekle za roko in jo vrgel, z vodo, da ga ne bi ovirala v boju za deželo. »Volga, Volga, mati moja, Volga ruska reka, ali nisi videla, kar ti je kozak podaril...!«

Zopet je zagrmelo. Včasih zagrmí od Čavna, včasih od Skalnice pa od Fajtjega hriba. »Hitreje, punce, hitreje!«

Že vidimo visoki mlaj vrh Trstelja, a ko se hočemo povzpeti do njega, trešči nekje čisto blizu. Koča pa je le nekaj korakov pod nami, pred njo pa dva avtomobila. Okrog nje lepi hrasti. Tečemo dol, med prvimi, debelimi kapljami dežja priletimo pod napušč, v naročje mlademu oskrbniku. »Kam, punčke, kam?« »V kočo vendar!« vzlikne Valči. Jaz dodam: »Pri nas, če je dež, gremo pod streho!« »Pri nas ga pa pustimo, da gre!« stoično odgovori možak. Piš nam zažene tako prho za vrat, da nas hitro vse tri potegne v kočo. Skozi ozko vežo prideremo v kuhinjo. Ko se nekoliko razgledam, vidim, da je do vrha založena s pogradi, le dve majhni mizi sta prosti in le skozi eno okno lije medla svetloba, ki jo nevihta še prepušča. Pri mizi pa sedi družbica bolj priletih ljudi. Začudeno gledamo, oskrbnik pa nam prijazno pove: »Ne bojte se, ženske, v tem sodnem dnevu še psa ne bi zunaj pustil, kaj pa šele žensk! Vidite, mislim sem, da v tako slabem vremenu ne bo ljudi, pa so prišli ti-le Tržačani in vi. Mislim sem, izkoristim priliko, dobim delavce, in v spalnico denem ploščice...« »Ploščice, ploščice!« zažgoli Valči, »povsod nas preganjajo!« Oskrbnik je dalje živahno pripovedoval. Doma je iz Lipe, vasi pod Trsteljem. Kočo oskrbuje po potrebi. Ležišč pa ne mara imeti, likvidiral jih bo. Saj je vas tako blizu, da ležišča nikomer niso potrebna in... pogleda po strani malo Suzanko — »če so pogradi, se le valjajo po njih, sedaj pa bo en prostor za kuhinjo, drug za obednico, če bo pa ponoči huda ura, lahko kdo spi tudi na tleh.«

Po vseh pravilih možakar danes ne bi niti stregel, a ker je videl, v kakšnem stanju smo mi in Tržačani, nam je vsem skuhal kolektivno kavo. Tržačani so bili kaj ljubeznivi ljudje. Povedali so, da večkrat pridejo sem na izlet — avtomobile da imajo vsi, a so jih raje pustili spodaj, v vasi, da bi malo hodili. Opravičili so se nam, da ne znajo kaj prida slovensko, ker so pač vsi Italijani. Sporazumevali smo se malo italijansko, malo tržaško, kričali smo pa kot za stavo. Če ni grmelo, so v sosednjem prostoru nabijali »ploščičarji« in se je gorski mir pretvoril v strahoten šunder, kot bi bili v mlinu ali kovačnici. Ena Tržačank je imela s seboj hudo kosmatega cucka. Živalca je bila zelo navezana na gospodinjjo. Le če ji je ta ukazala, se je pustila božati od nas. Pa bala se je za gospodinjjo. Če je grmelo, je lajala na grom. Zunaj se je usula še toča po vrhu. »Kako pridemo dol?« »Če ne drugače, vas peljem do naše vasi, ko zaprem koč, pa štopajte naprej!« nam svetuje oskrbnik. »No, z Dornberka v Vipavo štopati še ni tak hudič, a s Krasa je že huje. K sreči se nas je dež za hip usmilil. Stečemo do vrha. S Skalnice zopet grmi — a južno od nas, pod našimi nogami leži Tržič (Monfalcone) s svojimi ladjedelnici, vidimo Tržaški zaliv, ki je vse prej kot vabljev, tako siv in temačen. Obrnemo se zopet proti severu. Razgnalo je za hip oblake. Sedaj bleščijo Alpe — nov sneg, prvega avgusta smo! Od Fajtjega hriba zopet zagrmí... tecimo ženske!

Po borštu dol, pa kako cvetico naberimo... saj smo mimogrede pri Železnih vratih, pa pri hiši in Potokih. Starka je sedaj sama, pozdravi nas le, in veselo pove, da bo morda kmalu dobila nevesto v to pustoto. Pa še naj pridemo...

Če ne bi bili celo uro vedrili, bi bili ujeli v Dornberku avtobus, tako pa nam je ušel. »Štopali bomo,« sklene Valči. »Pa kar dajte!« sklene dež, in začne neusmiljeno tolči po nas. In kot se bi zmenili, so vsi avtomobili šli navkreber, mesto navzdol. Končno! Brni od zgoraj! Valči dvigne palec. Velik, rdeč kombi gre navzdol. Le dva možakarja je videti v njem — enega spredaj, drugega zadaj. Ustavita. »Do Dornberka gremo, kar vstopite, če se ne bojite v treh peljati!« reče šofer, »in ta, ta lapa, naj gra h mani.«

Valči stopi spredaj k šoferju, s Suzanko odpreva zadnja vrata, in ne vemo sprva, čemu nas je voznik posvaril pred onim drugim — saj skozi okno ni bil videti nevaren. Pa se srečamo lice v lice z — bikcem. Sicer sva z deklico malo debelo pogledali, a ker nama je dež krepko tolkel po hrbtu, sva skočili noter, ne da se bi zmenili za to, da živinici to ni bilo posebno pogodu. Še s krokodilom bi se peljale, da bi le prišle na suho. No, primerek goveje pasme naju je najprej ovohal, potem se je prevrnil v steljo in iztrebke, nato pa svoje dejanje obžaloval — in nam to izkazal tako, da nas je jel oblizovati! Valči in šofer sta se tako smejala, da bi kmalu prileteli v grapo! Z grozo sem ugotovila med kratko vožnjo še marsikaj drugega: da je bil kombi razen za prevoz živine dober še za prevoz apna in cementa in raznega drugega razsutega tovora, da se je končno bikcu naša družba zelo priljubila. Kar naprej je butal v nas, da so dornberški »ključi« zelo ostrí. Premetavalo nas je na bika, z bika na spremljevalca, v steljo — vse to je trajalo morda le kako minuto. Končno je avto močno zavrl v centru vasi Potoki. Pred neko hišo je stala gruča odraslih mož in žena. Predno smo se kaj ovedle, je nekaj krepkih možakarjev pograbilo bikca in ga odvedlo v hlev, nekaj krepkih žensk pa je začelo krtačiti, umivati, preoblačiti in urejevati Suzano pa mene, pa objemati Valčko z veselimi vzkliki: »S teletom so se prapeljale!« Še danes mi ni jasno, v kakšni zvezi so bile z Valčko. Nekoč je ena od njih bila nekje z njo — ne »vam« prav, ali v bolnici, na tečaju na letovišču. Mene so proglasile za Valčkino mamo, kar ni prav nič res, Suzano pa za Valčkino hčerko, kar je povsem res. Na to so nas kolektivno napojili s kofetom. Ena izmed žensk — v kakšnem sorodstvu so bile, mi ni jasno, je imela avto, ki ni služil »Živinoprometu«. Naložila nas je in odpeljala v Vipavo.

SPOMINI IN HREPENENJE

NEJC ZAPLOTNIK

1. GORE

Tekel sem po gozdu in v košati, nežno zeleni strehi pomladnega listja je tiho zašumelo. V daljavi je zaropotal grom in preglasil igrivo poskakovanje potoka. Kaplje potu na čelu so se pomešale z debelimi, toplimi deževnimi kapljami in spolzele po licih, po nosu prek ustnic in se na bradi zbrale v slapič. Segreta ramena je stresel drget prijetno hladeče mokrote, brzeče noge so začofotale po blatnih potočkih, ki so se med koreninami pričeli zbirati v jezerca. Po nogah, po hrbtu in celo po temenu so se lepili kosci blata, na mastni poti mi je spodrsnilo in sem pristal v rjavi mlakuži. In vendar je bilo tako lepo teči, bilo je lepo čofotati in padati. Lepo je bilo gledati strele, ki so švigale vse bliže in poslušati grom, ki je ropotal, uh, kako ropotal, noben parizar po razdrapani cesti ne ropota tako. Lepo je bilo srkati slano potno deževnico, ki se je nacejala v usta. Lepo je bilo hiteti skozi prosojno zaveso pomladne nevihte.

Po konicah prstov se sprehajam po navpičnem kamnitem zidu-mostu, čez katerega grmí avtomobili. Po tirih pod mostom zdrdra vlak in potniki zvedavo opazujejo človeka, ki je z nevidnimi nitmi pripet sredi gladkega zidu. Prsti postajajo vse bolj togi, dokler ne popustijo in pristanem sredi mehke trave. Težko prisopiha parna lokomotiva in sika-joči dimnik napolni odprtino podvoza z igrivim plesom isker in utrujenim vrenjem pare. Strojevodja, ki se nas je verjetno že privadil, veselo zabrlizga v pozdrav. Ko se razkadi para, se skozi mrežo žic zopet zasvetijo gore, še vse zasnežene, odmaknjene in vabeče obenem.

Tečem na bližnji grič nad Kranjem. Čudoviti ritem sopihanja in korakov me žene po poti navzgor. Na vrhu stoji hotel, ki so ga spremenili v dom upokoencev. Z drsajočimi koraki se pomikajo sence zapuščenih ljudi in iščejo zgodnjo toploto pomladnega sonca. Ob ograji strumno stoji možiček, rdeče, vnete oči upira v daljavo. Tam daleč se rišejo beli vrhovi Julijcev. Ne vem, verjetno stare oči sploh ne vidijo daljnih gora, oslabeledo srce jih niti ne sluti. Toda odsotna zamaknjenost v daljavo, nepremični pogled v smeri mojega hrepenenja ustvari nevidno vez med menoj in možičkom. Še preden se zavem, zreva oba, prvi s spomini in drugi s hrepenenjem v srcu. Kakor da bi odrinil lesno spoznanja, sem stopil v svet zgubanih obrazov, drsajočih korakov, skrivenčenih udov in rdečih oči. Kar sram me postane svoje moči in svojega zdravlja, mladosti in sanj, brez-zobi obrazi pa mi s svojim vserezumevajočim nasmehom nudijo roko. Ozrem se na drugo stran griča, tja kamor se iz mesta vali dim in ropota industrija. Rodno mesto,

ki ga ljubim, ki ga vedno iščem z vrhov, se mi zazdi kakor mučilna jama, ki je skrivenčila telesa in umorila hrepenenja starcev in stark. Zdaj odmaknjeno zro v daljavo, ki jih pričakuje hladno in mirno. Tako se torej konča vsak boj, ljubezen, slava, bogastvo in vse, za kar mislimo, da so edine vrednote tega sveta. Z nepremičnim pogledom v daljavo! Majhen starec kosmatega obraza in živahnih oči me poprosi za cigareto. Čeprav sem že davno nehal kaditi, sklenem, da bom vedno nesel cigarete s seboj, kadar bom tekel sem gor.

Z Dragom se vračava z gora. V večernem hladu radostno pritiskava na pedale. S seboj nosiva doživetja, ki jih bodo deležni vsi domači, vsi prijatelji in znanci, vsak, kdor si bo le vzel toliko časa, da se bo ozrl v najine smejoče oči in zagorele obraze. Več bova dala od svojih spoznanj, več bo ostalo za naju. Cesta se prevesi v klanec in z divjo hitrostjo šineva po ovinkih. Kako lepo je s kolesom prehitovati avtomobile, ki se kar ne znajdejo sredi zvijajoče se ceste. Kakor lebdenje.

Sedim ob oknu v zakajeni pisarni. Na ulično vrvenje tiho pada mrak, le še gore škrlatno žarijo. Njihova slepeča svetloba pada naravnost na to moje nesrečno okno. Ženski klepet kakor ropotanje kavnega mlinčka brni mimo mene, vmes drdrajo sešteválni stroji in šumijo papirji. Čudovito so se sodelavci navadili name, tako čudovito, da me največkrat sploh ne opazijo. Kako rad bi jim dal vsaj košček hrepenenja, pričakovanja in sinjih daljav, ki jih nosim s seboj. Kako revni morajo biti ljudje, ki sedajle sredi cigaretnega dima razpravljajo o osebnih dohodkih, o oblekah in avtomobilih, sedajle, ko gore žarijo v zahajajočem soncu.

Kadar se pred menoj vrstijo slike preproste vsakdanjosti, spoznam, da niso gore le stene in klini, le počti in previsi, da niso gore le ledeniki, sneg in viharji.

2. STENA IZ LEDU IN PESKA V MATTERHORNU

»Samo v najgloblji tihoti noči
se zvezde smehljajo in šepetajo med seboj.
Vse iskanje zastoni!
Povsod je nemotena popolnost!«

Rabindranath Tagore

Baterija v čelni svetilki se je utrudila. Že vso noč smo na poti. Le še medla lučka riše majhen krog v strm led pred menoj, izza Hörnlja svetijo lunini žarki, globoko v dolini sijajo luči Zermatta. Kdo ve, se je kdo ustavil tam spodaj in začudeno pogledal svetle pike v steni? Verjetno ne. Ljudje, ki vse v svojem življenju plačajo z denarjem, so po obilni večerji in napornem plesu zaspali. Niti sanja se jim ne, da je nedaleč od njihovih toplih postelj popolnoma drug svet, kjer dolarji in franki veljajo manj od najdrobnejšega peska. Ena najlepših noči v mojem življenju! Polni tesnobe in srcu poslušamo podor serakov pod Zmuttom. Ničesar ne vidimo, zato se nam zdi neverjetno blizu. Den me preklinja, ker kosi ledu, ko kopljem stojišče, letijo po njem. Oprosti, Deni, na konicah derez ne morem čakati.

Švica, dežela turizma, draginje in kodrovi! Kamor pogledaš, gotovo vidiš vsaj dva kodra, kako ponosno stopata ob debelo prepletkanih damah. Tudi z našimi strganimi žepi nimamo kaj iskati. Tudi v steni ni kaj iskati. Stena je mrzla in mrtva, kakor okamenel rog štrli nekam v nebo, kup kamenja in ledu. Najgrša gora na svetu, zgrajena iz črnega ledu, šodra, požleda in pršiča. Tako misli človek. Gora pa je brez misli, popolnoma vseeno ji je, kakšna je videti. Skupaj z nočjo, zvezdami, luno, nebam, stenami okrog nje in z zelenimi dolinami pod njo tvori popolnost, ki jo moti le človek. S svojim hrepenenjem skuša steno oživeti in jo pripraviti do tega, da bi mu služila, da bi mu ponudila počti in police ter ga spustila na svoj vrh. Takrat jo vzljubi, ker mu je bila stopnica v njegovem ambicioznem življenju. Če pa ga zavrne s previsom, z gladko ploščo, s snežno vihro, če ga udari s padajočim kamenjem, jo zasovraži in pobegne. In zopet je sam pri sebi junak, ker je v nečloveškem okolju vzdržal in ostal živ. Ko pozabi tegobe, se zopet vrne z močnejšim orožjem, težji za kak kilogram železja in si izsili pot. Če pa omahne, ga močje, ki so vajeni pogledov na razbita telesa, odnesejo v dolino. Nekaj solz, nekaj besed, nekaj obupnih dni domačih, nato pa je zopet vse po starem, vse postane del popolnosti, ki jo tvorijo gore in doline po vsem svetu. Ko pridemo do prvih skal, se zdani. Po razčlenjenem, a nekoliko požlejenem in krušljivem svetu hitro pridobivamo višino. Stena je polna odpadkov, ki jih turisti zmečejo s Hörnlja. Zdaj se po njem gotovo že podijo vodniške naveze, dirka za denar sega tu prav do najvišjih vrhov. Moramo pohiteti, da nas ne zadene kakšna konzerva. Pazi Ivč, da ne stopiš na bananin olupek, to je še na ravnem smrtno nevarno! Ivč hiti, da mi

še jesti ne dovoli. Preveč je doživel v Eigerju, da bi se lahko v steni obiral. Vikl nam pripoveduje komentarje, ko so na AO Matica zvedeli, da sta z Verkom ponovila japonsko direktissimo: »Obešanje po klinih, kaj pa drugega. Fanta bi morala pozimi v naše stene, da bi videla, kaj se pravi garati.« Nevoščljivost prav tako kot denar seže do najvišjih vrhov. Teden dni preživeti v najnevarnejši steni Alp, tudi če odštejemo plezanje, že to je veliko dejanje. In to z opremo, ki bi marsikomu zadostovala le za dostop do stene. To je bil največji uspeh naših navez v Alpah doslej.

Počasi se bližamo dvestometski zajedi v sredini stene. Javljajo se prve krpe novo-zapadlega snega, ki pa nas zaenkrat ne ovirajo. V stenah so letos obupne razmere. Tam, kjer je normalno led, se letos zaradi slabe zime bleščijo gladke plošče, ki so večkrat nepreplezljive. V trdo kamenino se ne da zapičiti cepina in derez. Vse od vznožja zajede je stena pobeljena z novozapadlim pršičem.

Pred dnevi smo se zakadili v S steno Dent D'Hérens, 1300 m visoko ledno vesino, ki jo je zmogel »ledeni mož« Willo Welzenbach. Prvo pregrado preplezam in ker nad njo ne morem zabiti solidnega klina, ostale tri kar preko pasu držim, da po vrvi pri-telovadijo za mano. Vrv me stiska, da mi kar oči izstopajo, pa vendar je ves trud zamen. Nad nami se vzdigne še ena previsna zapora, visoka vsaj 40 m, brez vsake šibke točke. Ne morem verjeti, da je bilo vse garanje zastoj, ne morem verjeti, ne da bi šli kar tako nazaj, čeprav je šlo vse dobro od rok. Daleč na levi odkrijem drobno rampico, ki drži prek odlomov in po vsej sili hočem tja. Vmes je grapa, nad njo pa grozeče raz-pokani seraki, v katere sije sonce, vendar mislim, da bi s hitrim prečenjem prišli srečno preko. Viki in Den pa nista takega mnenja. Prepričujem ju na vse mile viže, pa se ne dati omehčati. Srečata se dva popolnoma različna pogleda na alpinizem, v steni pa ni časa za dolge debate in dokazovanja. Torej gremo skupaj nazaj. V led izkopljemo krož-nik in položimo okrog njega vrv za spust čez prvi odlom, nato pa po konicah derez telovadimo, odkoder smo prišli. Z Vikijem neprestano opazujeva odlome nad nami, ven-dar se ta dan v serakih ni ničesar podrlo. Škoda, hvaležen bi bil Vikiju in vesel, da smo obrnili, tako pa z grenkim okusom v ustih stopam po dolgi poti nazaj v Zermatt. Če alpinizem ne bi bil nevaren, bi se odločil za balinanje, bilo bi bolj lagodno. Še čevlji me ožulijo, tako da pol poti pretečem bos, Den pravi, da sem njegov privatni kuli.

Nato je v Zermattu dva dni nepretrgoma deževalo, v gorah pa snežilo. Z Ivčevim imava nizek šotor, da lahko le leživa, pa še pušča povrh. Da preganjava dolgčas, imava dolge recitale slovenske poezije od Vodnika dalje, v knjižarne hodimo brat alpinistične knjige in štejemo kodre po ulicah.

V Matterhonu se zgodi nesreča, nemška naveza pade s Hörnlija in se ubije, dva pa izčrpana potegnejo s Solvaya. Tragično, vendar v Zermattu nič drugega kakor običaj-na senzacija. Zdolgočaseni turisti imajo spet novo temo za pogovor. Tretji dan se vreme izboljša. Presušimo opremo, nabašemo nahrbtnike in se z žičnico odpeljemo do Črnega jezera. Zvečer se na koči Hörnli najemo, malo pokramljamo in odidemo v steno. Polna luna nam pomaga prečiti strma snežišča in ob dveh zjutraj se navežemo pod vstopnim lediščem.

Dvestometsko zajedo — najtežje mesto v steni hitro preplezamo. Ker je navpična, se novozapadli sneg drži le po policah. Doseževa mesto, kjer se lahko usede, vsa ostala varovališča v steni stojšči na visečem ledu ali gladkih ploščah. Prvič po večerji odpreva vrečko s hrano, Den in Viki naju zadnjič dohitita. Ob sedmih zjutraj sva čez težjo polovico stene. Tu pa se začne kalvarija. Gladke, požlejene plošče, na njih pa 20 cm pršiča. Z derezami kopljeva po snegu in praskava po skalah, z golimi rokami do komolcev rjave po pršiču in iščeva drobne razčlemba, stojščnih klinov včasih sploh ne moreva zabiti, največkrat pa le toliko, da obdrži varujoči ravnotežje. Nekaj mest je zaradi obupnih razmer komaj preplezljivih, vse početje pa je skrajno tvegano. Ozirava se proti rami, a sva že preveč desno in previsoko, da bi uporabila ta izstop. Dneva je še dovolj, torej mogoče le ne bo treba bivakirati. To naju umiri in vztrajno kot krt rjave navzgor. Greben Hörnli je le še 50 m od naju, pa ga ne moreva doseči, ker je vmes grapa z navpičnimi, gladkimi stenami. Ob petih popoldne sva iz stene, od nore, tvegane dirke sva na koncu z močmi. Le stisk roke in utrujen nasme. Daleč pod nama v steni uzreva Vikija in Dena, morala bosta bivakirati. Upava, da bo vreme držalo še en dan. S skrbjo v srcu opotekajoč se sestopava po grebenu. Daleč pod Solvayem se usedem na skalo, Ivč pa sestopa dalje. Oči mi same zlezejo skupaj in prijetno zaspi-m, Ivč pa me niže ves v skrbih čaka, že se hoče vrniti, ko se le primajem okrog vogala. Še pred nočjo sva v koči. Po dvajsetih urah odloživa nahrbtnike in sezujeva čevlje. Stopala so otrpla od hoje z derezami, če se nerodno premakneva, naju grabijo krči. Marjan in Majda nama čestitata, pripravita pojedino. Še skoraj vso hrano sva prinesla nazaj. Oskrbnik naju časti z žganjem in kokakolo, navdušen je nad jugoslovanskimi alpi-nisti. Hodiva gledat ven zvezde in drživa pesti za tovariša. Vreme bo držalo! Naslednji dan opoldne zagledamo dva, ki utrujeno sestopata po grebenu. Pohitimo jima naproti. Zvečer se zopet sprehajamo po ulicah Zermatta — z dežniki v rokah.

NEKEGA DELOVNEGA DNE

DANILO CEDILNIK-DEN

Med prvo šolsko uro sva se ubadala s krušljivimi prečkami. Pri samostojnem učenju sva premagovala travnate previse. Popoldne sva bila že nazaj pri avtomobilu, kjer si je prijatelj ponovno nataknil mavec na roko. Ukradla sva dan, da sva preplezala neko steno, zato pa se tega dneva spominjava.

Drviva skozi pasove meglic, ki nepremično sanjajo nad spečimi polji in lomijo žarke žarometov v nejasno mlečno svetlobo. Pasovi jasnine so kot moja zavest, ki se prebujajo iz zaspane otrplosti in zopet tone v sivino nezaznavnosti. Roke krčevito usmerjajo rohneči stroj, noge samodejno pritiskajo na pedala. Prijatelj spi na sedežu ob meni. Glava mu poskakuje na naslonjalu v ritmu razburkane ceste; nadaljuje za nekaj minut pretrgano spanje, ko sem zmetal kup kamenja v okno njegove sobe. Dva nahrbtnika nihata na zadnjem sedežu in po mnogih turah dišeči gojzerji zijajo v polmrak.

Pivo, ki smo ga pili zvečer v glasni, razvneti družbi, s slabo vestjo ob misli na današnji načrt, je spremenilo razigranost in polet v otopelo dremavost in občutek nesmiselnega početja. Avto pa kot pošast rjove in požira meglice, ki lebdijo nad dišečimi, preoranimi polji.

Dremava tudi pozneje, ko se v zgodnjem jutru vzpenjava po dolini navzgor. V starem bukovju je zatohlo vroče, diši po gnilobi in gobah, veje so v nedoločeni svetlobi med temo in dnevom strupeno zelene barve s svojimi pomladnimi listi. Med nejasnim grmičevjem in debli se blešči z mahom obrasle skale. Tam slediva stezi. Nekje v bregu se zopno oglašča kukavica. Tiha se vlečeva po poti, vsa prepotena, grebeni nad krošnjami se kovinsko blešči pod sivimi oblaki. Ves sem lepljiv, tudi nahrbtnik je ves prepoten in oči me pečejo, ko si jih otiram z rokami.

Ali že plezava! Z rokami in nogami se pehava navzgor po reki melišča, ki naju odnaša, spodnaša nama noge, da besno grabiva po drobnem kamenju in preklinjava. Pravzaprav sva ujeta v pustolovščino, ki si je sedaj ne želiva več, čeprav nama je zvečer toliko obljubljala. Vendar rineva proti skalam, proti popačeni steni, polni nejasne perspektive in čudne barve. Suha usta imam, stiska me v želodcu.

Naenkrat završi nad nama čudna prikazen; velika temna gmota, neznana pošast drvi navzdol po melišču, zaganja se, da kamenje brizga naokrog. Za trenutek otrpla obstaneva, potem pa se sproživa v prežo, da se poženeva vstran. Panika se je spremenila v tehtanje razdalje in hitrosti; nazadnje pa v radovedno začudenje, ko se je nevarnost spremenila v preplašenega gamsa. Beži mimo naju in izgine za valovi melišča v ruševju. Za njim drvita iz votline še dva in končno sva v veliki jami pod steno.

Če tukaj obrneva, pridem še pravočasno v službo. Kolega me bo nadomeščal.

Temni oblaki oklepajo vrhove, vedno bolj se oblači, v steno pa se zaganja mrzel veter. Nikjer jasnine, nič svetlega ni v vsem dogajanju. Zajtrkujeva in se poskuša šaliti, da bi pregnala hlad pustolovščine. Počasi razvrščava kline, ki so pomešani med obleko in hrano; podaljšujeva trenutke, da bi občutila nekaj oprijemljivega, pa se ves najin zagon razblinja v sivem dnevu pod steno, sredi votline, polne gamsjih iztrebkov.

Veter pa gospodari po melišču. Hrana nama je le nujno opravilo, uživava jo kot kalorije brez okusa.

Staraš se. Včasih nismo nič razglabljali, le šli smo za svojim hrepenenjem.

Prazna pločevinka zaropota po bregu, kot bi se zakrohotala. Bo že zgnila in se spojila s to kamenito reko.

Po prvih metrih, pod prvim težjim mestom ponovno začenjava pogovor o vremenu. Toda že sva začutila skalo in tisto oprijemljivost v plezanju, ki se tako razlikuje od dostopa pod steno. Stena je strma in neprijetna, razdrapana in čudno rumeno obarvana.

Počasna sva in nezaupljiva, prijemava jo kot sovražno in odvrtno žival, previdno in napeto. Stena je postala za naju nekaj živega, z oprimki se lahko pogovarjava, trava razume najino preklinjanje in klin se izdajalsko reži.

Veter pripoveduje o pomladi v dolini. Pogovarjava se s predmeti, ki naju obdajajo s sivino in strahom in skoraj brez teže sva na majavih oprimkih.

Prečnice. Tukaj prav gotovo kopljejo dvakrat presejan pesek za betoniranje.

Skala se izpulji takrat, ko zagrabiš drugo.

Podplati nad menoj stokajo in podrsavajo po skalah in travi. Zlizani so, zavorna razdalja se podaljša.

Čudni prebliski mišljenja. Veter vrši po skalnih stebrih. Jata oblakov hrumi nad grebenom in zakriva višjo plast oblakov.

Strah in panika. Vse se maje, klina ni moč zabiti. Način plezanja postane svojevrsten, noge so višje, kot je glava. Misli so usmerjene navzgor, globina pa vleče navzdol.

To je sedmi raztežaj in sedaj je druga šolska ura.

Sedaj sva na cvetočem travniku. Cvetlice so redko posejane in skromne, ostra rjavozelena trava pa je ponekod kar košata. Tu in tam se kažejo skale izpod grude.

Grabim s prsti, z nohti po čudoviti črni prsti, odlična bi bila za cvetlične lončke. Čudna togota me grabi, ko gledam klin pod seboj. Posmehljivo gleda skoraj ves iz majave skale, kot da bi komaj čakal na najmanjši sunek, da bi skupaj z nama odropotal po tej rumeni steni.

Grebe kot krt in če bi imel pripravnejše lopatiste šape, bi z veseljem zavrtal rov v steno. Tako pa le praskam po črnici.

Oglasi se ruša, na kateri stojim. Počasi se mi spodmika, korenine pokajo in popuščajo, prsti grabijo, noge se mi daljšajo, raztegujejo se v globino enako hitro, kot se odmika ruša. Ta se krohoče z zamolklim glasom korenin in grudic. Zdi se mi, da imam noge dolge več metrov. Nazadnje ruša tiho spolzi po skali, pokaže se rjava podlaga, kjer je rastla. Skoraj neslišna je, ko se plazi in prekopicuje s čudnim šumom; kot velika stonoga se plazi, sesipa se v drobne grudice, da je vedno manjša in lažja, od nje ostaja le še šop korenin in trave, ki čudno opleta po zraku, ko pada z vetrom proti melišču.

Bingljam z nogami po zraku, na slepo poskušam stopiti na karkoli, klin pa se mi posmehuje z vetrom. Visim na prstih, ki so zagrizeni v to črno rodovitnost.

Prijatelj, tukaj nad nama vidim še eno prav tako jaso, pravi pašnik za požrešne prste, tudi ti boš kmalu umazan in prav nič se ne boš režal. Na, bonbon daj v usta, življenje ti bo slajše! Pa še dobro šalo ti povem: Zabij kakšen klin!

Lep grmiček raste v steni, izbral si je razgleden, pa malo nezanesljiv prostor, da bi dolgo uspeval. Počasi, po milimetrih se predaja teži roke, brani se s svojimi koreninami in koreninami, da bi se obdržal v plodnih skalnih tleh, toda roka se ga trdno oklepa, upogiba mu steblo in ga z vso težo telesa vleče iz stene. Kaj ni mogel hitreje rasti, se zagristi in zakopati v skale in se trdno spojit s steno, da bi učakal ugledno debelino v tem lepem okolju. Počasi popušča v neenakem boju.

Stonoga se privali mimo mene; čuden pajek, ki steguje svoje polomljene tipalke na vse strani, praska po skalah in se v dolgih smešnih poskokih obrača, kotali, se odbija od stene.

Tako plezava prek stene. Grebeva po prsti, loviva se za travo, brezupno butava v majave skale in pogovarjava se s cveticami. Potem se začno oblaki trgati, kosi jasnine plavajo nad dolino, stena postane trdnjša in zopet enakomerno teče čas, ki se je za nekaj ur ustavil okrog naju.

Na robu stene je veliko mravljišče. S komaj slišnim šumom skladno živi tu mravlja družba v svojem urejenem velemestu. Vse migota v zagrizenem delu, vlačí, nabira, ureja in zida, lovi in umira. Kot tipalke se razpredajo temne žive poti na vse strani, po skalah in mahu, na rušje in celo čez rob grebena v steno. Tu se usedeva v travo in zazreva naokrog. Za nama je med meliščem in grebenom le nekaj sto metrov stene, vendar je ta razdalja lahko neskončno dolga. Vesela sva, da sva tukaj, da z umazanimi črnimi rokami jeva čebulo na vrhu stene in si tako tešiva žejo.

DVE STENI

ING. BOJAN POLLAK

1. RZENIK

Deset let sem samo hodil mimo. Če odkrito priznam, saj me je mikal, a slišal sem toliko grozljivih zgodb, da sem samo zamahnil z roko: »Ne, v tem kupu »šodra«, postavljenega pokonci, pa že ne bom lezel!« Samo, da zame pokonci postavljen kup »šodra« ni omalovaževanje, ne, to je najtežje, kar lahko je, to je plezarija v skrajno krušljivi steni. In kot taka je Rzenik vedno slovel.

»Kakšen Kamničan pa si, če še nisi plezal v Rzeniku?« so me dražili ljubljanski tovariši, ki predvojnimi sporom okoli Rzenika še niso znali najti pravega mesta. Tudi to me ni ganilo. Občudoval sem sicer mrko, rdečkasto-rjavo ostenje, toda vedno od daleč, brez kake posebne želje, da bi ga pobliže spoznal.

Leta so minevala. Počasi se je spreminjal tudi moj odnos do tega, nekaj kamniškega simbola. In ko sem plezal močno krušljive odstavke v raznih stenah, sem vedno mislil: »To še ni nič, v Rzeniku je šele krušljivo!« Počasi pa se je v meni le rojevala želja, da bi enkrat poskusil tudi Rzenik in to kar centralni steber, saj je menda še najmanj krušljiv.

Konec poletja 1976 je bil salamensko hladen, 5. septembra sem do kolen gazil sneg na Korošici. Vse je kazalo, da je s težjimi letnimi vzponi konec. September ni hotel biti lep in tudi začetek oktobra ni bil preveč obetaven. Vendar sva s Cenetom sklenila, da greva vseeno v Rzenik. Je pač toliko nizek, da se še ni bilo bati snega.

In res kolovrativa v tem nedeljskem jutru po dolini Bele, v soju čelnih svetilk navzgor po poti proti Predsedlaju. Namesto da bi zavila po grapi proti desni pod steno, greva po poti naprej, kar malo preveč visoko. To opaziva šele, ko se zdani in morava iti nekaj deset metrov navzdol, da obideva skalno rebro.

Prejšnji dan je deževalo in vse je še mokro, sivo, prav žalostno. Današnji dan se kaže boljši, celo modrinno opaziva od časa do časa. Upava, da ne bo dežja. Stena moreče pritiska na naju.

Prvi raztežaj po razbitem podstavku še kar gre, v drugem pa stena že pokaže svoje zobe. Vlažna in spolzka skala nima dovolj zanesljivih stopov, pa še tako čudno odpočena je. Tu ni kaj, klini morajo na pomoč, pa čeprav so bolj za moralo. V prečnici mi manjka oprimek, prevesna zajeda je pa pač tehnična.

Cene nato spleza v dno velike zajede in ko mu sledim, postanejo detajli, ki so se na prvi pogled videli lahki, težki. Ja, fantje niso nič pretiravali v svojih pripovedih o težavah. Pa ta razbita skala, drobna krušljivost. Saj ni tako obupno strmo, samo prav nič ni dobro, za kar se primem. Vse je rdeče, zbito, majavo, pa še spolzko, vlažno.

Na dnu zajede grem prekmalu v desno. V opisu manjka raztežaj. Nato prečim v levo, za tem spet v desno. Še dobro, da mi je uspelo zabiti vsaj dober klin. Ko sem na stojišču, opis spet ustreza stvarnosti. Levo nad menoj se pne v sivo nebo zajeda, kjer sta Tone in Metod prilezla že dva raztežaja visoko, pa še drugi so poskušali brez kakšnih večjih uspehov. Ja, tam bo še garaško delo: zajeda, previsi, strehe. Tu, kjer sva midva, pa še kar gre, še tako strašno krušljivo ni. Cenetu se rušijo samo majhni kamni in trdno upam, da ne bo z njimi tudi on poletel navzdol, čeprav imam na stojišču kar 4 kline.

Kamin mi vzame nahrbtnik z rame, tako da ga moram potegniti za seboj. Polica za luskami me pa očara. Sredi vse navpičnosti spet nekaj ravnega prostora.

Pod streho malo počiva, pripravlja si opremo. Do tu so torej prišli Kamničani in nato nadaljevali v desno. Dular jo je pa mahnil v levo, pod streho. Skala je mokra, s strehe kaplja, zato je koristno zabiti še kak klinček. Posebno še, ker nekateri stari nekam radi lezejo ven. Enega takih, skupaj z zagozdo potolčem nazaj, preden se vanj vpnem in stopim v streme. Za naprej sta dva skalna rogljička, okoli katerih dam pomožni vrvi, da lahko vpnem lestvici. In ko se nekaj motovilim po njih, potegne vrv klin, v katerem sem malo prej telovadil, iz špranje. Prima občutek! Pa se ne menim dosti. Klin, ki je dolg skoraj četr metra, pripnem za pas, morda bo prišel še prav. Izstop iz prečnice je naporen, toda oprimki za čuda dobro držijo.

Svet se odpre, nadaljevanje se kaže lažje. Dolgi klin pride prav za stojišče. Cene nadaljuje. Sprva gre hitro, nato se ustavi. Gotovo je zoprno. Pa še to se mu malo pozna, da dva meseca praktično ni nič plezal. Precej časa poskuša v levo, nato se odloči v desno. Sledim mu. V kamnolomih sem že plezal, v prenesenem pomenu in dobesedno. V peskolomih pa do danes še ne. In tu je pravi peskolom — drobno opokano, razbito pečevje, brez špranje za kline, vendar prepredeno z odpočeninami, tako da se vse kruši. Kot da je med mivko preveč prsti in tako nič ne drži.

Še en previsek je zaklan, zoprno, krušljiv, nato je bolje. Drnasto pobočje do naslednjega odstavka. Razčlemba in logika kažeta v desno, opis opozarja v levo. Tako ne obiščeva bivača pri macesnu prvopristopnikov, ampak se usmeriva naravnost na kamin-zajedo. Ravno raztežaj je do tja. In nato še en cel raztežaj čez kamin in močno previsno zajedo. Čudo vseh čudes! Šploh ne morem verjeti! V kaminu, ki pravzaprav ni kamin, vse drži, za kar primem. Kot da bi bil v Vežici, ne pa v Rzeniku. In tudi zajeda je kot iz drugega sveta. Toda, ko se previsnost neha, se počasi vrača krušljivost, ki je na stojišču na polici že zopet v stilu, vendar se še vedno da prenašati.

Hladno je, veter piha, do vrha ne more biti več daleč. Pa tudi čas naju že priganja. Zato je naslednji raztežaj in pol pravo olajšanje. Z opisom nimava več nobenih težav. Strma zajeda na desni je gotovo prava, saj je našipkana s klini. Pa jih je zame še vseeno premalo. Vendar plezam previdno, raje pol ure pozneje kot pa nikoli.

Vrv poteče v začetku kamina. In ko pripleza Cene do mene, se že pošteno mračil. Toda do vrha je samo še en raztežaj in še ta naj bi ne bil pretežak. Pa nama jo mrak rahlo zagode. Zaradi vedno slabše vidljivosti je previdnost vedno bolj potrebna in zato Cene le počasi napreduje, posebno še, ker krušljivost ne pojenjuje. Čas hitro teče, vse prehitro in svetlobe je vedno manj. Ko pripleza na rob stene, je že popolnoma mračno. In ko plezam dobro varovan, moram tipati za vsakim oprimkom. Ker se pri tem dotikam tudi takih, ki dotikov ne marajo, mi pobegnejo v dolino. No, nekako le gre, tudi prečnica in nato še trava in zadnje skale pod robom.

Ja, Rzenik, kar dober si, ni kaj reči. Vendar ne verjamem, da te bom prišel še kaj obiskat. Pa kdo bi to vedel? Ali ne pravi slovenski pregovor, da se zarečenega kruha poje največ?

2. ŠKARJE (Smer bratov Golob)

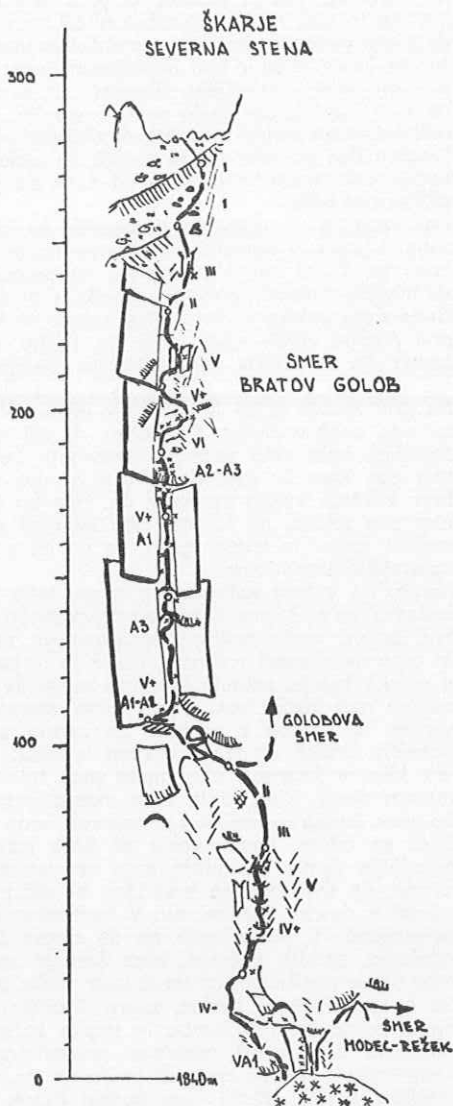
Spet sem na tem neudobnem prostoru, ki ga imenujem stojišče, spet mi kaplja voda za vrat. Pa sem rekel, da me letos ne bo več sëm. Ja, prejšnjikrat je bilo res hladno, danes pa kar gre. Marjan počasi napreduje, razpok za špranje skoraj ni in spet bo moral vrtati. Pol ure za pol metra višine.

Kako se je pravzaprav začela zgodba o tej zajedi? Seveda, že takrat, ko sem leta 1967 šel prvič tod mimo plezat v Ojstrico. Pozornost mi je vzbujala značilna zajeda in zaželel sem si, da bi jo preplezal. No, čas je tekel in slišal sem, da je zajeda bojda že preplezana. Druge stene so bile mikavne in Škarje so kar malo utonile v pozabo do trenutka, ko smo začeli zbirati opise smeri iz tega konca. Tako je tudi zajeda prišla na vrsto. In res sva se z Lojzetom odpravila vanjo oktobra 1973. Vstopna zajeda je bila vsa poledenela in je bilo prav težko priti čez. Pa tudi nadaljevanje je bilo zaradi snega prav zaklano. No, nekako nama je uspelo zlesti štiri raztežaje do vznožja osrednje zajede. Tu se je ustavilo. Svet se je postavil pokonci zelo grdo, niti nisva pomislila, da bi v takih razmerah tam nadaljevala. Pa še nekaj sva opazila. Zajeda še ni preplezana! Nekaj metrov nad nama je bil zadnji klin, nato se je nehalo železje, čeprav bi glede na tisti svet moralo biti še kje kako znamenje o človeku. Kljub napetemu opazovanju nisva ničesar odkrila, kar bi ovrglo to ugotovitev. Pa še nekaj sva našla pod previsom. Cel kup lesenih zagozd. Do tu so morali torej priti prvi plezalci. Tudi midva sva obrnila v desno in izplezala v Modec-Režkovo smer.

Od takrat so minila tri leta. Razni drugi načrti so preprečili, da bi se spet podal v Škarje. Toda letos junija sva z Duletom imela resen namen. S težkimi nahrbtniki sva prišla na Korošico. Tokrat sem jaz odpovedal. Rdečke. Namesto v steno sva morala v dolino. Avgusta sva bila spet na Korošici. Tokrat se Duletu ni ljubilo. Septembra je zapadel sneg. Ko je skopnel, sva se odpravila v steno z Marjanom. Bilo je mraz in bila je ostra sapa. Po vstopni zajedi se je cedila voda, zato naju ni prav nič mikala, čeprav tiči tam v razpokah nekaj klinov. Levo od nje sva si s klini izsilila prehod čez navpični prag. Naprej je šlo Golobovi smeri vse do pod zajede. Pri prehodu na polico pod zajedo sem moral zabiti klin v skalo, ne v razpoko. In je kar šlo, skala je bila prhka in CMV dovolj trden, da se ni skrivil. Na polici sva opazila, da je tu nekdo pred kratkim že bil. Sveže odbiti kamni, razbita špranja, v kateri je bil prej klin, so bili dovolj zgovorni dokazi za to.

Žreb je izbral Marjana, da gre prvi naprej. Skala je bila skrajno neugodna. Nobenih pravih razpok, brez klinov pa je napredovanje nemogoče. Tu so prišli kratki CMV do polne veljave. Po centimeter globoko zabiti so vseeno zdržali Marjanovo težo. Čez gladki žlambor, kjer sva mislila, da bo potrebno vrtati, se je dalo priti prosto po drobnih oprimkih. Naprej je šlo nekaj m laže, nato se je moral Marjan obrniti v levo steno, krušljivo, da se bog usmili. Čisto na konec police sem se moral umakniti kamenemu dežju. Čez sumljive oprimke je priplezal do votline in nato nekako iz nje na dobro varovališče. Raztežaj je bil težak in naporen.

Naprej se je svet vsaj na videz položil, ni bil več previsen, ampak samo navpičen. Zajeda me ni hotela sprejeti, branila se je z vsem mogočim. Vendar je bila toliko

milostna, da je imela vsake toliko časa špranjo za dober klin. Kljub temu sem napredoval zelo počasi, več kot dve uri za borih 22 m. Ker više ni bilo primerne prostora za stojišče, sem se utaboril v nekakšni lévi.

Marjan je nato priplezal do mene in nadaljeval še nekaj m po zajedi do pod previsa. Previs je bil zelo težak. Čudno napokana skala, nobenih pravih razpok. Komaj je zabil klin, že je odstopila skala. Prav težko je našel kako razpoko in še ta je bila večinoma neuporabna. Edino CMV klini so se dali nekako spraviti v zasigane špranje. Nekje sredi previsa pa je še takih špranj zmanjkalo in zapel je sveder. In nato še enkrat in še enkrat. Pri tretjem svedrovcu se je zataknilo. Ko ga je zabil do konca, se je odklala skala, tako da je bilo vse delo zaman. Bil je ravno na robu previsa, ene same navpičnosti. CMV klinov je bilo samo še za vzorec, svedrovca pa samo še dva. Nad njima pa kakih 10 m gladkih plošč z navzdol obrnjenimi oprimki. »Lepšega« si skoraj ne moreš želeti. In ura je bila tudi že pozna. Pa pasji mraz. Tri ure sem se že tresel na stojišču in prav nič me ni mikalo, da bi preživel noč v steni, posebno še, ker je bilo vprašljivo, če bo oprema, ki jo imava s seboj, zadostovala za naslednje raztežaje. Zato je bila odločitev kaj hitra in lahka: Umik.

Spust po vrvi je potekal v glavnem po zraku, sem in tja tudi nekaj m od stene. Marjan v treh, jaz pa v dveh spustih in bila sva na polici, s katere sva načela devištvo zajede. Tu naju je ujela noč. Še 4 spusti po vrvi in bila sva pod steno. Ne, v takem vremenu ne greva več noter, sva trdno sklenila. Torej bova morala počakati prihodnje leto.

Pa nisva. September je bil sicer še slab, se je pa zato oktober popravil. In tako sva danes spet poskusila. Tokrat so šli spodnji raztežaji mnogo hitreje. Od zadnjich je ostalo v smeri nekaj klinov, pa tudi oprimki in stopi so bili že poznani. Tudi novi del smeri je bil hitreje za nama, čeprav naju je v prvem raztežaju čakalo neprijetno presenečenje: podrla so se tla votline in cel slap prsti in ilovice je onečedil zajedo. In v previsu, iz votline ven, se mi je izpulil do ušes v »živo« skala zabit klin. Če to mesto ni najmanj A3, potem ne vem, kaj naj bi to sploh bilo. Zajeda je bila pravi užitek: vsake toliko časa dober klin, vmesni deli pa prosto preplezljivi. Tako sem moral zabiti samo en klin v previsu, da sem prišel na mesto, kjer sem že enkrat bil. Marjan je bil kmalu za menoj in tudi nadaljeval je dokaj hitro do pod previsa. Tu je zabil še en specialen, več kot četrť metra dolg klin, nato pa je iskal razpoke, kjer je imel zadnjič zabite kline.

In že je vrtal za novi svedrovec. Tokrat nama jih ne bo zmanjkalo, čeprav si želiva, da bi jih bilo potrebno čim manj zabiti.

Čez nekaj trenutkov je že zbijal po klinih. Še malo in že je vpet vanj. Razgleduje se naprej, s klinom si pomaga še kak meter naprej in se odloči za stojišče. Vrvi je potekla komaj slaba polovica. Nekaj »sladkosti« mora ostati tudi zame.

Ko zabije še nekaj stojiščnih klinov in me začne varovati, se odpravim proti njemu. Sem in tja mi uspe izbiti še kak klin, nekaj jih pa vseeno ostane v špranjah. Ko sem pri svedrovcih, izbijem tistega, okoli katerega je počila skala. Prav nič ni držal, z enim udarcem je zunaj.

Na stojišču oddam Marjanu nahrbtnik. Uspe mi zabiti klin, nato pa je konec veselja. Pred menoj je nekaj sto metrov plošč, položenih kot opeka. In, če pod tako ploščo poizkušam zabiti klin, kamen odstopi. Oprimkov skoraj ni, le naklonina ni več navpična. Poskušam levo, poskušam desno, nikjer ni videti nič bolje. Razmišljam že o svedrovcu, poskušam z vrtanjem. Pa skala ni dobra. V majhen žlebiček v obliki črke V vtaknem klin in vanj vpnem lestvico. Previdno obremenim šprinklo. Klin zaškrti, se premakne v boljši položaj, izpulil se pa ne. Tako se spet lahko dvignem za kak meter. Levo se kaže špranja in noter gre dober kropar. Takoj se bolje počutim.

Naravnost navzgor mi ne kaže, skala je preveč krušljiva in sili v previse. Raje prečim po drobcenih stopih v desno in nato po razbitem žlamborju do žmul. Desno naprej je svet prav brezupen, edino levo, v smeri zajede je videti možno. Samo do tja je potrebno še priti. Svet je obupen. Špranje so narisane, vse je tako pokonci, pa še krušljivo je. Ni kaj dosti izbire. Zabijem kline bolj za moralo, edino kakšen CMV še kaj drži in tako se goljufam proti levi. Ko pridem v zajedo, poteče vrv. Pa tudi dan se že izteka.

Še kake pol ure bo svetlo in to morava izkoristiti, da prideva čim više. Morda celo iz najtežjega. Sicer imava s seboj opremo za bivač, vendar bi se prav prileglo spanje v bajti. Pa še v Klin bi morala iti. Dule in Milan gresta k vojakom in nocoj tam proslavljajo njun odhod.

Pri meni na stojišču se Marjan ne zadržuje. Prepusti mi nahrbtnik, nekaj časa ga še vidim, nato mi izgine za robom tudi svetloba izgineva in ko poteče vrv, je že čisto temno. Tako izbijam stojiščne kline bolj po občutku in tudi plezam bolj tipaje. K sreči težkoče pojenjavajo in pri Marjanu je svet že čisto spodoben. Zato skleneva priti še nocoj ven. Ena čelna svetilka se je nekaj polomila, seveda, saj je »wonder«, tako imava samo eno. In še to vzamem jaz, ker grem naprej.

Še strm žleb, nato se pa svet položi v grušč. Tudi noč ni več tako strašno temna, posvetil je mesec, sem sicer še ne, ampak vseeno se pozna. Pa baterija tudi dobro dela in do grebena ni več daleč.

Čudovit večer je. Nama se zdi še toliko lepši, da sva dosegla cilj. Uspelo nama je. Tiho zadoščenje valovi po nama, napetost je popolnoma popustila. Mesečina se razliva po skalah nad nama, midva sva še v temi. Petnajst ur nisva pojedla ničesar poštenega, razen nekaj bonbonov. Kako dober je kruh! Jeva, počivava, uživava in se ozirava okoli. Na jugu se pogled ustavlja v lučih Ljubljanske kotline, tam je Ljubljana, Domžale, Mengeš pa Kamnik. Pogled na vzhod in zahod zapirajo stolpi, v grebenu. Na severu leži globoko pod nama Logarska dolina; lučke oznanjajo, kje živijo ljudje. Kdaj pa kdaj predre temo dolga avtomobilska luč. Bolj proti severu je Koroška.

»Glej, kakšne rdeče luči imajo tam!«

»Kaj pa tiste rdeče pike vsake toliko časa?«

»To so pa rakete! Seveda, jutri je obletnica tega nesrečnega plebiscita in heimatdienst praznuje!«

Prevzame naju otožna grenkoba. Še malo pomalicava, nato se odpraviva navzdol. Počasi, previdno, varovana z vrvi. Prideva na pobočje obsijano z mesečino. Pogled se odpre navzdol. Ni skoka! Zvijeva vrvi. Nocoj bova spala v Kocbekovem domu, jutri greva v Klin.

SMER BRATOV GOLOB

Dostop: S Korošice po poti čez Škarje. Preden pot zavije na melišče pod Z steno Ojstrice, naravnost navzgor v smeri značilne zajede, v nekakšen kot (običajno celo leto sneg) 1 ura 15 min.

Opis: Vstop v kotu stene, kjer vstopi tudi smer Modec-Režek in Golobova smer. Nekaj m levo od kota čez navpično stopnjo na prag in nato proti levi po žlebu pribl. 100 m. Nato v loku proti desni v grapo-žleb (stik z Golobovo smerjo). Dva raztežaja po tej smeri, nato levo v kot pod veliko zajedo (rdeča votlina brez dna). Levo navzgor čez prhko plat na polico. Od tu desno navzgor čez previs v žlambor in naravnost navzgor po žlebu. Nato v levo steno in v loku z leve proti desni v votlino. Iz nje levo ven in navzgor na stojišče. Po zajedu-kotu naravnost navzgor 22 m na slabo stojišče. Še 5 m po kotu, nato čez velik previs na slabo stojišče. Še nekaj m navzgor nato pribl. 12 m prečnice desno rahlo navzgor, dokler ne postane svet na levo prehoden. 4 m navzgor, nato prečnica v levo do kota. Od tu najprej navzgor, nato desno do zajede, po njej nekaj m, nato levo v položnejši žleb. Rahlo desno navzgor čez strm odstavček na grušč. Ob robu vršne stene po grušču še pribl. 2 raztežaja na sedelce.

Sestop: Po južnem pobočju naravnost navzdol na markirano pot in po njej na Korošico — 30 min.

Ocene: V+ A2

Višina: 275 m

Čas: 6 ur

Prvi plezalci: Lojze in Janez Golob 1961 spodnji del, Marjan Kregar in Pollak Bojan 9. 10. 1976 zgornji del.

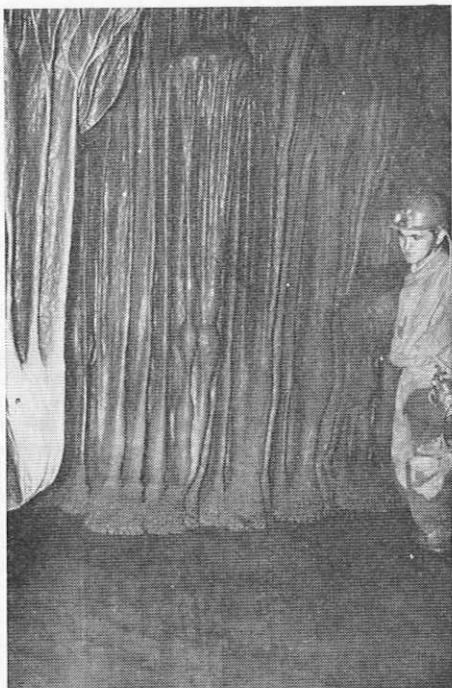
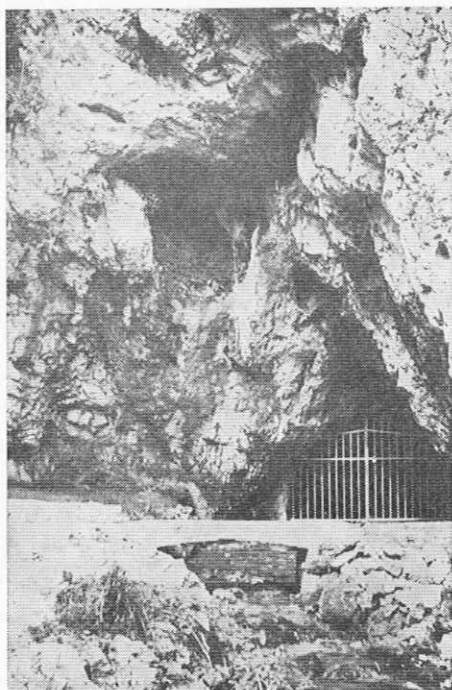
BEG IZ TEME

DARKO NARAGLAV

Misli mi uhajajo v preteklost na dneve, ko sem se začel ukvarjati z jamarstvom. Sedim za mizo in zapisujem dogodke, ki sem jih ohranil v spominu. Dan je bil izredno lep, vedro nebo je vabilo v naravo. Natovorjeni z opremo smo sopihali ob Peklenščici proti vходу v jamo Pekel. Pekel je danes turistično odprt, takrat pa je bil še nedotaknjen. S svojo divjostjo je vabil le nas in še nekatere entuziaste.

Pred mesecem smo odkrili v Peklu gornjo etažo. Srce mi je v tistem trenutku hotelo počiti od neizmerne veselja. Vedel sem, da v ta prekrasni svet pred menoj še ni stopila človeška noga. Narava je v svoji prvobitnosti razkrivala svoje neoskrunjene lepote v obliki najrazličnejših kapniških tvorb. Tolikšnega podzemeljskega bogastva še niso videle moje oči. Stalaktit, stalagmit, zavesice, baldahini, sigaste ponvice so v najrazličnejših barvah in oblikah terjale, da se ohranijo v svoji prvobitnosti. Imel sem občutek, da me vsak kapnik gleda sovražno in neprijazno. Ves svoj vek so bili sami, zdaj pa jih je nenadoma zmotil sij karbidovke. Človek ima morda zle namene, objesten in grabežljiv bo morda stegoval roke, morda pa bo zmagalo jamarsko načelo — da se podzemski svet ohrani. Takšne in podobne misli so se mi pletle po glavi, ko sem stopal po trdih sigastih tleh.

Ko sem se vračal, sem skrbno pazil na vsak korak. Želel sem pustiti lepote podzemlja nedotaknjene. Vedel pa sem, da me bo želja po jami, po podzemeljskem svetu še večkrat pripeljala občudovat prelepe kapniške stvaritve.

Slika levo: Vhod v jamo »Pekel« v Savinjski dolini — Foto Ivo Kuhar — Slika desno: »Orgle« v Peklu stoje v jezercu — Foto T. Vedenik

Jamski raj je po odkritju doživel še več obiskov. Čutili smo, da je ta lepota dostopna le jamarjem, zato smo hoteli tisto nedeljo del tega sveta posneti na filmski trak. Naj javnost zve za lepote, ki jih skriva narava v neposredni bližini Šempetra.

Štirje smo bili. Zaverovani v pot premagujemo ovire od vhoda do zgornje etaže. Ko jih premagamo, pred nami zazija brezno. V velikem loku ga obidemo in prek prodornih skal, zaradi ilovice izredno spolzkih, nadaljujemo s prodiranjem po dokaj nevarni poti. Končno stopimo na trda tla, po dolgem in počez prevlečena s sigo. Čez kapniški masiv pogledam v globino, pri srcu mi postane tesno, ko zaslišim zamolklo bučanje podzemelske Peklenščice, ki 20 metrov niže teče proti svojemu izhodu. Počasno kapljanje vode na sigavo kopo daje svojstveno intonacijo. Ob vsaki kapljici se čuje »pink, ponk«. V odsev naših karbidovk se vodne kapljice spremenijo v bisere. Ko strmimo v njihovo bleščavo, prifrta od nekod netopir, ki ga je zdramila močna svetloba. Zmotili smo ga v njegovem kraljestvu, sedaj bega sem ter tja in išče miru. S svojim »radarjem« se izmika zaprekam in se izgubi spred naših oči.

Filmati smo se namenili v najlepšem delu gornje etaže. Mimo kapniškega baldahina prečkamo stik dveh zasiganih strmin. Pod nami reži brezno, kot da bi čakalo na nepreviden korak. Previdno se začnem plaziti navkreber. Roke mrzlično iščejo drobne prijemke. Tu je del izredno težavne poti. Z ramen si snamem vrv in jo vržem tovarišem. Sedaj gre hitreje in kmalu smo ponovno skupaj. Zasigana strmina se z enim delom nadaljuje. Spominja na smučarsko skakalnico, že od prvega dne smo ji naredili ime Planica. Zaletišče, odskočni most in doskočišče, vse se sklada. Vse je pokrito z belo sigo, kot da bi bilo zasneženo. Druga zanimivost je na tleh; sigave ponvice, ki imajo značilno obliko kitajskega zidu. Kristalno čista voda ustvarja odlično prevaro, zdi se, kot da so prazne. Čez sigaste slapice pridemo do jezera. Voda je izredno čista, vanjo padajo kapniške stvaritve kot nekakšne orgle. Po steni z nekaj dobrimi oprimki prelezemo mimo jezera. Pred nami je najlepši del gornje etaže. Pokažejo se še tisti deli jam, ki so bili prej zaviti v temo. Vsepovsod sama siga oblikovana v najrazličnejše tvorbe. Slikovita barvitost kapnikov — zvrste se snežno beli, sivi, rdeči pa rjavačrni — je paša za naše oči. Pravljica podzemna pokrajina! Narava v tem delu resnično ni skoparila s svojimi tvorbami. Glej, tu steber! Lepa arhitektura, kot da podpira strop. Po nekaj metrih se še z večjim podpornim kapniškim stebrom jama konča. Namestimo večje število konservnih škatlic, napolnjene z magnezijevim prahom in drugimi primesmi, ki dajejo izredno močno svetlobo. Prižgemo, kamera brni, svetlo

je kot podnevi. Veselje pa je trajalo le nekaj trenutkov. Opazimo, da se iz prižganih škatic suklja nekakšen dim. Občutimo ga tudi v nosu, to pomeni, da je izredno zadušljiv. Hipoma se zavemo, da smo v težkem položaju. Čimprej ven iz tega izredno lepega, sedaj sovražnega prostora! V grlu nas peče. Pograbimo opremo in zdavimo. Za nekaj trenutkov se izmaknemo grozeči dimni gmoti, ki se vali za nami. Že v naslednjem hipu nas spet zagrne. Smo pri sigasti strmini, ki nam je prej delala preglavice, zdaj pa nam gre za nohte, zato smo hitro čeznjo. Hlastamo z usti, da bi prišli do svežega zraka. Povsod je en sam dim, gost, da komaj kaj vidimo. Z močnim reflektorjem hočemo presvetliti dim, vendar nam to ne uspe. Tipljemo z rokami kot slepci, pred nami je najtežji del poti. Zrak postaja znosnejši, vdihavamo ga in upamo, da smo rešeni. Še nekaj metrov in že smo na polici, zelo blizu slišimo šumenje potoka. Vidimo še slabo, vendar pa se dim počasi razblinja. Po petmetrskem spustu čez zasigani baldahin smo končno pristali na dnu. Skoraj ne moremo verjeti, da smo v tako kratkem času brez najmanjše praske srečno ušli nevarnosti. Pred nami je sicer še okrog 200 metrov jame, vendar nas to ne skrbi. Že tako mokri zabredemo v mrzlo vodo, vendar vemo, da bomo vsak hip zagledali toplo sonce, ki nas bo ogrelo. Potem nenadoma sonce, sinja vedrina neba, petje ptičev. Zavedamo se, da smo ušli veliki nevarnosti. Svet se nam zdi še lepši, življenje bogatejše.

Le dobremu poznavanju jame in sreči se moramo zahvaliti. Bogatejši z izkušnjo se napotimo proti domu in sklenemo: Še bomo šli v jame.

Narava je ustvarila življenje, narava ga tudi jemlje. Dva meseca po našem begu iz Pekla se je v isti jami smrtno ponesrečil Anton Suwa-Sulc, član jamarskega društva Ljubljana-matica.

Zdaj mineva že šesto leto od tistega dogodka. Med tem smo postali že izkušeni jamarji. Na vsaki akciji se spominjamo tistega umika. Narava s svojimi močmi nas še bolj mika, zavedamo se še bolj, kako potrebna je človeku njena prvobitnost, kako smo odvisni od nje.

STORŽIČEV BIVAK

MINKA MALI

Moj planinski prijatelj Slavko Jenko mi je že dolgo obetal ta tržiški bivak v Storžiču: Da se do njega pride približno tako, kot po slovenski v triglavski steni, le precej krajša je. Ker sem tistikrat septembra l. 1965 dopolnila 63 let, je bilo prav, da me je bodril.

Da bi nama ne bilo dolgčas, sva vzela s seboj še Francko Merharjevo. Poldrugo uro smo rinili po strmem šodru k vstopu v steno. Ko zagledam divje stene pred seboj, mi postane tesno pri srcu. »Pojdimo rajši nazaj!«

Slavo pa naju je za odgovor navezal na 30 m dolgo vrv, pripravil železje in tričlanska naveza je nastopila svojo pot. Jaz sem bila zadnja.

Kmalu sem zaslišala udarce kladiva. Slavo je zabijal klin in po stari navadi veselo požvižgaval. To je bilo moje prvo tako plezanje. V slovenski smeri Brojan ni uporabil nobenega klina, tudi na Zlatorogovih stezah ne.

V skoraj navpičnem odstavku, ki mu pravijo »Skok«, je Slavko zabil več klinov. Večkrat sem le s težavo našla oprimek in stopnjo. Vsa zasopla sem priplezala do Slava in Francke, ki sta čakala sredi Skoka, pripeta na varovalni klin.

Dan se je nagibal, mračilo se je, mi pa še vedno v steni.

»Težko bo, ker je noč,« pravi Slavo. Z vsako minuto postaja temneje. Slavo hiti, ne vidim ga več, tudi Francke ne, slišim samo njune medsebojne pozive.

Iz Doma pod Storžičem smo šli komaj ob treh popoldne. Zdaj pa noč! Moj zadnji vzpon je potekel v popolni temi. Pritavam do »luknje«. Od tam se stena vzpne skoraj navpično. Z rokami iščem oprimek, tedaj pa mi spodrsne noga. Obupno zavpijem: »Visim!« Slavo in Francka se na ves glas zasmеjeta. »Stopi na desno stran!« veli Slavo. In res najdem stopnjo. Preplašena se pomikam navzgor, roke se mi tresejo, na koncu svojih moči sem. Pa tudi navpične stene je konec.

Francka sedi tu na varnem — vem, da se pritajeno smeje. Slavo me za roko vodi skozi borovje do bivaka. Ključa nima, mora biti tu na bivaku nekje zataknjen. Oba iščeta,

jaz pa sedim in čakam — zdi se mi, celo večnost. Noč je bila oblačna, zvezde nobene. »Ključ!« Slavo mi ga da, da odprem jaz. Ura je bila pol osmih. V steni smo bili poltretjo uro. Z baterijo vstopimo v prijazno bajto. Dolgo traja, da dimnik potegne. Nato se Slavko in Francka spravita na pograda in čakata, da jima jaz — najmlajša — skuham limonado in jima postrežem...

Vpišemo se v knjigo z datumom 22. sept. 1956, jaz s pripombo: stara 63 let, prvič in zadnjič. Potem pritisnem lep — res lep in težko prislužen žig: Tržiški bivač v Storžiču 1750 m. Zelo sem ga bila vesela.

Moja tovariša sta sladko prespala noč. Jaz pa nisem mogla. Preveč so živci trpeli in prevelika je bila skrb — za jutrišnji sestop.

Zjutraj prideta še dve navezi: Slavkova sestra Mara Jenko z Jožem Pintarjem in sestra Geka Tomažević s Štefanom. Mara in Geka sta vodili in s tem dosegli pogoj za sprejem v alpinistični odsek. Sreča in radost je žarela vsem štirim z obrazov. Po krajšem počitku odrineta obe navezi po Kramarjevi smeri na vrh Storžiča.

Mi pa ob enajstih zaklenemo bivač in se napotimo po isti poti nazaj. Zdaj sem jaz druga v navezi. Slavo mi naredi iz vrvi »osmico«, da bi manj trpela, če bi spet obvisela.

Ni se bilo bati noči, zato je bilo vse lažje. Vendar se mi je zdel sestop še bolj nevaren in težaven. Cele tri ure smo se mudili v steni. Ob dveh šeje smo bili na melišču. Francka mi je rekla: »Pa da ne boš vsega počvekala Sonji!«. No, njena prijateljica je kljub temu vse izvedela. In seveda jo je še bolj svarila kot doslej.

Ko v vlaku odprem svoj nahrbtnik, najdem v njem — plezalni klin, tisti, ki nas je varoval, je bil večkrat zabit in spet izbit. Drži se ga bela sled skale. Slavo mi ga je podaril v spomin.

V moji sobi visi ta plezalni klin na častnem mestu že 22 let. Vesela sem ga, kadar ga pogledam.

TOVARIŠEM S PRENJA V SPOMIN

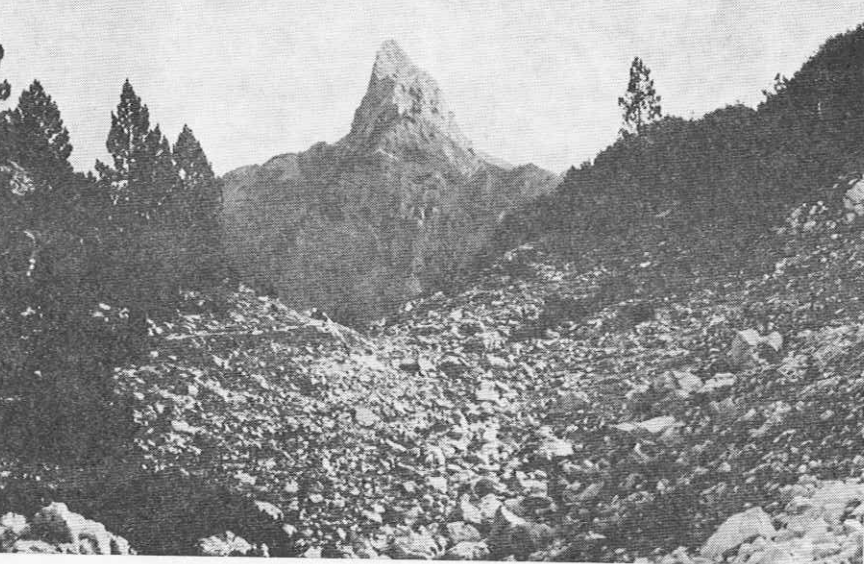
EROL ČOLAKOVIĆ

Drhteči dekliški glas se je izgubil v simfoniji gorskih zvokov. Na ustnah smo brali verze čudovite Nazorjeve pesnitve o tej ponosni, prepadni hercegovski gori. Solze so nam zalivale oči, čeprav smo se trudili, da jih skrijemo. Skozi solze smo gledali imena naših tovarišev na marmornati plošči: Dilber Ilije Ilija, Stjepanović Mile Milorad. Ime Zije Zajetovića ni vklesano, njegovo ime je vrezano na spomeniku v Sarajevu, vendar o Iliji in Miloradu ne moremo misliti brez Zije. Veter se je pošgraval s plamenom sveče, v amfiteatru, ki ga je zapiral Lupoglav, pa so odmevale besede: »Prišli smo počastiti vaše žrtve ... Slava vam za vse čase!«

Sedem let je poteklo, odkar se Zijo, Ilija in Milorad niso vrnili s Prenja. Že sedem let se jih spominjamo, njih in njihovega dela. Vsi trije so za vselej ostali v Barnem dolu pod Lupoglavom, vgrajeni so v hercegovski krš, ki so ga imeli tako radi. Ni jih več v stenah Romanije, Treskavice, Veleža, povsod pa so z nami na naših vzponih v Bosni, v Sloveniji, na Grossglocknerju, na vrhovih Pamira. Kar počnemo, je njihovo delo, kar bomo dosegli, bo njihova zasluga.

Kako se je zgodilo?

18. 2. 1970 je bil alarm v sarajevski postaji GRS: Alpinisti Ilija Dilber, Zijo Zajetović in Milorad Stepanović se niso vrnili s Prenja do dogovorjenega časa. Ekipa GRS, sestavljena iz postaj Mostar in Sarajevo, je takoj čez Rujište in Bjele vode krenila proti Prenju. 19. 2. 1970 so se na sestanku AO Sarajevo še šalili, češ, čemu »reševalna akcija«. 20. 2. je prišla s Prenja zla novica: »Reševalci smo prišli v planinsko kočjo na Jezercu. Bila je odprta, prazna, okno je odprl veter, jedilnica polna snega. Tri žlice in posoda na mizi so govorile, da so alpinisti zapustili kočjo v naglici. V knjigi je napisano: »Prišli smo čez Skok v sijajnem vremenu. 12. 2. 1970.« Zaman so reševalci listali po vpisni knjigi. Ilija je vpisal zgolj to skopo informacijo. V domu so našli nekaj obleke in alpinistične opreme. Ekipa je iskala dalje, v Sarajevu in Zenici so trepetali svojci, za odhod so se pripravljale ekipe iz Konjice, Jablanice, Zenice, Mostarja in Sarajeva. 21. 2. je prišla druga ekipa na Jezerce čez Konjičko Bjelašnico in se združila z drugo. Hudo neurje na Prenju od 13. do 16. februarja — popustilo je le za nekaj ur, 14. februarja — je reševalcem onemogočilo delo. Preteklo je skoraj pet mesecev, da so

Zubac, Prenjski
Matterhorn
Foto E. Čolaković

se naše sledi v Lupoglavu. Vsako upanje, da bi se bili alpinisti zatekli v katero od prenjskih vasic, je šlo po vodi. Junija se je vse iskanje strnilo na ožje področje Lupoglava. 13. junija so vzhodno od tega vrha našli oprtnike. Bilo je le še vprašanje časa, kdaj bodo naleteli na ostanke alpinistov. 21. junija so našli Zija, 4. julija Ilijo, 7. julija pa Milorada. Vsi so ležali v Barnem dolu na jugozahodni strani Lupoglava. Niso se ločili drug od drugega. Dilbera in Stjepanovića so pokopali kar tam 11. julija, Zijatovića so prenesli v Sarajevo.

Fotoaparat in posnetki v njem, najdeni pri Stefanoviću, so pomagali rekonstruirati največjo tragedijo v zgodovini bosansko-hercegovskega alpinizma.

Vsako leto se mladi in stari alpinisti napotijo v vas Grabovčiči in se pogovore z vaščani, ki so jim pomagali iskati ponesrečene tovariše. Poklonijo jim skromne darove in odidejo k pastirskim kočam. Tam pa jih zagrnejo spomini. Tudi letos smo povasovali v Barnem dolu, 14. februarja 1977. Kako hitro teko leta!

NA OKREŠELJ LETA 1912

DR. ERVIN MEJAK

Rodil sem se v prijaznem mestecu, v Slovenski Bistrici pod Pohorjem. Starše sem zgodaj izgubil in zame sta skrbela sestra Vera, pa svak Ignacij Založnik, znan javni delavec v boju zoper bistriško nemškutarijo, o čemer je pisal pred leti v »Večeru« zvesti planinec in sotrudnik PV odvetnik dr. Avgust Reisman.

Že zgodaj sva s svakom zahajala v planinski svet. Večkrat sva bila v Tinjah, v Visolah, kjer je preživel zadnja leta svojega življenja zaslužni politični delavec dr. Josip Vošnak, tudi pokopan je na visolskem pokopališču —, pa v Šmartnem na Pohorju. Po teh izletih sva se ob nedeljah spustila na daljše ture na Pohorje k Trem kraljem (Vrh) in k Arehu pa na Boč. Tako sem se navadil hoditi v gore in jih vzljubil. Hrepenenje po gorah me ni minilo nikoli. Kot vojak v prvi svetovni vojni sem bil na fronti visoko v tirolskih gorah. Ni bilo lahko, a tiste gore so bile kljub vojaški suknji lepe.

V začetku leta 1912 sem se preselil s svojima skrbnikoma v Celje. S svakom sva najprej obredla bližnje hribe, nato pa sva začela zahajati v Savinjske planine, večinoma peš.

Poleti 1912 sva se odločila za pohod na Okrešelj, kjer je savinjska podružnica štiri leta poprej zgradila planinski dom. V petek popoldne sva zapustila Celje in se odpeljala z velenjčanom do Paške vasi, od tam pa peš po bližnjici odrinila v Mozirje. V znani Goričarjevi gostilni sva prenočila in že zvečer iskala voznika. Posrečilo se nama je

dobiti kmeta, ki naju je zgodaj zjutraj vzel s seboj do Ljubnega. Iz Ljubnega sva v jutranjem polmraku nadaljevala pot do cilja vseskozi peš.

Proti opoldnevu sva vstopila v Logarsko dolino. Bilo je zame veliko presenečenje, saj sem prvič zagledal ta planinski raj. Tu sva počivala kako uro, ne spominjam se več. ali pri kmetu Plesniku ali v Piskernikovem zavetišču, v katerem je toliko let sprejemal številne planince prijazni in skrbni oskrbnik koč Fort Herle. Zdaj počiva že dokaj let na solčavskem pokopališču.

Po počitku sva odšla po gozdni poti, posuti čestokrat z ostrim grobljem iz hudournika, ki so ga v poznejših letih ukrotili z nasipi in zgradami. Kmalu sva zaslišala šumenje slapa pod Rinko in zagledala vodni pajčolan, zame pravo čudo narave, saj sem kaj takega prvič videl. Tedaj se je začel vzpon, pa ne po lepo zgrajeni gorski poti. Morala sva skoro na vsak korak paziti. Videlo se je, da pot še ni bila shojena. Ustavila sva se med potjo pri izviru Savinje, vsekakor življenjski dogodek zame, saj sem tako prvič sam videl, odkod priteka v Celje ta lepa zelena reka, po kateri so vsako leto dva do trikrat skozi Celje »prihumplali« korajžnji splavarji. Radi smo jim mahali s kapucinskega mostu.

Proti večeru sva prispela na cilj, v Frischaufov dom na Okrešlju, ki je bil zgrajen leta 1908, leta 1958 pa temeljito adaptiran v sodobnejši planinski objekt. Tam v bližini, kjer stoji danes dom, je nemško planinsko društvo zgradilo svojo kočo leta 1876. Plaz jo je odnesel leta 1907. Naslednje leto je znani planinec Kocbek, šolski upravitelj v Gornjem gradu, postavil na bolj varnem mestu slovensko kočico in jo imenoval po dr. Johannesu Frischaufu, ki je bil sicer tujec, toda vnet častilec Savinjskih planin, prijatelj Slovencev in Hrvatov.

Oskrbnik naju je prijazno sprejel. V koči sta bila le dva turista. Za hrano v onih časih ni bilo zrezkov in pečenke, temveč enolončnica, krompirjeva juha, žganci, ajdovi in koruzni, in dovolj mleka, saj so se zunaj na pašniku pasle krave. Za pijačo se je dobila tudi pokalica. Pripravljali so jo sodavičarji z razredčenim malinovcem v steklenici in jo zapirali s stekleno kroglico. To je bilo treba s prstom potisniti v grlo steklenice. Glasen »pok« in tekočina se je penila v čašo. Kočo je medlo razsvetljevala petrolejka. Sladko bi bila spala, če naju ne bi bili skoro vso noč vznemirjali polhi, ki so priskakljali s podstrešja skozi odprto okno in švigali sem in tja po postelji, mizici in brskali po nahrbtnikih. Prepodila sva jih in zaprla okno, potem sva jih čula skakati in praskati pod streho. Ti okrešelski polhi. Še zdaj se zvesto drže tega doma!

Vreme je bilo lepo in v nedeljo zjutraj sva se odločila, da greva na Kamniško sedlo. Ko sva prišla najprej na travnik pred domom, naju je pozdravljalo tisoč in tisoč rumenih pogačic. Domačini pravijo tej rožici velika zlatica. Pogačica je zaščitena planinska cvetlica. Danes planinci najbrž to malo upoštevajo, saj je pogačice tam na travniku vedno manj. Ko sva mlela nagromadeni prod pod ostenjem Turske gore, sva zaslišala čuden pisk in nato močan hrup. Pokazala se nama je čudovita slika, meni prvič v življenju: velika družina gamsov se je zagnala iz nizkega borovničja navzgor, piskal pa je vodnik družine. Ustavili so se šele pri Menihu, to je pri samotnem skalnem roglju, ki mu domačini pravijo tudi »cigara«.

Potem sva prišla v ostenje Brane in po slabo izsekani in malo zavarovani stezi sva lezla navzgor, večkrat sva morala kar po štirih. Ko sva prišla do vrha stene in stopila na travnata tla Kamniškega sedla, sva zgledala povsod okrog številne planike, pečnice jim lepo pravijo v Gornji Savinjski dolini. Zdaj na tem kraju že dolgo ni sledu o planikah.

Počivala sva dopoldne v Kamniški koči na Kamniškem sedlu, ki je bila zgrajena leta 1906 in takrat oskrbovana le ob sobotah in nedeljah. V jasnem vremenu sva uživala z roba nad kočjo razgled čez Logarsko dolino v strmine Mrzle gore in še čez na Koroško, pod nama pa je sijal Okrešelj, med Rinkami in Mrzlo goro, Mrzli dol. V Logarski dolini so se pasle Plesnikove krave — v Plestju, bi rekli Solčavani — in dalje zadaj Logarjeve, po solčavsko Logarske. Človeka pa ni bilo nobenega nikjer videti. Kako je danes slika vse drugačna!

Vrnila sva se na Okrešelj, tu prenočila in se drugi dan zopet peš napotila do Ljubnega in nato z istim voznikom do Mozirja, nato pa zopet peš na postajo v Paški vasi.

Tako se je v onih davnih časih — saj je minilo od tega 65 let — hodilo v Savinjske planine. Rad se spominjam te svoje prve poti na Okrešelj, kamor sem prišel najmanj stokrat v poznejših pa do zadnjih let tako rad. Zlasti sem pogosto zahajal tja, ko je bil tam oskrbnik znani Jaka Robnik iz Luč. V bojih leta 1918 in 1919 na Koroškem je bil mitraljezec v moji četi. Pa sva obujala v koči spomine na tiste čase. Jaka Robnik že več let počiva na pokopališču v Lučah, spominjajo se ga radi vsi stari planinci. In ne samo stari in starejši, vsi, ki so ga poznali.

V Celju sem se v slovenski okoliški šoli postavil s svojim pohodom na Okrešelj, saj nihče od mojih sošolcev še ni bil takrat v Savinjskih planinah. Na pobudo našega učitelja Franja Žagarja sem moral podrobno opisati vso pot. Skoro mi niso mogli verjeti, da sem opravil to turo večji del peš.

PLANINSKO DRUŠTVO JAVORNIK-KOROŠKA BELA OB 30-LETNICI

V letošnjem letu praznujemo tudi 30-letnico PD Javornik-Koroška Bela. Z zgodovinskega stališča to sicer ni pomembno obdobje, je pa 30-letno delovanje nekega društva več kot preizkusna doba.

Ker smo bili v vsem 30-letnem obdobju bolj vajeni delati kot pa govoriti o svojih težavah in uspehih, je prav, da se predstavimo. Planinsko društvo, ki nosi naslov kraja, v katerem deluje, pokriva s svojo dejavnostjo območje, ki že od leta 1941 spada v sestav Jeseniške občine, krajevno pa tvori njene obrobne predele in zajema kraje: Javornik, Koroško Belo, Javorniški rovt in Potoke. Skozl severovzhodni del Javornika ob potoku istega imena drži cesta v Javorniški rovt, ki se z enim krakom konča ob rezervoarju hladilne vode za Železarno, drugi krak pa ob jama kotlino takolimenovanih rovtov (košenic) s Pristavo, na kateri stoji najstarejša postojanka tega društva. Pod Pustim rovtom se cesta ponovno razcepi. Desni odcep se po dveh kilometrih konča ob še neprehodni »Konjski peči«, levi odcep pa se pod Markljevo planino združi s cesto iz Jeseniške strani, tako da v letnem času že omogoča krožno vožnjo. Koroška Bela se stiska med hribčkom Strana in Hrastnikom, na spodnjem koncu pa meji na magistralno cesto Jesenice—Ljubljana in na valjarniške obrate na belškem polju. Vrh tega trikotnika, ki se konča neposredno pred vzponom v Karavanke pod Belščico in nami razen slabe gozdne poti in nekaj stez ni nobenega izhoda. S Koroške Bele proti Stolu drži dobro markirana gozdna pot, ki se konča pri Valvasorjevem domu, kot planinska pot pa se vije proti vrhu Stola. Javorniški rovt ne predstavlja strnjene naselja. Leži na nadmorski višini okrog 800 m.

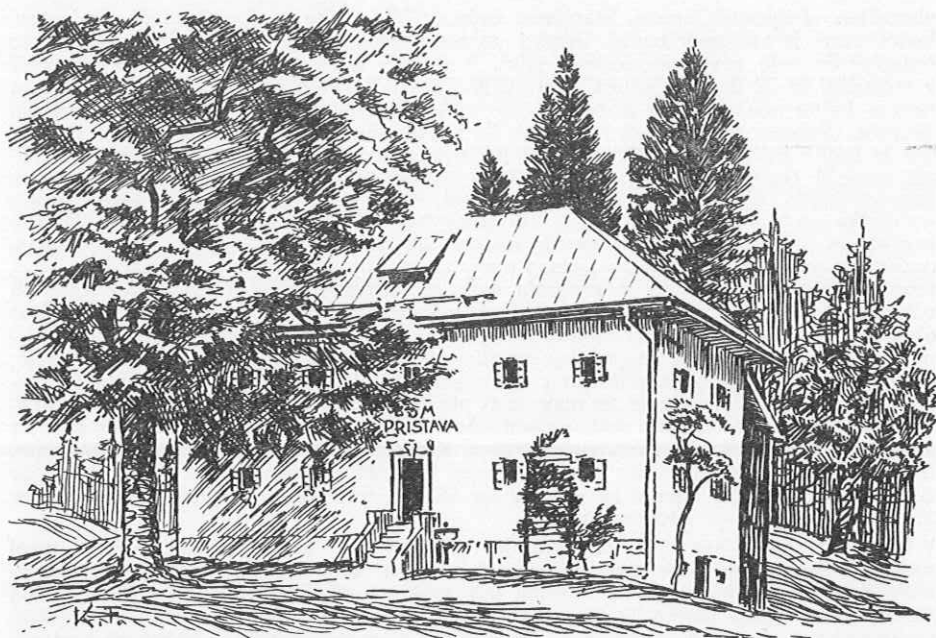
Med stare domačije se vrivajo nova ali prenovljena poslopja in v zadnjem času tudi počitniške hišice. Čeprav zahaja v mesecu maju na Pristavo na tisoče obiskovalcev, so narčna polja v Javorniških rovtih manj poznana kot npr. na Črnem vrhu nad Jesenicami. Lastniki košenic ali rovtov so predvsem kmetje in posestniki iz Koroške Bele, manj pa sami »rovtarji«. Precej široka kotlina se na severovzhodu podaljšuje v Medji dol, tu čez je možen prehod na avstrijsko stran, na severozahodu pa je speljana že preje omenjena cesta, ki omogoča dostop do Pustega rovtu, Kočne in Golice. Potoki so najbolj odmaknjena vas od sicer dosti strnjene naselja. To se čuti tudi pri reševanju komunalne ureditve, šolstva, otroškega varstva in družbenega udejstvovanja v splošnem.

Prebivalstvo vseh teh naselij so po večini delavci, zaposleni v Železarni Jesenice predvsem v obratih na Javorniku, v zadnjem desetletju pa tudi na Beli. Čistih kmetov skoraj ni, pač pa se bivši posestniki počasi, vendar neizogibno spreminjajo v delavce. V predvojni letih je tu poglaval planinska kal v organizaciji izletov, v občasem skupinskem ali posamičnem obisku gora. Posebno priljubljeno je bilo spomladansko smučanje na Belščici, ki ga po množičnosti še danes nismo presegli. Na Belščico je dobri dve uri hoda, vendar se je skoro vsako spomladansko nedeljo na planotah Belščice zbralo po 30 in več smučarjev. Brez današnje opreme smo se vedno dobro nasmučali, prek mere nasončili in se vsaj za en teden spostili. Čeprav sta Javornik in Koroška Bela v neposredni bližini Jesenic, so se le redki posamezniki vpisali v Jeseniško društvo, npr. v Turistični klub Skalo. Ta miselnost se je obdržala vse do danes, saj je iz PD Javornik-Koroška Bela odšlo v vsem povojnem času v Jeseniško planinsko društvo le nekaj članov. Med vojno za planinstvo in za vrsto drugih dejavnosti ni bilo pogojev. Številni udeleženci NOB iz tega kraja, ki so sedaj med aktivnimi planinci, pa bi lahko potrdili, kako prav so jim prišle izkušnje in podrobnejše poznavanje planinskih predelov tega dela Karavank. Podatek iz kronike društva govori, da je bilo v letu 1945/46 le 16 članov vpisanih v PD Jesenice. Želje po razširitvi planinske dejavnosti, predvsem pa želja po lastnem društvu, je pripeljala do tega, da se je vseh 16 članov v jeseni leta 1946 priključilo kot samostojna sekcija v Javorniško fizikulturno društvo. Tej sekciji je načeloval tov. Janko Vilman, po domače Škant, ki je še danes med najagilnejšimi našimi člani.

19. novembra leta 1947 je bil v prostorih fizikulturnega društva ustanovni občni zbor PD Javornik — prijavljeno za vpis pa je bilo že 5. 5. 1947. Društvo je dobilo ime »Planinsko in alpinistično društvo Javornik-Koroška Bela«. Že na ustanovnem občnem zboru je bilo kaj poročati, saj so člani preje omenjene sekcije že do ustanovitve društva markirali okrog 20 km planinskih poti, na križiščih postavili nove kažipote in na več mestih postavili tudi opozorila za čuvanje planinske flore. Število članov v prvem letu: 89.

V odbor so bili izvoljeni: Janko Vilman, Franc Ažman, Franc Tavčar, Franc Krajcar, Maks Dolinar, Franc Golob, Albin Praprotnik, Franc Noč, Slavko Koblar, Janez Frelj, Mirko Praprotnik, Anica Iskra, Pavel Svetina, Lado Šmid, Franc Črv in Ivan Močnik.

Že leto 1918 je prineslo v društvo živahno aktivnost: Povezovanje z matično planinsko organizacijo in sodelovanje predvsem s fizikulturnim društvom iz Javornika, ki je takrat delovalo pod imenom »Železar«. Ker je Pristava na Javorniškem rovtu že takrat vabila planince, ni naključje, da se je v poslopu ekonomije (v današnji planinski postojanki) ustanovil »planinski kotic«, v katerem so se večkrat zbirali planinci z edinim namenom, kako voditi delo društva, da bi bilo čim uspešnejše. Število članov je naraslo na 312, kolikšna pa je bila njihova zavest, pa kaže podatek, da je bilo med njimi kar 77 naročnikov Planinskega Vestnika. Dejavnost se odraža tudi v izletih, udeležbi na fizikulturnem zletu v Ljubljani, kurjenju kresov ob državnih praznikih, predvsem pa v obiskovanju naših gora. Zaradi finančnih sredstev je društvo 16. maja priredilo tudi veliko veselico. V tem letu se je že porodila močna želja, pridobiti ali zgraditi neke svoje planinske postojanko. Tudi PZS nam je v tem pogledu hotela pomagati: društvo naj bi preuredilo v planinsko postojanko nekdanjo karavalo na Kriških podih. Društvo je bilo prisiljeno ponudbo zavrniti, kar je PZS vzela z razumevanjem na znanje. Že na drugem občnem zboru, dne 13. 11. 1948 nam je zastopnik PZS svetoval, naj za svoje

Pristava

potrebe obnovimo kočo na Zasipski planini tj. v spodnji Krmi. To je občni zbor tudi sprejel. Dejansko je bila to večja pastirska koča, potrebna temeljitega popravila, lastnik pa je bila »srenja«. Njeni zastopniki so z razumevanjem sklenili z društvom najemno pogodbo in dogovor o popravilu. PZS nam je za popravilo dala pomoč v višini 30 000 S din, kar je zadostovalo za nakup materiala. O plačilu za delo takrat ni nihče govoril. Samo po sebi je bilo razumljivo, da bo koča obnovljena, ne da bi društvo iskalo za to dodatna sredstva. Blizu 900 prostovoljnih ur, nešteto potov v Krmo, predvsem pa izredna prizadevnost nekaterih članov, je pripomogla, da je bila prva naša postojanka usposobljena. Koča je bila odprta 26. decembra 1948. V slovesnost smo zajeli tudi proslavitev 40-letnega planinskega delovanja najstarejšega člana Franca Ažmana. Ob sobotah in nedeljah je bila v koči uvedena dežurna služba, s tem pa tudi začetek gospodarskega delovanja. Dežurno službo sta izmenoma opravljala po dva člana in to brezplačno. Kljub obilnemu delu v lastnem društvu pa so se člani z veseljem odzvali povabilu sosednjih planinskih društev, ki so tudi obnavljala svoje postojanke. Udeležba članov pri gradnji, odnosno popravilu domov na Komni, Doliču, Vršiču, bivaka 4 pod Križem, obnavljanju planinskih poti, markiranju in postavljanju kažipotov je dokaz, da planinska solidarnost ni prazna beseda.

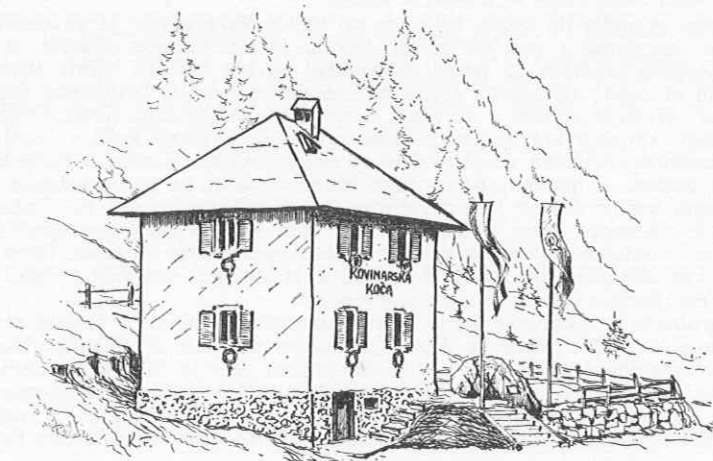
Med letom je ponovno prišla do izraza želja, da se tudi v Karavankah, ki so društvu pač bližje, postavi postojanka z vsaj 50 ležišči. Izbrana je bila Potoška planina, ki je od Valvasorja oddaljena približno 20 minut. Nabavljeni so bili tudi že načrti, vendar društvo za gradnjo ni dobilo dovoljenja zaradi bližine državne meje. Društvena dejavnost v tem letu se odraža predvsem v številnih skupnih izletih (Opatija, Krma, Triglav, Škrlatica in Prisank), kurjenje kresov ob državnih praznikih, urejanju koče v Krmi in okolice. Z lastnikovim dovoljenjem so člani društva usposobili za uporabo v Krmi tudi manjšo pastirsko kočico, z imenom Ambroževa koča. Društvo jo je uporabljalo za nekoliko daljše letne oddihe članov in kot rezerva, če je bila Kovinarska koča prezašedena. Za širjenje planinske ideje je bila v jeseni leta 1948 organizirana planinska foto-razstava domačih fotoamaterjev-planincev in članov jeseniškega društva. Razstavljenih je bilo tudi več slik dveh mladincev iz Javornika, ki sta se v razdobju enega leta ponesrečila v Rušici. Število članov je naraslo na 423.

Že leto 1950 je prineslo v društveno življenje bistveno spremembo. Po sklepu skupščine PZS, ki je bila 25. in 26. marca na Bledu, je društvo dobilo v upravljanje visokogorsko postojanko, Staničevo kočo pod Triglavom, 2332 m. Ker je bilo s prevzemom bistveno razširjeno gospodarsko delovanje, se je takoj ustanovil 10-članski gospodarski odbor. Kakšen je bil zagon in volja, dokazuje podatek, da je bila 27. marca, tj. neposredno po skupščini PZS, Staničeva koča že prevzeta. V dneh od 5. do 9. aprila je bil

obnovljen »Triglavski smuk«, Staničevo kočjo je bilo treba za to pripraviti. Prvi »zrelostni izpit« je vsekakor uspel. Takoj 1. aprila, najbolj neresen dan v letu, je društvo organiziralo zelo resen in delaven izlet. V nočnih urah, visokem snegu in k sreči v mesečini je 32 članov preneslo na svojih hrbtih iz Krme na Staničevo kočjo 480 kg tovora. Edino plačilo za ta podvig je bil neskončno lep pogled na zasnežene vrhove Julijcev, ožarjene z mesečino, in zavest, da je opravljeno veliko delo. Namesto počitka nas je tudi v koči čakalo delo. Urejevanju in iščenju ni bilo ne konca ne kraja. Nazadnje nam je zagodilo še vreme. Namesto v napovedanih dneh je bil Triglavski smuk šele 26. aprila. Skoraj ves mesec negotovosti, kako se bo vse skupaj izteklo! Službo oskrbnika so v teh dneh opravljali kar sami člani. K sreči se je vse skupaj dobro končalo in ker ni bilo večjih pripomb, sodimo, da smo s prvim izpitom uspeli. Gospodarski odbor je še pred glavno sezono poskrbel za popravilo strehe in pleskanje oken. Prvo oskrbniško službo pa je prevzela naša požrtvovalna članica Iskra-Šilar Kati, ob sobotah in nedeljah pa so ji priskočili na pomoč tudi drugi člani. Rekordno število obiskovalcev (3964 vpisanih), pohvalne izjave v knjigi gostov in počutje večine planincev, ki so se v prvem letu našega oskrbovanja mudili na Staničevi koči, vse to dokazuje, da se je društvo uspešno vključilo v naš visokogorski turizem. V sodelovanju z organizacijo AFŽ smo organizirali 29. maja izlet pionirjev v Krmo. V tem letu je bilo markiranih okrog 70 km gorskih poti, v Ambroževi koči v Krmi pa smo spodnji prostor preuredili v skladišče. Napravljanje drv za Krmo je bilo zvezano kar z društvenim izletom, koči pa sta popravila dva »poklicna« planinca tj. klepar Jaka Gričar in mizar Jože Sušnik. Število članov je naraslo na 525. V letu 1950 je bilo opravljenih kar 3529 prostovoljnih — neplačanih ur.

V letu 1951 so bile spomladi 15. februarja v Krmi propagandne smučarske tekme, takoj naslednji dan pa so člani nosili »Titovo štafeto« od Črnega vrha do Drage. Z udarniškim delom smo prekrili kočjo v Krmi, popravili pot od Staničeve kočje prek Rži na Kredarico, obnovili markacije in nekaj žičnih vrvi. September je prinesel bistveno spremembo v načinu gospodarjenja. Odpravljena je bila preskrba z živilskimi kartami. Če smo za leto prej ugotavljali rekorden obisk v Staničevi koči, je bilo v sezoni 1951 le 2867 obiskovalcev z 985 nočitvami, vendar z vrsto vpisanih pohval in lepih misli. Občni zbor, ki je bil 2. 12. 1951 je bila prava manifestacija planinstva. Rekordna udeležba prek 400 članov, vpisanih članov je že 632. Žal se je spremenila gospodarska situacija. Sprememba v preskrbi, občutna podražitev železniških tarif, zakasnitev letne sezone zaradi visokega snega, vse to je bilo krivo, da je bil denarni promet za več kot polovico manjši od prejšnjega leta.

Zima na prehodu iz leta 1951 na 1952 je vplivala tudi na delovanje planincev, saj je že v dolini zapadlo čez poldrugi meter snega. V Krmi je bila kočja zaprta od 15. 12. 1951 do 1. 5. 1952. Na Staničevi koči je zima odkrila precejšen del strehe, kar so člani za silo popravili 1. 5. 1952. Peto obletnico društva smo praznovali 18. maja 1952 z izletom na Stol in proslavo v prostorih fizikurnega društva, združeno s slavnostnim govorom, promenadnim koncertom, srečolovom in družabnim večerom. V tem letu je bila uspešno opravljena do tedaj največja delovna akcija. Društvo se je lotilo gradnje poti iz Krme na Debelo peč, ki pomeni obenem tudi najkrajšo zvezo med Krmo, Lipanjsko planino in Pokljuko. Več nedelj zaporedoma je na tej poti teklo udarniško delo in nič kolikokrat so prizadevni člani pritekli v Kovinarsko kočjo premočeni od dežja, ki nas je stalno preganjal. Ker nas je priganjal tudi čas, udarniškega dela pa ni bilo

Kovinarska kočja

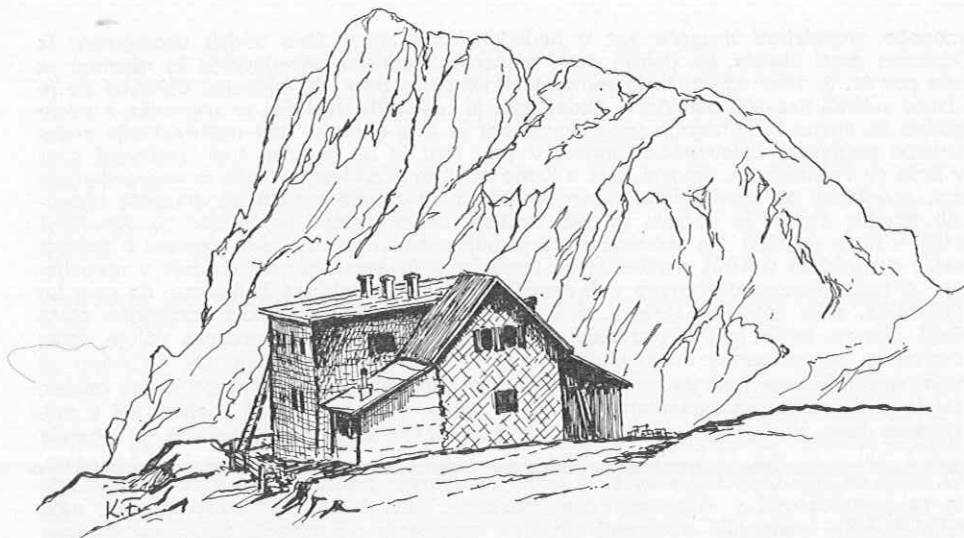
mogoče organizirati drugače kot v nedeljah, smo nekaj dela oddali domačinom iz Radovne proti plačilu. Po dobrih dveh mesecih izrednega prizadevanja in naporov je bila pot 31. 8. 1952 odprta in imenovana »Kovinarska pot«. Ob slovesni otvoritvi se je zbralo v Krmi čez 300 planincev. Sodelovala je tudi DPD Svoboda iz Javornika s svojo godbo na pihala in kulturnim programom, kar je bila obenem tudi manifestacija sodelovanja predvsem delavcev-kovinarjev. V tem letu je bil izveden tudi društveni izlet v Brda na Primorskem, delovni izlet v Krmo združen s čiščenjem kože in napravljanjem drv, sodelovali pa smo tudi pri vseh proslavah ali manifestacijah ob državnih praznikih. Število članov je naraslo na 640, vpisanih obiskovalcev pa je bilo na Staničevi 2158, v Krmi pa 1880. Na občnem zboru je bila posebej obravnavana zamisel o gradnji večje postojanke v Krmi, predvsem pa ponudba Železarne, da nam odstopi v upravljanje celotno ekonomijo Pristavo v Javorniškem rovtu. Ob obljubi Železarne, da nam bo pomagala, smo ponudbo sprejeli. S to odločitvijo je bila dejansko izpolnjena stara želja članov, imeti lastno planinsko postojanko v bližini, kjer društvo deluje. Brez dvoma pa je Pristava s svojo okolico kraj, ki združuje vrsto prednosti, ne samo za izživljanje planincev, pač pa nudi vse pogoje za ureditev večjega rekreacijskega centra, saj je odmaknjena od zadimljene jeseniške doline, dostopna pa od vseh strani v najkrajšem času. Nekoč dostopna samo ozkemu krogu tovarniške gospode je postala danes last vseh nas. Ni čudno, da smo bili ponosni, ko smo 1. januarja 1953 formalno, 17. maja pa tudi dejansko prevzeli v svoje upravljanje nekdanje »graščinsko« poslopje in ga preimenovali v »Planinski dom Pristava«. Nad 3000 izletnikov-planincev, med njimi številni zastopniki planinskih društev, množičnih organizacij, tesno sodelovanje DPD Svobode Javornik z godbo na pihala, udeležba predstavnikov železarne in prelepo vreme je prineslo svoj delež k dotedaj največji in najlepši manifestaciji.

Čeprav je bilo v tem letu res veliko dela z urejanjem in upravljanjem Pristave kot ekonomije, nismo zanemarili obeh drugih koč. Z delovno akcijo smo urejali ekonomijo Pristavo, obnovili markacije skozi Krmo do Staničeve, zavarovali poti čez Rž na Kredarico, izboljšali pot na Debelo peč, očistili pot na Cmir in Vrbanovo Špico ter namestili orientacijske table v Karavankah. Število članov je prvič zanihalo tudi navzdol, ob letu je bilo vpisanih »le« 594 članov. Pri tem smo tudi začutili, da nas gospodarstvo nehoti vleče na svojo stran, pri tem pa trpi tisto, zaradi česa planinska organizacija predvsem obstaja tj. vzgoja človeka v zavestnega ljubitelja gora.

Po osmih letih delovanja je društvo upravljalo že tri planinske postojanke in razpolagalo z manjšo kočo v Krmi. Vsebinska dela je zelo podrobno zajeta v društveni kroniki, ki jo vodi dolgoletni tajnik tov. Jože Svetina, tako pestra in bogata, da bi bilo za podrobno opisovanje dela potrebna knjiga. Število članstva se je ob koncu leta 1960 že skočilo na 802 člana, od katerih je bilo 52 naročnikov Planinskega Vestnika. Za povezavo članstva je društvo vsako leto prirejalo vrsto izletov, predavanj, zimsko-športnih tekmovanj, taborjenje, do organiziranja tekme koscev, ko je bilo treba pospraviti seno na ekonomiji Pristava.

Skrb za vzdrževanje treh postojank ni dala nikakršnega počitka članom gospodarskega odseka. Nenehne težave z iskanjem oskrbnikov in osebja, prenosom materiala na postojanke so se prepletale s finančnimi problemi za nabavo novega inventarja, z vzdrževanjem. Koliko potov, razgovorov, uspehov, pa tudi razočaranj se je zvrstilo v letih, ko je društvo izšlo iz začetnih težav. Pri vsem pa nismo nikoli zanemarili sodelovanja s PZS, s sosednimi planinskimi društvi, predvsem pa z družbenimi organizacijami. Vzorno sodelovanje z organizacijo ZB pri organizaciji kurirskega smuka in vsakoletnega pohoda ob dnevu mladosti na Pristavo kot z DPD Svobodo pri vseh večjih kulturnih manifestacijah je postalo že tradicionalno. Nič čudnega, da je več zaslužnih članov-planincev dobilo za svoje delo tudi javno priznanje. V tem času smo prišli tudi do lastnega lokala, nabavili smo društveno zastavo, nakupili štiri šotore, uvedli dežurno službo v lokalu in izpopolnili finančno poslovanje. Ob 180-letnici rojstva dr. Valentina Staniča smo 17. 7. 1955 vzdali na Staničevi koči spominsko ploščo. Na novo je markirana pot od Javorniškega rovta prek Stamar do Valvasorjevega doma. Na splošno zadovoljstvo je bila 15. 10. 1955 oddvojena ekonomija Pristava od postojanke, s čimer je odpadla oskrbniško-kmetijska dejavnost, saj v planinstvo ne spada. V maju 1957 je bil ustanovljen tudi mladinski odsek društva.

Ker si je Krma pridobila že kar širok krog stalnih obiskovalcev, smo ob koncu leta 1958 znova oživili misel na gradnjo večje postojanke. Ko je bil v Železarni sprejet sklep o rušenju stare javorniške graščine in še nekaterih objektov, nismo držali rok križem. Leta 1959 smo začeli z odkupom, zbiranjem in sortiranjem materiala za gradnjo postojanke v Krmi. Ker je bilo to dejansko material iz porušenihi objektov, je bilo potrebno ogromno časa za čiščenje opeke, odstranjevanje žebeljev in sortiranje. Za začetni kapital je bilo namenjenih 300 000 S din. Med člani so bili zastopani vsi praktični poklici: zidarji, mizarji, kleparji, pleskarji, kratka poklici, ki so bili več vredni kot mrtev kapital. Že po nekaj dneh udarniškega dela so prvi obrisi kože v Krmi pričeli

Dom Valentina Staniča z Rjavine

rasti kar na prostoru fizikturnega društva. Prvotna zamisel, da bi kočo postavili poleg male Ambroževe koče, ni bila uresničljiva, saj je lastnik zemljišča zahteval, da po 15 letih pride koča v njegovo last. Več razumevanja je pokazala Gozdna uprava Bled, ki nam je za simbolično odškodnino odstopila v najem 500 m² zemljišča na severo-vzhodnem delu Krme. Najbolj prepričljiv je podatek, da se je 26. aprila začelo z betonanjanjem temeljev. S slovesno otvoritvijo je bila povezana tudi proslava 90-letnice obstoja železarne in počastitev 40 obletnice ustanovitve KP Jugoslavije. Na zahtevo pristojnih občinskih organov smo proslavo preložili od 5. na 19. julij, kar je tudi »uradni« rojstni dan »Kovinarske koče« v Krmi.

Ob navzočnosti številnih zastopnikov planinskih društev, zveze, zastopnikov oblasti, predstavnikov Železarne, vojske, gozdne uprave, se je zvrstilo kar 12 slavnostnih govornikov, ki so poudarjali pomen tega dogodka za razvoj planinstva. Predsednik društva tov. Svetina se je zahvalil sodelujočim, ki so samo za gradnjo koče prispevali 4666 prostovoljnih ur in 60 članom, ki so bili na čelu seznama sodelujočih, izročil tudi pismene pohvale. Zahvalil se je tudi tistim delovnim odnosno trgovskim organizacijam, ki so nam darovale del opreme. Kako smo »oplemenili« skromni začetni kapital 3000 din naj pove podatek, da smo takoj kočo zavarovali za 30 000 din, torej za desetkratno vrednost začetnih sredstev. Z vstopom v leto 1960 pa so bile na vidiku že nove investicije. Staničeva koča je odslužila, koča v Krmi je bila premajhna in brez vodovoda, gradnja sama pa zaradi denarnih sredstev vedno bolj problematična. Brez potrjenih načrtov in investicijskih programov ni šlo več. Programi pa so zahtevali tudi zagotovitev sredstev. V mesecu maju smo dobili prvo obvestilo, da je odobreno za adaptacijo Staničeve koče nekaj sredstev, 18. julija 1960 pa so bili potrjeni tudi predračuni in načrti za izvedbo. Sredi največje gradbene sezone smo začeli iskati gradbeni material z namenom, da vnovčimo nakazana sredstva.

Že takrat se je porodila tudi zamisel o gradnji tovarne žičnice iz Krme na Ržke pode, vendar nas nihče ni resno podprl. Največ interesa je pokazal Meteorološki zavod Ljubljana, ki bi mu žičnica olajšala preskrbo osebja na meteorološki postaji na Kredarici. Ne oziraje se na težave, ki so nastopile, pa je delo za obnovitev Staničeve koče steklo. Že v letni sezoni 1961 je bila organizirana na mestu izdelava zidakov. Do gradbišča je bilo prenesenih prek 40 t materiala, delno so to znosili člani društva. Vzporedno z začetkom letne sezone so se nadaljevala tudi dela na adaptaciji. Že priprave in pranje 35 m³ peska za beton je bilo težako delo, kaj šele rušenje starega zidu. 26. avgusta 1962 je 32 delavcev od 5. do 17. ure z nepretrganim delom zabetoniralo zgornjo ploščo, v nekaj dneh so bila izvršena še kleparska dela, 9. septembra pa je bila koča pripravljena za prezimovanje. V juniju l. 1963 se je začelo z obrtniškim deli. Čeprav smo vedeli, da vsa dela ne bodo končana, smo 25. avgust 1963 določili kot dan otvoritve. Zdaj je bila to najlepše urejena planinska postojanka v triglavskem pogorju. Imenovali smo jo »Dom Valentina Staniča«. Slovesno otvoritev smo združili s proslavo 70-letnice obstoja Slovenske planinske zveze. Že na predvečer je bil dom polno zaseden, saj je sprejel pod svoje okrilje prek 140 planincev, ki so bili naslednji dan ob 11. uri priče enemu najbolj veselih trenutkov v obstoju društva. 23. milijonov S din je terjala gradnja, na takšni nadmorski višini je to za tak objekt — malo. Obračun uspešno zaključene sezone je bil podan na 17. občnem zboru, 14. marca 1964. Poleg Staničeve koče je bil zgrajen tudi vodovod v Krmi in prizidana veranda. Bilanca sezone je bila pozitivna. Tudi ob času intenzivne gradnje nismo pozabili na svoj osnovni

cilj, širiti planinsko idejo in navduševati mladino. Leto za letom so se ponavljale že tradicionalne akcije, kurirski smuk, pohod na Pristavo, sodelovanje na proslavah, zimsko-športna tekmovanja in izleti. Tudi mladi niso držali rok križem, saj so se vključevali v vse akcije, ki jih je organiziral odbor. Že na občnem zboru 2. marca 1963 je bilo našim članom podeljeno 6 zlatih in 6 srebrnih znakov Planinske zveze Jugoslavije in en častni znak PZS.

V letu 1964 je bilo največ dela posvečenega organizacijskim stvarim. V delu odbora je bilo čutiti neko naveličanost in le vzajemno prepričevanje je pripomoglo, da so člani odbora na občnem zboru 6. 3. 1965 pristali na svoje funkcije.

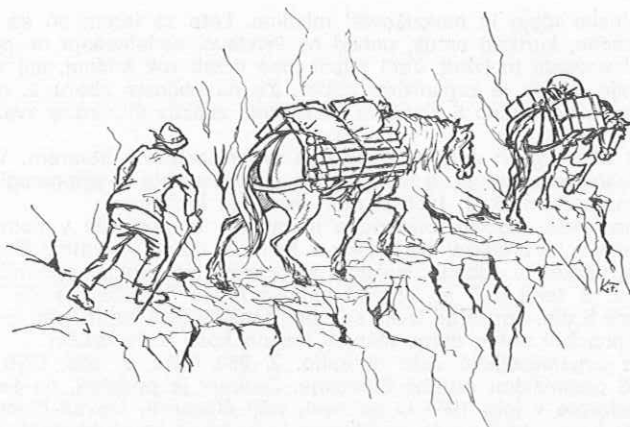
Obdobje do leta 1970: obnova električne instalacije in prekritje v domu na Pristavi, popravilo vodovoda in ureditev parkirišča v Krmi, v domu Valentina Staniča ureditev zunanje fasade, parketi v sobah, pleskanje prostorov, instaliranje električne črpalke za vodo in kamina. S temi deli so stroški obnove bivše Staničeve koče narasli že na prek 28 milijonov S din. Ker je bil izven sezone Staničev dom zaprt, smo za redke zimske obiskovalce usposobili poleg doma manjšo leseno kočico s 24 ležišči.

Društvo se je organizacijsko zelo okrepilo. Z 952 člani v letu 1970 smo bili na 17. mestu med planinskimi društvi Slovenije. Zanimiv je podatek, da se je po objavi gospodarske reforme v letu 1965 in po novi, višji članarini, število članov v vsej Sloveniji zmanjšalo kar za 18 %, naše društvo pa je obdržalo še vedno prek 91 % prejšnjih članov. Precejšen udarec je planinstvo z zgornjesavski dolini doživel z ukinitvijo železniške proge. 31. marca 1966 je odpeljal po tej progi zadnji vlak. Zelo delaven je bil mladinski odsek, saj je npr. samo v letu 1965 organiziral 7 izletov in 3 delovne akcije.

Leto 1967 je potekalo predvsem v znamenju priprav za proslavo 20-letnega jubileja društva. Z uspešnim povezovanjem med šolo in društvom smo pridobili kar 60 pionirjev, število članov pa je naraslo na 883. Proslava 20. obletnice je bila, kot večina dosedanjih javnih manifestacij 14. 5. na Pristavi. V počastitev pa je bila organizirana tudi razstava planinske dokumentacije. Ker je bilo društvo v času 20-letnega delovanja stalno v gradbenih delih, se ni direktno vključevalo v gradnjo Prešernove koče na Stolu, ki je stekla v letu 1965. Koča na Stolu je gradil poseben gradbeni odbor, predvsem na pobudo organizacije ZB, razumljivo s široko družbeno pomočjo in izdatnim prispevkom mladine. Kljub vsestranski pomoči pa je nastal problem financiranja, reševali smo ga predvsem s pomočjo PZS. Gradnja je bila zelo intenzivna. Medtem ko je bila 1. 8. 1965 vzidana spominska plošča ob začetku del, je bila 21. 8. 1966 koča v glavnem dograjena in odprta. V splošno zadovoljstvo planincev so v tem času prenehale tudi stroge omejitve gibanja v obmejnem pasu, kar je omogočilo dosti večji obisk Stola z naše in avstrijske strani. Množičen obisk naših sosedov in številna priznanja so dokaz, da je tudi majhna planinska koča lahko velik most za zблиževanje med narodi, predvsem pa med sosedi. S skupnimi naporci graditeljev, izdatno pomočjo PZS in žrtvovanjem precejšnjega dela lastnih sredstev, smo obvladali tudi finančne težave in s tem postali upravljalci četrte planinske postojanke, ki je bila postavljena predvsem kot spomin na težke čase, ki so jih preživljali borci narodnoosvobodilne vojne v letu 1942. Ta koča že tudi več let zaporedoma daje zavetje udeležencem vsakoletnega pohoda na Stoli, ki postaja ena izmed najbolj množičnih manifestacij ob oživljanju tradicij NOB.

Ker je šola v Javorniškem rovtu odslužila svojemu namenu, smo v dveh zimskih sezonah odstopili po dva prostora v naši postojanki Pristava za šolske namene. Že več let zaporedoma pa smo bili v zimskih počitnicah gostitelji otrok osnovne šole »Vide Pregarčeve« iz Ljubljane. Odbor društva za leto 1968 se je z vključitvijo predvsem mlajših članov precej razširil. Predsedniško mesto je prevzel mlad, prizadeven član Alojz Gajšek. Komaj je delo v novem sestavu dobro steklo, nas je že zadela nesreča. Na Slemenu pod Mojstrovko je 24. 3. 1968 plaz zasul štiri mlada življenja. Med njimi smo izgubili tudi mladega predsednika. Kot skromno oddolžitev smo z njegovim imenom obeležili kot »Gajškovo pot« stezo, ki drži iz Koroške Bele proti Javornškemu rovtu in je ena izmed najlepših poti. Po njej v slabih dveh urah dosežeš Pristavo. V tem letu smo se tudi kar dvakrat selili in končno le dobili lokal pri našem članu Mihi Hostniku, ki nam povsem ustreza in so v njem društveni prostori še danes. Že na začetku leta je odbor prevzel pobudo, da bi se spremenila trasa za nadaljevanje »rovtarske« ceste in bi cesto približili kompleksu Pristave. S podporo vaščanov, ki bi jim nova trasa vsekakor bolj ustrezala, smo v razgovoru s predstavniki Gozdnega gospodarstva Bled in zastopniki občine Jesenice dosegli spremembo načrta. Nova cesta je približala Pristavo tudi tistim obiskovalcem, ki jim pešačenje dela preglavice, nam pa znatno olajšala dovoz hrane in pijače.

Priprave za sestavo novega odbora so v društvo prinesle manjši pretres. Ker nihče ni hotel prevzeti odgovornosti funkcije predsednika, nismo mogli sestaviti kandidatne liste, s katero bi lahko šli na občni zbor. Ob navzočnosti zastopnikov PZS smo po triurnem razgovoru le dosegli sporazum in premostili oviro, ki bi lahko zavrla delo v društvu. Ob začetku sezone 1969 v Staničevem domu, ko nas je kot vedno pestil problem nošnje na visokogorske postojanke, smo zaprosili Alpski letalski center za prenos tovora z letalom. Center je postavil ceno 400 din za 130 kg težki tovor, kar je znašalo 3 din za kg. Nosači so takrat računali okrog 2 din za kg. Dva poizkusa na Staničevem domu in eden na Stolu se nista najbolj obnesla. Pri ponovnem poizkusu spomladi leta 1970, ko se je pri Staničevem domu razbil skoro ves tovor, smo se tej modernizaciji zaenkrat odpovedali, tovor pa je romal na postojanke na klasičen način, ki ga naš slikar, tov. Krajcer, upodablja v skici:

Glede na to, da je dom na Pristavi stara stavba, ki ne ustreza osnovnim sanitarnim in higienskim zahtevam, smo bili prisiljeni v letu 1971 začeti z gradnjo prizidka, da uredimo kuhinjo in sanitarni prostor. Z nadzidavo smo v domu pridobili tudi več sob. Gradnja je trajala dobri dve leti. Ob pomanjkanju finančnih sredstev je bilo marsikatero težaško delo opravljeno s prostovoljno akcijo. Kot odškodnino za uporabo barake pri gradnji ceste so nam delavci GG Bled uredili odcep ceste do doma na Pristavi in izravnali prostor za parkiranje. Ob koncu leta 1971 je bilo v društvo včlanjenih že 1264 članov, kar nas je pomaknilo med slovenskimi društvi že na 7. mesto. Ob začetku leta 1972 smo s PZS uredili vse medsebojne obveznosti, jih združili v enoten kredit in določili višino letnega odplačila. Bližala se je 25- obletnica društva, ki smo jo proslavili 18. junija 1972 na Pristavi in obenem razvili nov prapor.

Obdobje zadnjih petih let je bilo izpolnjeno predvsem z utrjevanjem organizacije. V čisto planinsko dejavnost se čedalje bolj združuje tudi skrb za obrambo naše domovine, saj so planinci že po naravi svojega delovanja tudi branitelji naše zemlje in socialistične ureditve.

V letošnjem letu smo uspeli vzpostaviti tudi stike z mladino na žirovniški šoli.

Na gospodarskem področju je vedno bolj težavna preskrba postojank z osebjem. Kljub številnim zamislim, kako na sodobnejši način preskrbovati visokogorske postojanke, se stvar ne premakne. Še vedno za drag denar tovorimo npr. ceneno radensko vodo v težki stekleni embalaži, kurimo drva, ki na postojanki dosežejo dvajsetkratno vrednost drv v dolini itd. Tehnika in modernizacija prodirata v planine v napačni smeri. Prepričani smo, da idealizma in tovarištva tudi nikdar ne bo mogla nadomestiti.

Ko vstopamo v 31. leto udejstvovanja in se oziroma nazaj, nas ni treba biti sram prehojene poti. Štiri dobro urejene postojanke, prek 1380 članov, od tega kar 30 % mladih, zagnanost, tovarištvo in pripravljenost za delo v planinski organizaciji, vse to jamči, da bo planinstvo tudi v našem kraju živelo in delalo še naprej.

Po društveni kroniki zapisal S. Malej

ČOGOLISA — BUHLOV GROB

Čogolisa je ogromna gora, čeprav visoka le 7654 m (glavni vrh). Avstrijska ekspedicija se je leta 1975 povzpela nanjo po južni strani. L. 1958 so Japonci prišli na severo-vzhodni vrh, ki je 30 m nižji. Šli so po smeri, kjer je leta 1957 opast vzela enega največjih alpinistov vseh časov Hermana Buhla.

Avstrijsko ekspedicijo 1975 je vodil E. Kolbmüller, člani so bili Ammerer, Furtner, Pollet, Preszl, Priesner in Sturm. Imeli so naporno delo: V višini 4200 m so na robu ledenika Kabri postavili bazo, s 20 km otepal s strmim ledenikom, premagali 1000 m visok ledeni prag, v katerem so napeli 1000 m vrvi in dosegli ramo zahodnega stebra v višini 6700 m. Tu so postavili tabor 4. Ammerer je s tovarišem sledil greben 2 km, bivakirala sta in naslednji dan ob 15 prišla na vrh. 4. avg. sta vrh dosegla še Furtner in Sturm.

ANALIZA NESREČ AAO

STANE JURCA

Ko smo decembra 1969. leta ob dvajsetletnici obstoja Akademskega planinskega društva in njegovega alpinističnega odseka naredili bilanco alpinističnih dosežkov, smo lahko ugotovili, da smemo biti ponosni na svoje delo. Ponosni zaradi številnih, tudi zelo težkih, preplezanih smeri doma in na tujem; hkrati pa veseli zaradi vsega, kar smo lepega doživeli v gorah.

Tega gotovo ni bilo malo, toda žal, izgubili smo v teh dvajsetih letih tudi kar 12 svojih tovarišev. Ni pa minilo niti leto, ko so se tem dvanajstim, zaradi nesreče v Mojstrovki, pridružili še trije. Torej 15 mrtvih v manj kot 21 letih življenja v odseku. Nedvomno je ta krvni davek izredno visok; še bolj pa poveča tragiko dejstvo, da ga plačujejo mladi ljudje, ki bi skoraj morali začeti ali ki so šele pričeli vračati svojcem, družinam in družbi to, kar so ti vanje investirali, da ne omenim ljubezni in upanja, ki so jih vezala s starši in družinami.

Razumljivo je, da sproži vsaka planinska in posebno še alpinistična nesreča najrazličnejše komentarje, saj je alpinizem razmeroma nevarna dejavnost. Toda nevarnost je združena z vsakim našim udejstvovanjem; zato si najprej oglejmo, koliko je alpinizem nevarnejši od drugih človeških dejavnosti, katere hote ali nehotе sprejemamo z njihovimi posledicami vred. Ustrezne sklepe omogočajo podatki s tabele 1, ki povedo, kolikšna je relativna smrtnost za posamezne vrste tveganja.

Tveganja v alpinizmu torej ne moremo zanikati; toda prav ista statistika, ki to dokazuje, pa nam omogoča tudi naslednji izračun:

vzemimo, da so člani AAO preplezali v poprečju po 400 vzponov na leto in da so porabili 5 ur za poprečni vzpon. V 21 letih so tako prebili vsteti

$$21 \times 400 \times 5 = 42\,000 \text{ ur}$$

TABELA 1: Tveganje v vsakodnevnem življenju in relativna smrtnost za 10⁴ ur (~ 60 let) trajanja¹

Vrsta tveganja	Smrtnost
vožnja z osebnim avtom (ZDA)	0,95
vožnja z avtobusom ali železnico	0,08
vožnja z avionom	2,40
vožnja z motorjem	6,6
smrt zaradi bolezni in starosti	1,0
kajenje	1,2
alpinizem	40,0

Iz naše tabele pa dobimo, da moramo pričakovati 40 smrtnih žrtev na milijon plezalnih ur, oziroma 1 nesrečo na 25 000 ur prebitih v steni. To pomeni, da bi smeli imeti v vseh teh letih kvečjemu dve nesreči s smrtnim izidom. Imamo pa jih kar petnajst!

Prav ta razlika med našo in tujo prakso me je pripravila do tega, da sem se lotil te analize. Gotovo je, da nisem hotel ugotavljati, kdo je zakrivil nesrečo, saj tak rezultat ne more koristiti nikomur. Lotil pa sem se analize, da bi ugotovil, zakaj smo izgubili petnajst tovarišev, kar naj bi prispevalo k temu, da bi se nesreče v prihodnje ne dogajale bolj pogosto, kot zahtevajo to zakoni naključja.

Nesreče članov AAO, urejene kronološko, so zbrane na tabeli 2:

TABELA 2: Smrtne nesreče članov AAO

Zap. št.	Leto	Ponesrečenci	Kraj nesreče	Vzrok smrti
1.	1950	Vavpotič, Tominec, Kovačič	Jalovec	mraz
2.	1954	Živanović	Tičarica	padec
3.	1957	Zupan, Dular*	Ojstrica	padec
4.	1959	Klasinčeva	Ojstrica	padec
5.	1960	Kamenjev	Kokrsko sedlo	plaz
6.	1961	Zajc, Šolar	Kogel	padec
7.	1962	Hribernik	Kotlič	plaz
8.	1969	Tršan, Pretnar*	Travnik	padec
9.	1969	Potočnik	Planja	padec
10.	1970	Košir, Kovač, Pipan	Mojstrovka	padec

* Dular in Pretnar sta bila člana AO Ljubljana-Matica.

Smotno je, da razdelimo nesreče po njihovih vzrokih, to je v nesreče zaradi mraza, nesreče zaradi plazu in padcev.

A. Nesreče zaradi mraza

Nesreča Vavpotiča, Tominca in Kovačiča je edina nesreča zaradi mraza, oziroma točneje, zaradi ohladi. Do tragedije je prišlo med 28. in 29. majem, ko je nenaden preobrat zamenjal pomladno vreme z mrazom, vetrom, sodro in snegom. Nesreča sama je znana; njene glavne značilnosti pa so naslednje: Tominec in Kovačič sta v družbi večje skupine plezala Hornovo smer. Ob vstopu v zaledeneli kamin se je vsa ekipa ustavila; Tominec in Kovačič sta se z dvema plezalcema zato sklenila vrniti. Drugi so smer pozneje preplezali. Skupina, ki je sestopala, je obstala kak raztežaj nad kegljiščem, kjer sta Tominec in Kovačič podlegla. Istočasno sta se mudili dve navezi tudi v razu; ena je izplezala ter se napotila v dolino, druga naveza pa je bila znatno počasnejša. Pomembno je, da je ta naveza potrebovala za izstop 2 uri in 15 minut in da je Vavpotič to zmoget šele v tretjem poskusu, medtem ko je njegov soplezalec moral ostati pod previsom. Vavpotič se je nato napotil po pomoč v dolino, vendar je na poti omagal in zmrznil. Našli so ga v snegu pod zimskim kaminom².

Trupla vseh treh ponesrečencev so obducirali na medicinski fakulteti v Ljubljani, vendar niso mogli ugotoviti ničesar posebnega. Tako so z upoštevanjem vseh poznanih dejstev prišli do sklepa, da je smrt povzročil mraz in to v pogojih popolne izčrpanosti in demoralizacije.

Izčrpanost in demoralizacija je vedno nekaj relativnega, vendar ne moremo mimo dejstva, da je bila obleka vseh treh ponesrečencev izredno pomanjkljiva in vse prej kot primerna za zimski vzpon. Seznam njihove obleke podaja tabela 3, ki nazorno pove, da verjetno ne bi prišlo do tragične izčrpanosti in demoralizacije, če bi bili ponesrečenci bolje oblečeni. Če pa dodamo k temu še dejstvo, da je šlo za mlade in neizkušene plezalce, od katerih sta bila Tominec in Kovačič še pripravnik, ki sploh nista nameravala plezati in ju je šele lepo vreme zvabilo v steno, če pa upoštevamo še posledice vojne, ki jih je bilo leta 1950 še močno čutiti in ki so nujno vplivale tudi na prehrano ponesrečenih študentov, je vzrok smrti lahko razumeti.

TABELA 3: Seznam obleke ponesrečencev v Jalovcu 1950³

Vavpotič	Gumijasta vetrovka, volnena srajca, trenirka, žametne pumparice, platnene rokavice, bombažne kratke spodnje hlače, bombažne dokolenke, kratke nogavice, volnena kapa, čevlji z gumijevim podplatom.
Tominec	Vetrovka, pumparice, srajca s kratkimi rokavi, bombažne spodnje hlače, visoke volnene dokolenke.
Kovačič	Suknjič, flanelasta srajca, bombažna maja, pumparice, platnene spodnje hlače, kratke nogavice.

B. Nesreče v plazju

Žal nisem mogel natanko ugotoviti, kdaj je prišlo do obeh nesreč v plazju. Prva poizvedovalna akcija za Kamenjcem, ki ga je zasul plaz s Kokoškega sedla, je bila 18. 2. 1960; torej je verjetno, da se je ponesrečil nekaj dni prej. Hribernika pa je odnesel plaz med 18. in 20. 1. 1962 med prečanjem v smeri Brana—Kotliči—Turska gora. Vzrokov za nastanek plazju je sicer precej; zelo pomemben dejavnik med njimi pa je gotovo tudi količina novega snega. Najbližja vremenska opazovalna postaja, ki je veljavna za teren, na katerem sta se zgodili nesreči, je v Kamniški Bistrici. Zapisniki te postaje povedo, da je 13. 2. 1960 pričelo deževati okrog 11. ure in da je po drugi uri popoldne dež prešel v sneg. Slabo vreme

GIBANJE PREBIVALSTVA IN ODSSELJEVANJE V HRIBOVSKIH OBČINAH 1950—1970

Dr. Gerhard Furrer, profesor na univerzi v Zürichu, je izdal že več študij o hribovskem prebivalstvu, ni pa seveda edini, ki se s to problematiko v Švici ubada. V biltenu SAC 1976/6 je po svojih najnovejših razpravah na kratko orisal tematiko s stališča geografa. Ker smo v našem glasilu to problematiko zasledovali več kot 25 let po francoski, avstrijski in švicarski literaturi, naj v kratkem poročamo še o najnovejših Furrerjevih izsledkih.

Med štetjem 1950 in 1970 je švicarsko hribovsko prebivalstvo naraslo za eno petino. L. 1970 je živel v švicarskem

alpskem prostoru 915 000 prebivalcev. Naslednje pa so velike spremembe v prostorski porazdelitvi. Dr. Furrer je izdelal tabelo o tem in 744 alpskih občin razvrstil po tem, kako je v njih prebivalstvo pojemale ali raslo ali ostalo na isti ravni. Leta 1950 je živel največ ljudi v 232 stagnantnih občinah. 109 občin je izkazovalo 30% porast, 95 pa je bilo »izumirajočih«. Že ta podatek pove, da se je prebivalstvo koncentriralo v razvijajočih se občinah. Izseljevalo se je predvsem iz majhnih občin. V teh 20 letih je število mest v alpskem prostoru naraslo od 6 na 10, število majhnih občin (pod 100 prebivalcev) pa je zraslo od 60 na 100 občin. Odseljevanje in naraščanje prebivalstva v alpski regiji zelo nazorno prikazuje karta. Naraščanje na eni strani in odselje-

s padavinami se je nato nadaljevalo še naslednjih nekaj dni tako, da je debelina sveže odeje v višjih legah narasla vsaj na 60 cm, če ne tudi znatno več.⁴ Po podatkih švicarskega inštituta za preučevanje snega in plazov na Weissfluhjochu pa je nevarnost plazov v odvisnosti od debeline nove snežne odeje naslednja — tabela 4:

TABELA 4: Nevarnost plazov v odvisnosti od debeline nove snežne odeje (v cm)

Hitrost vetra	< 15 km/h	15 do 50 km/h	> 50 km/h
majhna nevarnost	< 30	< 20	< 10
lokalna nevarnost na turah	30 do 50	20 do 40	10 do 20
nevarno za ceste	50 do 80	40 do 60	20 do 50
splošna nevarnost	80 do 120	60 do 100	50 do 80
zelo velika nevarnost	> 120	> 100	> 80

Ti podatki povedo, da je pri 50 do 80 cm novega snega nevarnost plazov izredno velika celo, če so drugi dejavniki, ki tudi vplivajo na nevarnost plazov, razmeroma ugodni. To pomeni, da je bil vzpon Kamenjeva že od vsega začetka povezan z znatno mero tveganja, kar se je pozneje, žal, tudi potrdilo.

Za Hribnikovo nesrečo nimamo ustreznih podatkov; iz zapisnikov GRS lahko le izvedemo,⁵ da so menili celjski reševalci, ki so bili na poizvedovalni akciji, da je bila vsa stvar zaradi slabega, napihanega snega brezupna. (Po podatkih J. Ruparja so bila pobočja v času nesreče poledenela; napihan sneg pa je bil v nižjih predelih Okrešlja. Rupar zato meni, da sploh ni šlo za nesrečo v plaz, ampak za zdrs na poledenem pobočju.)

C. Nesreče v steni zaradi padcev

Te nesreče moramo nujno razdeliti v dve kategoriji: v nesreče enega plezalca, to so nesreče Živanovića, Klasinčeve in Potočnika ter v nesreče celotne naveze, kakršne so nesreče št. 3 (Zupan—Dular), št. 6 (Zajc—Solar), št. 8 (Tršan—Pretnar) in št. 10 (Košir—Kovač—Pipan).

Živanović je bil verjetno nekoliko samosvoj plezalec in je večkrat plezal sam. Soliral je tudi svoj zadnji vzpon v kršljivem terenu Tičarice, vendar pa nisem mogel dobiti nobenih posebnih podatkov o njegovi nesreči. Zapisek v PV, da je vzrok nesreče nezadostna opremljenost za plezanje nam, žal, ne pove posebno veliko. Ta nesreča ostaja nepojasnjena.

Klasinčeva je plezala v navezi v vzhodni steni Ojstrice, vendar ne po kaki utrti smeri. Situacijo na mestu nesreče podaja slika 1, ki pove, da je Klasinčeva padla v težkem terenu z višine 8 do 10 metrov nad stojliščem, nato pa zdrsela po poševnih ploščah za celo dolžino vrvi in obvisela na vrvi v drugem pre-visu, kjer je čez kake pol ure prenehala stokati.

Težko je z gotovostjo trditi o vzroku smrti; dejstvo pa je, da je varovanje popolnoma odpovedalo, da je bil splezalca psihično šokiran in da ni vzdignil ponesrečenke, kar vse je lahko bistveno vplivalo na končni izid.⁶

Nesreča Potočnika je nekoliko nenavadna, saj je padel s počivališča na grebenu. Soplezalca se je sicer posrečilo, da je padec ustavil, toda notranje poškodbe so bile tolikšne, da jim je Potočnik po štirih dneh v bolnišnici podlegel.

vanje na drugi potekata vzporedno oz. povezano. Obseg teh ljudskih premikov je nedvomno pomemben, saj o tem govorijo podatki, da je prebivalstvo v alpski regiji narastlo za 20 % v 20 letih.

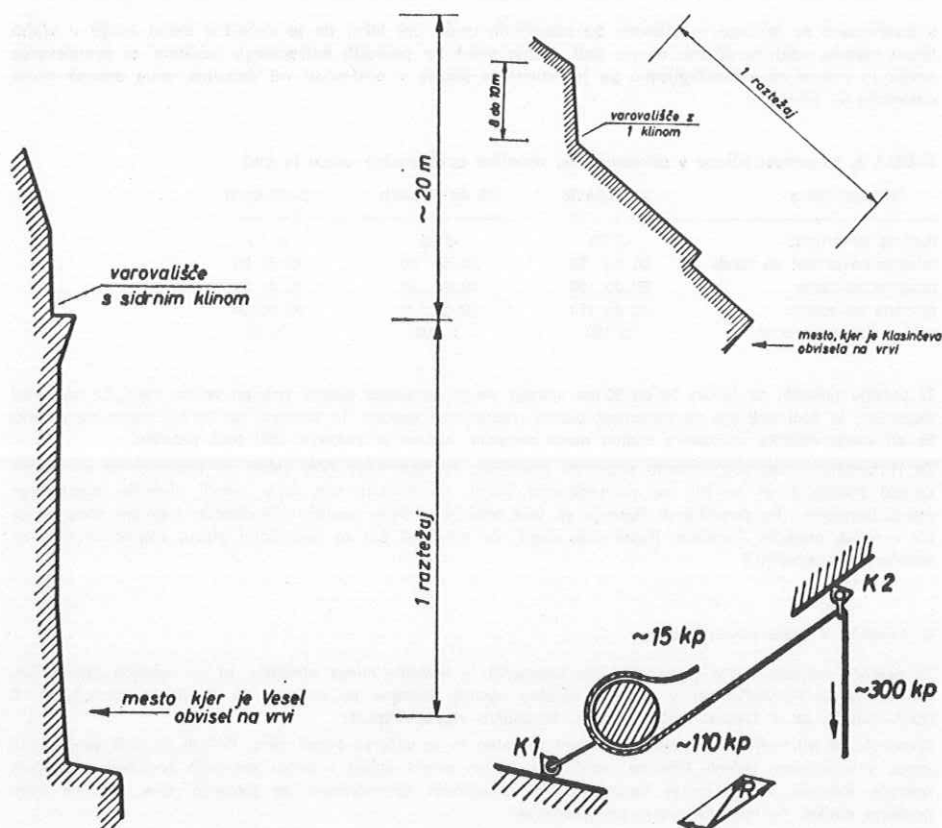
Zelo zanimiva je starostna struktura v alpski regiji. V malih občinah, ki se z odseljevanjem še bolj manjšajo, so po vojni odšli mlajši rodovi. Torej bodo te male občine kmalu izumrle, njihovo gospodarstvo bo šlo v pogubo, stari ljudje bodo osameli in obubožali. Vasi, v katerih redki otroci preživljajo svojo mladost le med odraslimi in hodijo v šolo drugam, niso redke. Kjer pa izumre vaška šola, ugasne tudi precej kulture.

Konec leta 1970 je vedno več mlajših moških. Leta 1950 je bilo več moških v

265 občinah, leta 1970 pa v 272. To ni veliko, podoba pa je drugačna, če si ogle-damo rodove 20—39-letnih: L. 1970 so ti rodovi prevladovali v 469 občinah. Stari samci, četudi lastniki velikih kmetij ne jamčijo za prihodnost alpskih vasi in ne za prihodnost alpske kulturne pokrajine. To so veliki problemi: Same subvencije in investicije jih ne rešijo.

Raste tudi število vasi (od 298 na 341), v katerih gre iz osnovnih šol več dečkov kot deklic. Moški v takih vaseh težko dobe družico v hišo in to spet ni majhen problem. Pred vojno je bilo glede tega drugače, ženitev ni bila problem in ob-stanek agrarnih koristnih površin je bil zagotovljen.

T. O.

Zdi se mi, da je nesreča cele naveze najbolj tragična stvar v alpinizmu; toda stvar, ki je v zadnjih letih vedno bolj pogosta in ki jo je, kot kaže tabela 2, doživel naš odsek kar štirikrat, je zahtevala nič manj kot devet smrtnih žrtev. Pri teh nesrečah se mi zdijo zanimivi predvsem naslednji podatki:

Nesreča št. 3: Zupan je ležal v snegu kakih 8 metrov od stene; dva raztežaja od njega pa Dular, pri čemer sta bila oba plezalca povezana med seboj z dvema med seboj povezanimi vrvema. Na nobeni od obeh vrvi ni bilo nobenega klina.⁷

Nesreča št. 6: Pri tej nesreči je bila možna delna rekonstrukcija dogodkov, ki je pokazala, da sta plezalca padla z zadnjega stojišča Virensove smeri, oziroma tik z izstopa. Nobenega dvoma ni, da se naveza ne bi varovala, saj smo našli mrtvega Zajca v položaju, ki je značilen za dinamično varovanje okrog bokov; toda tudi tu ni bilo na vrvi, ki je vezala oba plezalca, nobenega klina.⁸

Nesreča št. 8: Navezl obeh zdravnikov v razu Travnika je sledila še ena naveza, ki je lahko povedala naslednje podrobnosti o nesreči: slišali so Tršana, ki je zaklical tovarišu, da je že prek težkega, nato pa je prišlo do padca, pri čemer je letel Tršan s hrbtom navzdol, sledil pa mu je Pretnar, ki je padal z obrazom naprej ter s šopom nabrane vrvi v roki. Zabljanja klinov ni bilo slišati. Reševalci so našli na vrvi med obema plezalcema en sam klin vpet na vponki, ki je prosto tekla po vrvi. Klin je bil star in tudi uho klina je bilo pokrito z nepoškodovano plastjo rje.⁹

Nesreča št. 10: Pri tej nesreči gre za trojno navezo, ki jo je vodil Košir, sledila pa sta mu Pipan in Kovač. Košir in Pipan sta bila povezana z 9 mm vrvjo, ki se je pri padcu pretrgala; Pipan in Kovač pa sta imela 11 mm vrv. Košir je ostal v grapl med Mojstrovko in Travnikom, kakih 200 m pod vrhom, zagozden med skalo in sneg; Pipana in Kovača pa je prineslo skoraj v dolino. Na vrvi, ki ju je vezala, ni bilo nobenega klina, prav tako ni bilo klina na delu pretrgane 9 mm vrvi. Pač pa je imel Pipan 5 do 7 zank vrvi namotanih okrog sebe, fiksirane z vozlom na vponki. Tudi na delu vrvi, ki je ostala pri Koširju, ni bilo nobenega klina.¹⁰

Preden analiziramo te podatke, si oglejmo naslednjo sliko, ki kaže — vsaj približno — kakšne so sile v vrvi, če pade vodja naveze.¹¹

Slika pove, da so te sile — in to pri pravilnem varovanju — pri ekstremnih padcih tolikšne, da jih plezalec, ki varuje, ne more obvladati, če nima na stojišču vsaj dveh klinov: sidrnega klina K1, na katerega priveže sebe, da ga rezultanta R ne potegne s stojišča, in drugega K2, ki mu omogoči, da ustavi padec prvega v navezi. Pri nobeni od teh nesreč ta pogoj ni bil izpolnjen, zato je tudi lahko razumeti posledice padca prvega v navezi. Težko je sicer soditi, zakaj pride do padca vodje naveze, vendar lahko z gotovostjo trdimo, da bi v najslabšem primeru izgubili v naštetih dvojnih nesrečah kvečjemu štiri ple-

zalce namesto devetih, če bi naveze varovale tako, kot je potrebno. Če pa cenimo — ta cenitev je verjetno nekoliko samovoljna — da je na 40 padcev v steni eden s smrtnim izidom, bi bil rezultat pravičnega varovanja še ugodnejši.

Medtem ko sem zbiral te podatke, je prišlo do nove nesreče, ki je zahtevala 16. člana AAO (julij 1971) Jožeta Vesela. Situacijo ob nesreči kaže slika 3 in sicer je Vesel padel z višine kakih 20 m nad stojiščem, na katerem ga je varovala soplezalca, ki je bila privezana z bičevim vozlom na sidrni klin; nista pa imela drugega klina. Potek nesreče je znan: soplezalca je ostala živa in zdrava na stojišču, seveda pa ni zdržala padca in tako je Vesel padel za nadaljni cel raztežaj, obvisel na vrvi ter pozneje umrl. S poznanim reševanjem padlega soplezalca tudi tu niso poskušali.¹² Torej situacija, ki je zelo podobna nesreči Klasinčeve!

Pri vsem tem, kar sem povedal, najbrže nihče ne more trditi, da so naše nesreče posledice davka, ki ga pobirajo gore, ampak se zdi, da je še najbolj smotno, če se vprašamo, kaj je narobe z našim alpinizmom in predvsem, kaj je narobe z vzgojo plezalcev. V odgovor na to naj povem, da zahteva AO Sierra Cluba iz San Francisca za sprejem v članstvo med drugim naslednje:¹³

— demonstrirati, da kandidat pozna uporabo 6 vozlov in da jih izvede hitro in efektivno

— demonstrirati temeljito poznavanje plezalnih signalov

— demonstrirati sposobnost za spuščanje po vrvi

— demonstrirati, da zmore varovati padce prvega in drugega v navezi ter da zna pripraviti ustrezna stojišča in

— dokazati, da zna skrbeti za plezalno vrv.

Če primerjamo te zahteve z našo prakso, potem postane očitna paralela med številom nesreč ameriških alpinistov, ki jih podaja tabela omenjena na začetku in med našim rekordom. Nekaj je torej treba storiti! Menim, da je treba v tem smislu mlade plezalce najprej naučiti pravičnega varovanja in jih vzgojiti v prepričanju, da je bolje porabiti za vzpon nekaj ur več, če to zahteva priprava stojišča in varno plezanje, kot pa tvegati v zameno za hiter vzpon 40 let življenja. Dva klina na stojišču sta nujno potrebna in to pravilo upoštevajo tudi znani plezalci.¹⁴

Vsaka uporaba vrvi brez ustreznega varovanja, tudi hoja z nabrano vrvjo, pa je skrajno neodgovorna.

Trdno sem prepričan, da bi bilo — če bi upoštevali osnovna pravila varnosti v gorah — nesreč znatno manj, kot jih beležimo, in da bi po uspelem plezalnem vzponu vedno prinašali v dolino dovolj volje in energije za naše vsakdanje delo.

VIRI:

¹ W. H. Jordan: »Nuclear Energy: Benefits Versus Risk«, Physics Today, Vol. 23, No. 5, p. 32—38, 1970.

² Ugotovitve komisije PZS.

³ Obdukcijski zapisniki ter podatki prof. dr. Milčinskega.

⁴ Podatki Hidrometeorološkega zavoda SRS.

⁵ Arhiv PZS.

⁶ Podatki dr. F. Srakarja.

⁷ Podatki M. Keršiča-Belača.

⁸ Podatki avtorja.

⁹ Podatki J. Preloga in M. Butinarja.

¹⁰ Podatki M. Butinarja in avtorja.

¹¹ S. Jurca: »Nekaj o plezalnih vrveh in o varovanju v alpinistiki«, Gradivo za seminar inštruktorjev alpinističnih šol.

¹² Podatki soplezalke.

¹³ R. M. Leonard in sod.: Belaying the Leader — an Omnibus on Climbing Safety, the Sierra Club, San Francisco, 1959.

¹⁴ C. Maestri: Kletter—Schule, Albert—Müller Verlag, Rüslikon—Zürich, 1967.

IZREDNI PRISPEVKI ZA PLANINSKI VESTNIK OD 29. MARCA DO 22. APRILA 1977

Po 30 din

Justi Ažman — Kropa, Vinko Demšar — Zirovnica, ing. Vlado Zupan — Ljubljana, Drago Kozole — Dol pri Hrastniku, Alenka Krizman — Laško, Jožica Kuk — Sevnica, Lojze Šarec — Ljubljana, Angela Stros — St. Fužina, Viktor Stipčič — Reka, Alojz Sunčič — Bučkovci, Karol Šiter — Velenje, Franc Jurše — Ruše, Feliks Hafner — Ljubljana, Edi Šribar — Šempeter, dr. Marko Suhač — Ljubljana. Skupaj 450 din.

Po 50 din

Sonja Sardač — Koper, Francka Nadlišek — Vipava. Skupaj 100 din.

Po 60 din

Franc Vogelšnik — Maribor.

Po 80 din

Ing. Janez Duhovnik — Medvode, Marjan Nemec — Šoštanj, Vlado Pavšek — Ljubljana, Darinka Štrbenk — Velenje, Dragan Borović — Beograd, Angela Markelj — Boh. Bela, Miroslav Zolnir — Velenje, Jože Nussdorfer — Ajdovščina, Anica Repič — Ajdovščina. Skupaj 720 din.

Branko Sajko — 130 din.

Sonja Kajzer — Maribor, 180 din.

HONORAR SO ODPOTILI:

Janez Šeme — Kranj, 84 din.

Verena Mencinger — Lesce, 100 din.

Skupni prispevek 2580 din.

DRUŠTVENE NOVICE

PRIJATELJ JE ODŠEL, SPOMINI OSTANEJO

Tiste dni so me planinska pota vodila prav pod Grintovci in onkraj meje vse do prijaznega doma na Golteh, v nedrih skalovite, razpotegnjene Raduhe. Bila sta dva prelepa dneva, bele gore so se že spogledovale s prašnimi cestami, pravkar ozeleneli lokami, na prisojnih straneh se je pod večer lesketal srebrni sren, v višinah je pustošil veter in raznašal cele oblake drobnih zrn. Kakšen dan za planinca!

Nič čudnega, če je zvalilo tudi Milana, da se je s hčerjo, svojo planinsko varovanko in spremljevalko v dobrem in slabem, postal na vrh poglavarja Kamniških Alp. Zanj in njegovo popotno tovarišico je bil to zgolj eden od mnogih podvigov, ki si ga privoščiš, če ni na sporedu kaj še imenitnejšega ali če ti čas ne dopušča, da bi bil dalj od doma.

In vendar se je primerilo, da Milana, ki je pol svojega življenja prebil v gorah, tokrat ni bilo nazaj. Nemilo nas je to prizadelo, saj je odšel dober prijatelj, človek, s katerim smo se videvali v delovnih okoljih že skoro štiri desetletja. Človek, s katerim prav gotovo nisva zapravila po nepotrebem niti ene same urice.

Spoznala sva se po vojni v Šiški, kjer sva imela podobne opravke v mladinski organizaciji v rajonskem in mestnem merilu. Pretolkla sva se skozi marsikatero sejo, opravila prenekatero nalogo, vmes pa vedno pogledala še malo tja gor, kjer se je nad čadastimi polji in gozdovi bočilo tolikanj vabljivo gorovje, Kamniške Alpe. Milanu je nekako uspelo, da si je izbral študij, lotil se je fizike, za katero je čutil posebno veselje. Vendar ni dolgo ostal. Ko sva se srečala, je govoril, da je premalo pameten za tak študij. Seveda je pretiraval, a prav zategadelj o tem pišem. Ne premalo pameten, marveč preveč skromen in samokritičen fant je bil to. Posvetil se je nato študiju gozdarstva, pričnan, da mu bo to lažje izvalilo sposobnosti, jih poglaval v snovanja in ga približalo k rezultatom. Njegovo delo in življenje je pokazalo in potrdilo, da je mislil resno in da se študiju ni zapisal zaradi diplome, zaradi inženirskega naslova.

Imel je nenavaden dar, da je učinkovito organiziral kar brez posebnega sestankovanja. Pozorno je zasledoval dogajanja, ki so ga zanimala, in povezoval svoje znanje, zveze in poznanstva s potrebami planinskih znancev in prijateljev pri njihovih snovanjih. Tako je bilo z njegovimi znanstvi z gozdarji, specialisti za snežne plazove v Vidmu, v Julijski Benečiji. Iz njegovih kratkobesednih, stvarnih nasvetov, iz par naslovov je nastalo kar lepo sode-

lovanje, ki se je letos smiselno navezalo še na Meteorološki zavod.

Bil je planinski svetovljan, ne ozek alpinist ali v rodni kucelj zaverovani šodrovec. Njegovo delo in želja, da bi goram na domačih tleh dodal še vrhove, gozdove in doline, ki se širijo na vse strani do skoro nedosegljivih obzorij, vse to ga je vlekel neprenehno na pot, malokrat pa na isti vrh, na že prevandrane stezice in brezpotja.

Tak je bil pravšen za organizatorja in sodelavca pri načrtovanju evropske pešpote in zlasti njenega jugoslovanskega dela. Tu je spet skrajno lepo, tovariško, prizadevno pomagal planinskim načrtovalcem, ne želeč si za to ne slave ne hvale ali celo kake nagrade.

Bil je eden izmed mladih poveljnih alpinistov. Dober planinec in plezalec, ki ga tovariši niso pozabili. »Kakšen tovariš!« je ob spominu nanj dejal trezni, umirjeni Stane, inštruktor GRS z Jesenic. »Kakšen tovariš!«

O tem ni dvoma, to je potrdil celo s svojim zadnjim dejanjem, dejal bi, refleksno, takšen je pač bil, ni se mu bilo treba narejati in umetničiti.

V delu, in snovanju, kakršenkoli, je hodil z odprtimi očmi, svoja doživlja je delil z vsemi, znal jih je dojeti, oceniti, zabeležiti in posneti, a tudi urediti in pripraviti dostopna. Odražala so se v številnih delih, ki jih je posvetil naši naravi, goram, gozdom.

Tak je bil tudi v domačem krogu, kjer je bil pravi planinski mentor in vzgojitelj. Svoje bogato znanje, svoje posebnosti in izkušnje je posredoval z ljubeznijo in prizadevnostjo, kakršna se najde le v dobrem, nesebičnem očetovskem srcu.

Milana Ciglarja ni več, ostali so le spomini — njegovega dela in snovanja, silen ostaja na obzorju njegov veliki, neminljivi, kamniti spomenik, bela in srebrna piramida Grintavca.

Ing. Pavle Šegula

ZBOROVANJE TOMOSOVIH PLANINCEV

24. marca popoldne se je v dvorani matičnega urada na Titovem trgu v Kopru zbrala četa najbolj zvestih članov PD TOMOS — Koper na svoj 3. redni občni zbor. Ni jih prišlo 100, drugih 100, ki bi prišli, je delalo v popoldanski izmeni, tretjih in četrtih sto pa jih ni prišlo zaradi raznih osebnih zadržkov, med katerimi je eden tudi ta, da je bilo tistega dne lepo vreme in je na začetku pomladi po vinogradih in vrtničkih okrog hiš toliko nujnega dela. Štejmo jim v nekakšno

opravičilo, saj je vrtnarjenje in vinogradništvo tudi lep stik z naravo, pa še zelo koristen povrhu.

Zvrstila so se poročila, kakor je navada na teh naših zborovanjih: predsednikovo, smučarske skupine, mladinsko, blagajničarkino in nadzornega odbora. Potem je bila razprava, ki je tu in tam še kaj dodala poročilom, pa razrešnica upravnemu in nadzornemu odboru in volitve, nato še podelitev nekaj priznanj, predlog za delovni program v letu 1977 in razno. Malo manj ko dve uri pa je bil opravljen letni obračun in izvoljeno novo društveno vodstvo, ki pravzaprav niti ni novo, čeprav je sorazmerno mlado.

15. junija 1972 ustanovljeno PD TOMOS Koper se je v preteklih petih letih kar lepo razvilo in uveljavilo v tovarni, v Kopru in bližnji okolici. Ob ustanovitvi je društvo štelu 180, sedaj pa ima že blizu 400 članov. To je nedvomno lep napredek, saj prav tolikšen porast v razmeroma kratki dobi društvenega delovanja pove, da društvo s svojo dejavnostjo privablja nove in nove člane, je torej zanimivo in koristno v delovnem kolektivu, kakršen je TOMOS.

Sicer pa tovarniško društvo ni zaprto pod krov »svoje« tovarne. Koristno se povezujejo in sodelujejo z Obalnim PD Koper. Organizirajo skupne izlete in pohode, sodelujejo pri vzgoji mladinskih vodnikov, gorskih stražarjev, pri organizaciji predavanj v zimskem obdobju in podobno. Prav na tem zborovanju je bilo govora o tem, kako bi TOMOS-ovi planinci pritegnili k svojemu delu še člane delovnih kolektivov, ki delajo v bližini njihove tovarne. To bi bilo primerno zaradi neposrednega obveščanja in kasneje tudi sodelovanja v društvu. Obeta se torej še znatno povečanje števila članstva, s tem pa tudi še pestrejša delovne oblike.

Smučarska skupina, ki ima kakih 70 članov in članic, se je prav v preteklem letu dokaj lepo uveljavila. TOMOS-ovi smučarji-planinci že nastopajo na raznih pokrajinskih in republiških smučarskih tekmovanjih. Tako je to PD prav s to smučarsko skupino bistveno popestrilo zimski čas, ko smo že nekako navajeni, da so tedaj v glavnem le kaka predavanja in organizacijske društvene zadeve. Po smučarski dejavnosti pa se TOMOS-ovi planinci lepo povezujejo tudi s športniki v občini.

Med mladimi planinci in planinkami so pri TOMOS že vzgojili nekaj mladinskih vodnikov, kar je dobra podlaga za uspešno delo med mladimi planinskimi člani. To so tiste koreninice, sveža rast v društvu. In prav tu so dosegli obetajoče rezultate v sodelovanju z Obalnim PD Koper, ki ima na tem področju že nekoliko daljšo tradicijo.

Seveda planinci ob obali gledajo v gore. Saj si ni moč zamisliti planinskega društ-

va brez »svoje« gore. Take svoje gore TOMOS-ovi planinci sicer še nimajo, se pa že ozirajo po njej. Za začetek so se zatekli v Kranjsko goro, kjer jim je Gozdno gospodarstvo Bled posodilo skromno kočo. Za tako številno planinsko družino pa je to že kar premalo, preskromno. Kako naj se ob taki kočici razvili pravo planinstvo? Planinci v Bovcu jim ponujajo v upravljanje kočo na Predelu pod Mangartom. Zanimiv objekt, ki omogoča lepe izlete in prave planinske ture v Vzhodne in Zahodne Julijce, v Kanalsko dolino, tja na koroško stran, v Kaninsko območje in sploh v Gornje Posočje, ki ima nešteto lepih kotičkov, vesin in strmin, primernih za nedeljskega in tudi bolj zahtevnega planinca. Pa še nekaj je tu: veličastni Mangart, ki mu sami bovški planinci niso kos. Po njem je treba nadelati dve ali tri važnejše planinske poti in ga tako odpreti še bolj številnim obiskovalcem. Hic salta! Tu se izkažite vrli TOMOS-ovi planinci! Tako me je zaneslo, kakor če bi preveč potegnil kanec »ta močnega«. No, na tem zborovanju je bila beseda, da bo upravni odbor poslal koga v Gornje Posočje na ogled, da bi videli, kakšne so razmere, najemni pogoji in možnosti. Morda pa le ne bo ostalo pri tem mojem sanjarjenju.

Več izšolanih gorskih stražarjev je na zborovanju dobilo izkaznico, dve najbolj zaslužni planinki sta dobili v dar lepo knjigo, predsedniku društva pa so za uspešno 5-letno vodstvo podarili ličen kompas, ki naj mu vendar dopove, da ga bo na vodilnem mestu še dolgo rabil. S takimi kompasi bi sploh morali obdariti kar največ naših vodilnih in perspektivnih planinskih delavcev. Ta igračka prav nič glasno ne pridiga o kakem SLO, je pa najboljši pripomoček prav za to smer našega dela.

Nikoli ni prepozno, naj velja tokrat tudi TOMOS-ovim planincem. Junija letos bodo namreč praznovali 5-letnico obstoja. Društvo ni več dojenček, je že otrok, ki samostojno korači v življenje. Bi morala pritisniti presneto sibirsko slana, da bi tam pri obali zamorila ta planinski cvet! Pa se je zgodilo, da niso ob tem jubileju nikomur dali kakega skromnega priznanja, morda vsaj kaj bronastega, od Planinske zveze Slovenije. Je pa za to še vedno priložnosti, če ne čez poletje in kje v gorah, pa morda na Dan planincev, tudi kje v naravi, morda na Slavniku. Tedaj bi vsaj ustanovitelji društva že smeli dobiti vsaj kak »bronček« tudi iz Ljubljane.

V poročilu nadzornega odbora se je tudi tu primerilo, kakor se navadno primeri še marsikje. Član nadzornega odbora je svoje poročilo končal nekako takole: »Upravni odbor je opravičil vse naše zaupanje, v pretekli mandatni dobi je dobro in uspešno delal, zato mu nadzorni odbor predlaga razrešnico...« Ubogi

upravni odbor, za dobro delo dobi — razrešnico. Pri volitvah se je pa zgodilo, da je bil v glavnem ponovno izvoljen spet isti upravni odbor. Če bi meni naložili, naj v imenu nadzornega odbora predlagam upravni odbor za razrešnico, bi približno takole predlagal: »V pretekli mandatni dobi je dosedanji upravni odbor dobro in uspešno delal. Blagajniška in knjigovodska dokumentacija sta v redu vodeni. Odbor nima nobenih nepravilnih ali spornih pravnih, gospodarskih ali drugačnih obveznosti in zato ni razloga za izglasovanje razrešnice. Priporočam, da večina dosedanjih članov, če to želi, še naprej ostane v tem odboru in tako uspešno in prizadevno dela tudi v prihodnje.« Po takem predlogu bi bilo potem bolj razumljivo, zakaj so volitve tako tudi potekale in ne drugače.

Na obali imamo torej planinski društvi, ki uspešno širita planinstvo in organizirano vodita svoje člane in še številne druge ljubitelje planin v naravo, v naše hribe, ki tako vabljivo gledajo čez kraške planjave.

Ciril Zupanc

AKTIVNOSTI PLANINSKEGA DRUŠTVA OBRTNIK

Ladko Gumbačnik, predsednik planinskega društva »Obrtnik« iz Ljubljane, je 23. 3. 1977 otvoril 14. redni občni zbor društva. Iz poročil poročevalcev o dejavnosti društva je razvidna široka aktivnost članov, tudi tistih, ki niso člani društvenih odborov in komisij.

Društvo skrbi za objekte planinskega doma na Govejku, za njihovo medsebojno funkcionalno povezavo, ureditev okolice doma, za obdelovanje pripadajočih kmetijskih zemljišč, izgradnjo balinišča in preskrbo doma z živo tekočo vodo. Društvo je samo vzdrževalo cesto, ki povezuje dolino Ločnice s Planinskim domom na Govejku. Društvo naj bi v letu 1977 prejelo namensko dotacijo za vzdrževanje te ceste iz sredstev namenjenih za vzdrževanje občinskih in krajevnih cest. Mladinski odsek in pionirski krožek na šoli Zvonka Runka sta z delom posegla tudi v Center strokovnih šol, kjer je včlanjenih 75 mladih. Brane Kranjc je zamenjal dosedanjega mladinskega načelnika Slaparja, ki odhaja k vojakom. Na zboru je izjavil, da bodo predvsem na Centru strokovnih šol pridobili še večje število mladih članov, da bodo poleg predavanj, planinske šole in prostovoljnega dela na vzdrževanju vodovoda vzdrževali tudi markacije na vseh poteh, ki jih oskrbuje društvo. Nagrada za uspešno opravljene akcije pa bodo izleti mladih v visokogorje.

Poročilo o delu upravnega odbora društva je podal tajnik v zgoščenih obliki, vendar že podatek o 57 sejah zgovorno kaže o

hitrem reševanju društvene problematike. Vsi člani dobijo društveni stenski kalendar brezplačno, z dohodki od oglasov pa so sofinancirali izboljšave v domu (zgradili kopalnico, popravili vodovod). Težava nastaja s tem, da društvo potrebuje poslovne prostore in vsaj za nekaj ur tedensko administrativno moč.

Člani so v razpravi zelo ugodno ocenili dobro organizacijo izletov društva za člane, ti so bili izvedeni po predhodnem razpisu, člani pa so predlagali, da se o poteku, namenu, uspehu in udeležbi vsakega izleta piše kronika in da se povzetek iz teh dokumentov predloži tudi občnemu zboru.

Društvo za svoje člane omogoča nekajdnevni oddih v svojem domu na Govejku. Občni zbor je to akcijo upravnega odbora podprl.

V poročilih in v razpravi je bila večkrat izražena zahvala za izjemno požrtvovalno delo tov. Ivana Mihelčiča, tajnika društva in meddruštvenega odbora ljubljanskih društev, ki je pred kratkim slavil svoj 70. rojstni dan. V počastitev njegovega delovnega in življenjskega jubileja je bila sklicana tudi skupna seja upravnega odbora društva in predsedstva MDO, na kateri so bila podana delovna poročila obeh organov in udeležba tov. Mihelčiča pri uspešno opravljenih nalogah. Na tej seji so bila tov. Mihelčiču podeljena spominska darila, po seji pa je sledilo tovariško srečanje z jubilarantom.

Marjan Oblak

PLANINSKI PROBLEMI NA KANINU

Dne 18. 2. 1977 so se ob 10.30 in ob 16. uri sestali v Bovcu predstavniki GK PZS načelnik tov. Meglič, Mirnik in Zabel. Od PD Bovec pa so v razpravah sodelovali tov. predsednik Bric, Melihen, Mihelič, Šulerjeva, član GK PZS ing. Jelenc in Nove Gorice in dva zastopnika SGP Hrastnik. Med 11. uro in 15.30 je bil ogled nove koče na Kaninu, ki so se ga zaradi zelo težkega dostopa udeležili le tov. Bric, Mirnik in Meglič.

Gradnja koče na Kaninu se je zavlekla v peto leto. Vzrokov za to je več, najvažnejši pa so: zelo kratka gradbena sezona, dolgotrajna priprava in večkratno spreminjanje načrtov; težaven svet; izredno zamuden prevoz materiala do koče oz. velike težave z žičnico; pomanjkanje strokovnih delavcev pri gradnji. Gradbena podjetja se za tako delo in na taki višini ne zanimajo.

Poleg tega so težave tudi v PD Bovec, ki šteje le okoli 280 članov (brez mlajših mladincev in pionirjev). V PD je nekaj izredno požrtvovalnih delavcev in delavk, ki za delo pri gradnji izkoristijo le svoj prosti čas — tudi dopust; občasno jih

tare malodušje, ker se večkrat počutijo osamljeni in prepuščeni samim sebi; v kraju ni gospodarskih organizacij, ki bi jim izdatneje pomagale v kakršnikoli obliki. Tudi potres je marsikaj zavrl.

Vse to in verjetno še drugi vzroki so vplivali na zakasnitev pri gradnji. Društvu je uspelo šele lani skleniti dobro pogodbo s SGP Hrastnik, ki od lanskega leta gradi na potresnem področju. Pogodba je bila podpisana šele 1. 9. 1976 in je bilo zaradi zgodnjega snega nemogoče izpolniti program gradbenih del. Pogodili so se za dela v vrednosti 979 000 din. Dne 9. septembra, torej pred pričetkom gradbenih del, je PD nakazalo SGP avans v višini 250 000 din. Dne 5. 11. je SGP predložilo l. začasno situacijo za 424 000 din tako, da je društvu ostalo za nadaljnja dela še 554 458 din in za obvezni polog v SDK Tolmin 130 000 din.

Na mestu samem so ugotovili, da koča še ni pokrita in tudi stene niso dokončane. Pri koči pa je ves potreben material za dograditev do četrte faze.

Na sestanku so se udeleženci odločili, da je vsekakor treba v letošnjem letu kočo dograditi (verjetno brez opreme za vsa ležišča). Za dokončanje del je potrebnih še 500 000 din. Cementarna Anhovo je ponudila material ali kaj drugega v vrednosti 150 000 din. Zastopnik SGP Hrastnik je zato obljubil, da bo do 10. 3. predložil predračun za dovršitev restavracije, prenočišče, vseh gradbenih del na zgradbi, za obrtniška dela brez elektroinstalacij, ki jih bo izvedlo PD samo, za vodovodne instalacije, zajetje vode in rezervoar, odplake, odtoke in smetišče. Za navedena dela bosta SGP Hrastnik in PD Bovec sklenili novo pogodbo (dodatno). Da bi bilo mogoče dokončati našeta dela, mora PD dobiti dotacijo vsaj do konca maja, sicer ne bo mogoče pravočasno skleniti pogodbe. Banka v Tolminu naj bi izjemno stanje na Kaninu upoštevala.

Udeleženci ugotavljajo, da je za Kanin — tudi za smučanje — vse premalo dobre propagande, preveč pa »antipropagande«.

Po zapisniku

OBČNI ZBOR PD RAŠICA (20. 3. 1977)

Mlado, a delovno PD Rašica nosi ime po slovenski vasi, ki jo je prvo požgal okupator. Leta 1976 je v steno svojega planinskega doma vzdalo spominsko ploščo Raški četni. Društvo je s sorazmerno skromnimi sredstvi v preteklem letu napravilo fasado na planinskem domu, vgradilo okenske police in prepleškalo okna in vrata. Vsega tega pa društvo ne bi moglo napraviti, če ne bi bili priskočili na pomoč tudi člani, del investicijskih sredstev pa si društvo zbere tudi iz čla-

narine in iz dohodka planinskega doma. Ob sobotah in nedeljah odborniki in člani njihovih družin opravljajo dežurno službo v domu kot prostovoljno delo — brezplačno.

Na rednem občnem zboru dne 20. 3. 1977 v planinskem domu na Rašici so člani poslušali poročila funkcionarjev: Predsednik Lojze Čižman je s prijateljsko besedo zaprosil zbor, naj se člani v letu 1977 še aktivneje odzovejo pri vseh društvenih akcijah — pri delu, izletih, varstvu narave in ne nazadnje pri pobiranju članarine. »Priprava za 20. obletnico društva naj bo tudi prerod društva,« je dejal. »Zato bomo v letu 1978 organizator VIII. tabora ljubljanskih društev, razvili bomo društveni prapor in po možnosti izdali tudi jubilejno edicijo. Take naloge zahtevajo več kot nekaj odbornikov, zahtevajo eno leto organiziranega in trdega dela. Planinski dom mora dobiti ustrezno opremo, kuhinjske in sanitarne prostore. Če ne bo drugače, bomo mimo vsega drugega zaprosili še svoje člane (730) za brezobrestno posojilo društvu za eno ali dve leti.«

Bele Jani, načelnik mladinskega odseka, je s svojim poročilom požel vse priznanje udeležencev zbora. Med drugim je tudi povedal, da delata dve planinski skupini na osnovnih šolah in ena na gimnaziji, da je prav za današnji zbor izšla tretja številka »Orliča«. V tej publikaciji je 18 strani prisrčnega in poučnega branja mladih planinskih avtorjev — opisali so tudi prve dneve življenja v svojem taboru v Krnici, pot na občni zbor, popotovanje po BiH in Črni gori, o uporabi znamenj v sili, o plazovih, planinskem cvetju in končali s pesmijo veselega pastirja.

Še mlajši je po stažu alpinistični odsek, ki je izšel iz mladinskega odseka. Njegov načelnik Kastelic je povedal, da je močan in delaven mladinski odsek pogoj za ustanovitev alpinističnega odseka.

Poleg predstavnikov planinskih društev Črnuče, Medvode, Viator, Železničar, Obrtnik in Delo je občni zbor pozdravil predsednik Zveze borcev Gameljne tov. Kos. Še prav posebno se je zahvalil društvu za skrb nad spominskimi in zgodovinskimi obeležji iz narodnoosvobodilne vojne. 20. obletnica društva bo tudi obletnica borcev za socialistične in samoupravne odnose med ljudmi.

V imenu Planinske zveze Slovenije in meddruštvenega odbora planinskih društev ljubljanskega območja je zbor pozdravil Marjan Oblak. Razložil je pomen letošnjih praznovanj, ki se bodo začela z VIII. planinskim taborom na Kučlju pri Trebelnem 15. maja 1977 in se bodo nadaljevala vse do Dneva planincev v Pomurju, končala pa s proslavami v počastitev 200. letnice prvega vzpona na Triglav v avgustu 1978. Poleg tega je podelil častne znake PZS

zaslužnim planincem društva Rašica in spominske značke za prehojeno »Slovensko planinsko pot« in »Ljubljansko mladinsko pot«.

Marjan Oblak

OBČNI ZBOR PD MEDVODE

Za svoj redni letni občni zbor, ki ga je imelo društvo 19. 3. 1977, je izdalo informacije št. 5, ki vsebujejo vsa sporočila članstvu, in to: 13 poročil funkcionarjev društva za občni zbor, rezultate strelskega tekmovanja, ki se ga je udeležilo 16 ekip planinskih društev Ljubljanskega območja, obvestil o VII. taboru in edicijah pri Planinski založbi.

V društvu delata mladinska, jamarska sekcija, komisije za varstvo narave in gorsko stražo, za izlete, propagando, pota in markacije in gospodarski odsek. Alpinistični odsek je v aprilu preteklega leta prestopil v PD Šmarna gora.

Navedeni odseki so za svoje dejavnosti porabili v preteklem letu 110 582 dinarjev. Posebno pohvalno pa je za mladinski odsek, da se je lotil sam zbiranja finančnih sredstev za svoj program, med drugim tudi z zbiranjem odpadnega papirja. Predavanja so bila v vseh šolah in v vzgojnem zavodu »Fran Milčinski«. V program celodnevne šole na šoli »Staneta Kosca« pa je bila vključena planinska šola. Poleg tega pa je mladinski odsek izvedel še 29 različnih akcij, vsak izlet je povezal z varstvom narave, razpisal je natečaj za najboljši spis in risbo s planinsko tematiko. Komisija za varstvo narave in gorsko stražo je bila vse leto v akciji na trasi Ljubljanske mladinske poti, postavila je tudi 8 klopi na Osolniku in organizirala varovalne akcije, ko je cvetel Blagajev volčin. Tudi okolica doma v Tamarju je po zaslugi članov komisije čista — člani pa si želijo, da bi bil vsak obiskovalec narave smetar sam za seboj.

Največ skrbi pa povzroča društvu Planinski dom v Tamarju. Imel je v letu 1975 301 929 dinarjev in v letu 1976 314 652 dinarjev dohodkov. Potrebni izdatki za doseg tega prometa pa so bili tolikšni, da je ostalo v letu 1975 le 9809 dinarjev in v letu 1976 2424 dinarjev dohodka. Dom v Tamarju potrebuje vsako leto popravila, saj je sorazmerno star, poleg tega pa ga je v preteklem letu tudi poškodoval potres. Popravilo po potresu je do sedaj terjalo 206 745 dinarjev, popravilo elektro kabla Planica—Tamar pa 26 000 dinarjev. Planinska zveza Slovenije je prispevala 60 000 dinarjev, medtem ko se občina Jesenice, na katere območju stoji dom, prošnji društva ni odzvala.

Dom v Tamarju bo tudi v letu 1977 potreben večjih vzdrževalnih in sanacijskih del. V »Slavkov dom« na Golem Brdu je bilo vloženih v letu 1975 35 203 dinarjev. V imenu Planinske zveze Slovenije je zbor

pozdravil član Izvršilnega odbora Marjan Oblak, pohvalil vzorno skrb za vzdrževanje dveh planinskih domov in za sistematično vzgojo mladine, svetoval je, naj društvo seznani delavce v delovnih organizacijah s svojim programom in jim z njim pomaga k lepšemu, zdravemu življenju. Zaslužnim planinskim delavcem so bili na zboru podeljeni častni znaki Planinske zveze Slovenije.

Marjan Oblak

OBČNI ZBOR PD LISCA SEVNICA-KRŠKO

Dne 15. marca se je več kot 230 članov, pionirjev in mladincev PD »Lisca« zbralo na letnem občnem zboru v kulturni dvorani Gasilskega društva Sevnica.

Društvo šteje v občini Sevnica in Krško 1114 članov, od tega 553 pionirjev, 117 mladincev in 444 članov. S področja občine Krško združuje 104 člane.

Najdelavnejši je mladinski, sledi mu smučarski odsek in klub za varstvo narave. Posebnost društva so planinske skupine v delovnih organizacijah; Jutranjka, Lisca, Tovarna konstrukcij Sevnica in v Celulozi Krško. V teh skupinah je včlanjenih čez 400 članov in mladincev. Samo na osnovni šoli Sevnica je včlanjenih 409 pionirjev, večje število jih je v planinskih skupinah na šolah v Boštanju, Krmelju in na Blanci. V začetku leta je bil na Lisci smučarski tečaj, ki se ga je udeležilo 46 pionirjev, vodilo pa ga je 7 MV in mentorjev. Sledilo je tekmovanje in še trije smučarski izleti na Pohorje. V mesecu maju je MO organiziral na Lisci srečanje zasavske planinske mladine. Prek 850 mladih iz vseh zasavskih PD je slavilo praznik mladosti z bogatim kulturnim programom.

V začetku julija je bilo zopet na Lisci srečanje borcev kozjanskega odreda. Srečanja so se mladi planinci množično udeležili, tako da so prehodili del poti ob spomenikih revolucije s ciljem na Lisci in na proslavi.

V mesecu juliju so MO treh posavskih PD organizirali tabor mladih planincev v Kamniški Bistrici. Iz našega društva je taborilo 80 udeležencev. Žal je dež delno prekrizal načrt, da bi obiskali Skuto, Grintavec in Krvavec. Taborili so le 5 dni od desetih predvidenih, pa tudi ti dnevi so ostali nepozabni, posebno pohodi na Koroško, Kokrsko sedlo in Veliko planino. Vse leto in v taboru so se vrstila predavanja planinske šole, ki se jih je udeleževalo 35 mladih. V oktobru je 26 pionirjev in mladincev opravilo izpite ter pridobilo značko in diploma o opravljeni planinski šoli.

Pionirji so hodili pridno na izlete, saj so jih opravili kar 18. Skupno je bilo na teh izletih in pohodih 492 udeležencev, skrbeli so tudi za varstvo ptic, vodili planinsko kroniko in skrbeli za red in čistočo na poteh, po katerih so hodili.

V preteklem letu so prejeli 7 bronastih, 3 srebrne in 2 zlata znaka PIONIR-PLANINEC.

Mladinski odsek ima trenutno 20 aktivnih MV in mentorjev, tem pa redno pomagata pri vodstvu izletov 6 članov upravnega odbora.

Skoraj tako bogato delo imajo za sabo planinske skupine v Jutranjki in Lisci Sevnic ter v Celulozi Krško. Te so skupno ali samostojno organizirale izlete in pohode po vseh slovenskih gorah. Posebno pozornost so posvečale pohodom po občinski planinski TRIM poti, ki jo je društvo odprlo v letu 1975.

Mladinci so se udeleževali področnih orientacijskih tekmovanj, sami pa so organizirali dvojne meddruštvenih tekmovanj za pokal MLADI PLANINEC.

Odsek za varstvo narave vodi prizadeven član, ki je v preteklem letu opravil izpit za inštruktorja varstva narave. Organiziral je tečaj za gorske stražarje, ki se ga je udeleževalo 23 članov, od tega 8 iz PD Hrastnik, Dol in Bohor. Odsek se poteguje, da bi bila Lisca zaščiten kot krajinski park in da bi bile pod strogim nadzorom vse gradnje na tem področju.

Smučarski klub šteje 94 prijateljev tega zimskega športa. Organiziral je ugoden nakup smučarske opreme kar na Lisci. Člani kluba so vodili smučarski tečaj v januarju t.l., ki se ga je udeležilo prek 100 pionirjev in mladincev. V zimskih mesecih so vodili tudi več smučarskih izletov na Pohorje in Pokljuko.

Člani društva in upravnega odbora sodelujejo v meddruštvenem odboru zasavskih planinskih društev in v komisijah PZS. To leto so opisali vse poti na svojem področju, ki bodo objavljene v vodniku po zasavskem gorovju. Dva člana sta opravila tečaj za planinskega vodnika, ki jih žele planinske skupine v delovnih organizacijah. Društvo bo tudi v bodoče vodil dosedanj predsednik Lojze Anzelc, v novem odboru je več novih, mladih ljudi. Sprejeli so obširen delovni program, ki so ga predložili tudi občinski telesni kulturni skupnosti. Ta z razumevanjem financira predvsem množično dejavnost društva.

Ob koncu so podelili trem mladinskim vodnikom vodniške znake. Tov. Anzelcu in Motoreju je MK PZS podelila ob svoji dvajsetletnici zlate znake mladinskega vodnika. Tov. ing. Vinko Šeško, Nevenka Vilčnik, Hilda Lipovšek in Lojze Drstvenšek pa so prejeli srebrne znake mladinskega vodnika.

Upravni odbor je tudi sklenil, da bo o svojem delu in načrtih obveščal svoje članke prek društvenega glasila MLADI PLANINEC. Prva številka je izšla pred občnim zborom. V njej so zbrana poročila o delu v preteklem letu, objavljen pa je tudi program za leto 1977.

Lojze Motore

OBČNI ZBOR PD NOVO MESTO

Minilo je leto, odkar smo kritično pregledali delo društva in izvolili nov upravni odbor. V njem je bilo precej mladih ljudi, sprejeli smo njihove pobude za delo in posameznikom razdelili naloge. Zopet se je izkazalo, da se mladina rada zaleti in sprejema kopice nalog, ki jim ni kos. Skupina, ki je obljubila, da bo očistila in uredila del Trdinove poti, svojega dela ni opravila. Zato čaka letos markacijski odsek precej težka naloga. Toda načelnik markacijskega odseka, ki je že pripravil delovni načrt, upa, da bo z novimi sodelavci delo uspešno opravil.

MO je bil v letu 1976 izredno delaven. V svoje vrste je privabil precej novih članov zlasti na srednjih šolah. Za uspeh se moramo zahvaliti prizadevnim mentorjem. V preteklem letu je uspešno končalo planinsko šolo 150 pionirjev in mladincev. Zasluzene značke in diplome so prejeli na vrhu Stola. Vsa čast mentorjem!

Pred dvema letoma smo prvič organizirali orientacijski pohod za Trdinov pokal. Lani je pokroviteljstvo nad prireditvijo prevzela OK ZSMS. Letos bo za visoki jubilej maršala Tita in bo zato še bolj množičen. To je bila tudi želja predsednika občinske mladinske konference, ki se je udeležil občnega zbora in sodeloval v razpravi.

Lansko polletje je delegacija naših pionirjev planincev sodelovala na zboru jugoslovanskih PP na Kalniku. Tedaj smo navezali prijateljske stike s planinci iz Kule (Vojvodina). Njihova 13-članska delegacija je že obiskala Slovenijo in prehodila Trdinovo pot.

Z izletništvom se največ ukvarja planinska sekcija v tovarni zdravil »Krka«. Program njihovih izletov je tudi za letos obsežen. Obljubili so, da bodo tudi letos vabili na izlete vse člane našega društva.

Čeprav smo Dolenjci, imamo tudi alpinistično sekcijo. Mladi, ki so končali alpinistični tečaj, so polni optimizma, na občnem zboru pa so potožili, da je pomanjkljiva njihova oprema. Obljubili smo jim, da bodo letos dobili denar za najnujnejše stvari.

Tajnik PZS je na občnem zboru ponovno izrazil željo, da bi na Dolenjskem ustanovili še kakšno planinsko društvo. Letos bomo v Trebnjem ustanovili pionirsko skupino planincev, v prihodnjih letih pa naj bi iz te zraslo novo planinsko društvo.

Jože Perše

IZ POROČILA PREDSEDNIKA PD DOL PRI HRASTNIKU

Dolani so bili že pred vojno nagnjeni k planinstvu in to po zaslugi pokojnega Vitka Jurka, nadučitelja na Dolu. Vendar je bil Dol glede na število prebivalcev pre-

majhen, zato so bili Dolani, ki so želeli delovati v organiziranem planinstvu, vključeni v podružnico PD Trbovlje v Hrastniku. Po osvoboditvi se je med Dolani vzbudila potreba po ustanovitvi lastnega PD. Leta 1950 se je rodila ideja o ustanovitvi iniciativnega odbora, ki pa se je začel redno sestajati v začetku leta 1951, v naslednjem sestavu: Franc Alauf, Rudi Bedenik, Anton Dolanc, Jože Dragar, Stane Holešek, Franc Jager, Slavko Jazbinšek, Alojz Kandolf, Alojz Klemen, Rezka Kolar, Slavko Kuhar, Matija Medvešek, Stane Straus in Ivan Urbajs. Število ustanovnih članov (81) je bilo za takratni Dol zelo veliko. Prvi razširjeni sestanek — lahko ga imenujemo tudi poskusni občni zbor, je bil 20. 3. 1952. Ker ni bilo pravil za novo ustanovljeno društvo in drugih takrat potrebnih dokumentov ter soglasnosti matičnega društva v Hrastniku, se je ponovni občni zbor vršil dne 20. 9. 1953, ko so bile urejene vse formalnosti ob navzočnosti 78 ustanovnih članov.

Oblastna registracija pravil in obstoja društva je bila izvršena 27. 7. 1954 z odločbo Okrajnega ljudskega odbora Trbovlje — tajništva za notranje zadeve.

Od 81 ustanovnih članov jih še živi 64.

Ker sega nastanek društva v leto 1950, pravnim normam pa je bilo zadoščeno leta 1953, se je odbor odločil, da praznuje 25-letnico obstoja našega društva leta 1952. S pravili društva so dobili delovno območje, ki obsega področje Gor in Kopitnika. S soglasnostjo župnijskega urada na Dolu so planinci dobili v najem staro mežnarijo, si v njej uredili planinsko postojanko in jo odprli 4. 8. 1954.

Leta 1956 so začeli misliti na gradnjo novega doma. Še isto leto je novi gradbeni odbor pod vodstvom Maksa Jakopiča, Jožeta Klanšca in Dragota Kozoleta ob pomoči hrastniških kolektivov in to predvsem Steklarne, Rudnika in TKI začel z gradnjo, ki je trajala do leta 1960.

Če preletimo še zadnjih 10 let delovanja našega društva, ugotovimo, da se je 15-letno obdobje gradenj in finančnih težav spremenilo v čisto društveno dejavnost. Ob 15-letnici je društvo štelu 433 članov, danes pa jih združuje nad 1000, rezultat uspešnega društvenega vodstva.

Društvo sodeluje z vsemi družbeno-političnimi organizacijami in se čvrsto vključuje v koncepte splošnega ljudskega odpora.

Društvo ima delaven mladinski odsek, ki ga vodi Jure Kozole in močno pionirsko sekcijo, katere mentor je Brane Mravljak. Izdaja društveno glasilo »Naš planinec«, ki spretno povezuje članstvo, društvena delovna področja, razširja ljubezen do narave in prepričljivo uveljavlja to delavno društvo.

PLANINSKI PIONIRSKI ODSEK V ŽIREH JE SLAVIL SVOJ 20-LETNI JUBILEJ

V petek 11. marca 1977 je med žirovskimi planinci-pionirji vladalo praznično razpoloženje. Na ta dan smo se v lepo okrašeni dvorani osnovne šole v Žireh zbrali planinci, da bi s kratkim kulturnim programom, katerega vsebina je bila izrazito planinska, dostojno proslavili naš 20-letni jubilej. Da bi pa naše praznovanje ne ostalo skrito med žirovskimi hribi, smo se odločili, da se predstavimo v Planinskem Vestniku širši planinski javnosti. Morda si bo kdo izmed bralcev dejal: »Kaj ne bi mogli povedati o planinstvu žirovski pionirji, saj jih obdajajo hribi, ki so komaj podobni krtinam.« Res, najvišji vrh med temi krtinami doseže le 1006 m. To je planincem, ki so si nabirali žige po vrhovih Slovenske ali Loške transverzale in jih je vodila pot preko Sivke, gotovo že znano. Radi pa bi povedali še tole:

Želja po planinskem delovanju je bila v Žireh živa že pred mnogimi leti. Pravi razmah pa je zlasti med mladimi dosegla z ustanovitvijo pionirskega odseka pri že obstoječem planinskem društvu Žiri in sicer 13. marca 1957. Ustanovnih članov je bilo le 20, vendar pa je njih število že v enem letu naraslo na 139, v letošnjem jubilejnem letu že na 438 članov. Začetki planincev pionirjev so bili dokaj skromni, saj so bile ob ustanovitvi tudi skromnejše materialne možnosti, kot so danes. Na izlete so se vozili s kamioni, o katerih pa nam udeleženci pripovedujejo še danes z velikim navdušenjem. Pravijo, da je bilo vzdusje na kamionu bolj planinsko in da so se počutili kot ena družina. Cilji nepozabnih izletov so bili: Krvavec, Porezen, Črni vrh, Blegoš, Črna prst in še drugi. Dejavnost PO pa se ni odražala le v izletih, marveč tudi v opravljanju udarniškega dela pri gradnji planinske koče v Goropekah. Precejšen delež so prispevali mladi planinci tudi k dograjevanju Zadrugnega doma v Žireh.

V zavesti, da je naloga pionirskega odseka vzgajati svoje člane v dobre planince, smo pošiljali več naših članov na vodniške tečaje in na tečaje gorske straže. Kmalu po ustanovitvi so imeli pri nas pionirji planinci dobro razvito dopisništvo v Planinski Vestnik, Gorenjski glas in druga glasila. Sodelovali so tudi v tekmovanju »Gore in mladina«, v počastitev dneva mladosti in obletnice vstaje. Tekmovali so tudi za najboljši spis, likovni izdelek ali fotografijo s planinsko tematiko. Bili so dokaj uspešni, saj so zasedli 14. mesto v republiškem merilu. Poleg naštetih akcij so se naši člani udeleževali pohodov ob žici okupirane Ljubljane, tečajev prve pomoči in sodelovali so v najrazličnejših prireditvah s krajevnimi organizacijami in pri drugih akcijah krajevnega značaja.

PRIPRAVE ZA PROSLAVITEV 200-LETNICE PRVEGA VZPONA NA TRIGLAV NA JESENICAH

Koordinacijski odbor planinskih društev in njihovih pionirskih ter mladinskih sekcij, alpinističnih odsekov in postaj Gorske reševalne službe jeseniške občine (PD Javornik — Koroška Bela, Jesenice, Dovje — Mojstrana, Kranjska gora, Rateče) je sestavil pripravljalni akcijski odbor z nalogo, da pripravi vse potrebno za delovne akcije, proslave, prireditve in razstave, ki se bodo vršile v raznih krajih jeseniške občine v počastitev 200-letnice prvega vzpona na Triglav (25. 8. 1778), 75-letnice ustanovitve slovenskega planinskega društva za takratni sodni okraj od Žirovnice do Bele peči s sedežem na Jesenicah (1903), 50-letnice triglavskega planinskega društva Dovje Mojstrana (1928) in 30-letnice PD Javornik — Koroška Bela (1947). Pobudo za praznovanje teh jubilejev je dal alpinist in gorski vodnik Uroš Župančič.

Pripravljalni odbor je imel doslej že dve seji. Za predsednika so izbrali Stanka Ravnika, izbrali pa so tudi sodelavce: Mitja Košir bo urednik druge edicije »Svet pod Triglavom« (prva je izšla leta 1954), Jaka Čop bo uredil retrospektivno foto razstavo iz zgodovine planinstva, alpinizma in gorske reševalne službe v Dolini, Stojan Valodi bo poskrbel za filatelistično razstavo s tematiko planinske flore in favne, znani jeseniški slikar krajinar Tone Tomazin bo organiziral razstavo slikarskih stvaritev s planinskimi motivi, Uroš Župančič pa bo pripravil razstavo slovenske planinske knjige.

V »Svetu pod Triglavom« bodo sodelovali dr. Miha Potočnik, Tone Svetina, Marko Butinar, Janez Krušič, Ciril Praček, Pavle Dimitrov, Klavdij Mlekuž in drugi.

Razstave bodo na osnovni šoli 16. decembra v Mojstrani. V glavni planinsko-turistični sezoni se bodo v jubilejnem letu 1978 razstave selile tudi v druge kraje jeseniške občine. Vsi eksponati in rekviziti naj bi bila osnova za bodoči slovenski triglavskega ali planinskega muzeja, ki naj bi ga uredili na Jesenicah ali Mojstrani.

Posebna prireditve v jubilejnem letu bo tudi srečanje plezalcev in alpinistov Slovenskih železarn in priključenih delovnih organizacij v okolju Triglava ali pri bivaku II. na Jezerih pod stenami Rokavov in Oltarjev ali na Rušju pri bivaku IV. v okolju Stenarja, Križa, Dolkove špice in Škrlatice. Organizatorji pripravljajo tudi poseben planinski jubilejni znak, ki ga bo oblikoval arhitekt Vlasto Kopač. V mislih imajo tudi izdajo posebne triglavske razglednice z motivi najstarejših naših fotistov.

Občina, železarna, druge delovne organizacije, kulturnoprosvetne in športne organizacije so obljubile, da bodo vse omenjene prireditve moralno in po možnosti tudi finančno podprle. V slavnostni okvir bo sodila tudi akcija za koč na Golici,

za povečano Špičko, za povečan dom v Tamarju in nov, četrti, reprezentančni Aljažev dom v Vratih.

Branko Blenkuš

JOŽE MECILOŠEK

Za vedno je zatisnil oči dolgoletni predsednik PD Rogaška Slatina. Pokopali smo ga 12. 3. 1977 na pokopališču pri Sv. Trojici nad Rogaško Slatino z besedami: »Ljubil si naravo in rodno grudo in k njej se vračal.«

Jože je zagledal luč življenja 20. 4. 1910 v Zagorju ob Savi kot sin proletarske družine, v kateri je bilo sedem otrok. Spričo tega v svoji rani mladosti Jože ni imel rožnatega življenja. Kot gimnazijec je vzljubil planine in se rad zatekal k njim. Na učiteljsko v Ljubljani se je planinstvu še bolj posvetil. Zaposlil se je v steklarstvu, poleg službe pa je imel rad še glasbo in petje. Bil je dolga leta kapelnik godbe na pihala v Paračinu in Rogaški Slatini, poleg tega pa tudi pevovodja. Ves se je razdal delu, planinam in ljudski prosveti.

Bil je vesele narave, poln humorja, pri delu pa skrajno resen in prizadeven. Misel, da bi se v Rogaški Slatini ustanovilo planinsko društvo, je že več let tlela v njegovem srcu. Pred dobrimi desetimi leti je postala stvarnost. Leta 1967 smo že imeli ustanovni občni zbor. Za prvega pred-

Jože
Mecilošek

sednika društva smo izvolili Jožeta Meciloška. Kovali smo načrte, kako bomo letos proslavljali 10-letnico obstoja društva. Žal tega Jože ni pričakal. Njegov spomin bomo ohranili vsi, ki imamo radi planine, glasbo in rože. To troje je sladilo življenje našemu pokojnemu predsedniku. Njegovo delo za planinstvo je bilo uspešno. Danes ima planinsko društvo svoje mesto v rogaškem družbenem življenju.

F. Komerički

MLADINSKI ODSEK PD NOVA GORICA

Tudi novogoriško planinsko društvo se dobro zaveda, kako važno je vzgojiti že pri mladem človeku ljubezen do planin. Lahko se pohvali z enim najštevilnejših planinskih odsekov v Sloveniji, saj šteje skoraj 1000 članov — cicibanov, pionirjev in mladincev. V odseku so skupine na osnovnih šolah občine Nova Gorica, od skupin na srednjih šolah pa je najbolj aktivna na Elektrogospodarskem šolskem centru »Branko Brelih«. V minulem letu so ostali mladim mladincem v neizbrisnem spominu predvsem smučarski izlet v Bohinjsko Bistrico in spominski pohod ob 34-letnici bitke na Nanosu. Višek njihove lanske letne dejavnosti pa je bil drugi meddruštveni planinski tabor v dolini Lepene.

Loredana Hrovatin iz Šempasa sprejema bronasti znak

Skupno je obiskalo planine v preteklem letu 962 naših mladih planincev. Uspešno je potekala tudi akcija »pionir-planinec«. Sedem planincev je prejelo bronaste značke, vsi iz osnovne šole v Šempasu. Vsa čast mentorjem!

Metka Zalar

ZIMSKA PLANINSKA ŠOLA NA USKOVNICI

28. januarja 1977 je izpred matice v Ljubljani odpeljal avtobus, poln gimnazijcev in študentov. Šli smo na Uskovnico, na zimsko planinsko šolo. Bilo nas je štirinajdeset in štirje vodniki: Filip, Štucin, Aleš Horvat, Jože Rovani in naša vodnica Stanka Hauptman. Do zapletov je prišlo, še preden smo prišli do kasarne na Rudnem polju — avtobus ni speljal klanca. Naši fantje so poskakali ven in ga porinili. Na Rudnem polju se je stvar še bolj zapletla: kasarniško dvorišče je bilo v lepem sobot-

nem popoldnevu zabasano z osebnimi avtomobili. Da je šofer lahko obrnil avtobus, je bilo treba odnesti kar tri avtomobile. Do koč na Uskovnici smo potem prišli brez večjih pretresov.

Popoldne je bilo razvrščanje tečajnikov v skupine. Izkazalo se je, da imamo odlične smučarje, saj so v četrti vrsti vsi obvladali plužno kristijanijo. Spričo tako dobrih smučarjev so nam tudi uspeli turni smuki.

»Danes ne bo družabnega večera, ker gremo jutri na Viševnik,« je oznanil Filip. Vstali smo ob pol petih in ob sončnem vzhodu smo prišli na Rudno polje. Vsi smo nosili smuči, nobeden se ni odrekel vjuganju po pršiču. Ker se je lepo vreme nadaljevalo, smo šli tudi na Mesново glavo in Sleme.

Za zaključek tečaja smo organizirali še tekme v planinski kombinaciji. Borba je bila ostra. Odlično sta se uvrstili tudi druga in tretja vrsta. Pri planinski kombinaciji namreč ne gre samo za smučanje, ne, del proge je treba prevoziti s težkim in nerodnim nahrbtnikom, dokler ne prideš do točke, kjer snameš smuči in tečeš oziroma hodiš navkreber do cilja (z nahrbtnikom seveda). Konec koncev — zakaj pa imamo planinsko šolo? Vsi tečajniki smo uspešno opravili izpite in bili tudi kršчени.

Kar žal nam je bilo, da moramo že domov. Za prijetno razpoloženje se moramo zahvaliti tudi oskrbniku Kolniku in njegovi ženi — naši mamci, ki nam je tako dobro kuhala. Povabila sta nas, naj pridemo še pustovat. Pa smo res prišli, saj nismo mogli kar tako pozabiti devetih prijetnih dni na Uskovnici.

Maja Klun

AKCIJA 25 POHODOV V NAŠ DOM

Lepa nedelja 30. januarja nas je privlekla v Gore, kjer smo začudeni gledali drug drugega. Popolnoma neobičajna družba planincev in vsi z enim ciljem: 25-krat v Gore za 25-letnico.

Dežurni Franc Klemen je imel polne roke dela. Planinci iz Dola, Rimskih Toplic, Zagorja, Trbovelj, Litije in celo Ljubljane, vsi so zahtevali kontrolne listine. 81 nas je bilo do moje zaporedne številke. Res lepo bomo počastili jubilej društva, če se bomo vse leto srečevali v takem številu od najmlajših do najstarejših.

D. K.

MLADI PLANINCI NA KRVAVCU

Dvaintrideset kranjskih planincev-mladincev se je udeležilo petdnevnega planinsko-smučarskega tečaja na Krvavcu med zimskimi počitnicami. Prebivali so v zavetišču gorske reševalne službe.

Razdeljeni so bili v dve skupini. V prvi je bilo devet smučark začetnic, ki so se učile

smučanja pod vodstvom tovariša Marjana Lampreta. Druga skupina pa je bila razdeljena še v dve podskupini, ki sta jih vodila dva mladince, sicer odlična smučarja — Aleksander Zavrnik in Igor Martinjak.

Mladinci so dopoldne in popoldne smučali na pobočjih Krvavca. Kadar je bilo lepo vreme, pa so se nekateri povzpeli tudi na bližnji Zvoh.

V koči GRS so sami vzdrževali red in disciplino. Imeli so urejena dežurstva za fante in dekleta.

Smučarski dan se je za mlade ljubitelje gora končal z zanimivim predavanjem.

Tako jim je tovariš Franci Ekar — predsednik PD Kranj, predaval o organizaciji, pomenu in vlogi planinstva doma in po svetu, načelnik kranjske GRS tovariš Emil Herlec o nesrečah v gorah in gorski re-

ševalni službi, tovariš Stane Boštjančič je govoril o pomenu mladine, alpinist Robert Gaberšček pa je pripravil izredno zanimivo in aktualno predavanje o plazovih. Iz vsega tega je razvidno, da smučarski tečaj, ki ga je organiziral mladinski odsek v sodelovanju s PD Kranj in posebno z gorsko reševalno službo, ni bil niti najmanj dolgočasen ali enostranski. Mladinci so namreč poleg smučanja dobili tudi veliko koristnih in zdravih napotkov za varno gibanje v gorah.

Ker je »zimsko« akcija kranjskega mladinskega odseka tako dobro uspela, so mladinci sklenili, da bodo poleti organizirali tudi letni tabor neke v osrčju naših gora. Seveda bodo takrat mladi smučarske čevlje zamenjali s hribovskimi in se podali v gore.

Daša Maretič

ALPINISTIČNE NOVICE

NOVE SMERI V LES ECRINS

Konec leta 1975 sta grenobelska plezalca Chevalier in Samet kot prva pozimi zmogla severno steno Rateauja po smeri Fourastier-Madier. Štejejo jo med najlepše zimске smeri v masivu.

Grebeni Le Meije so si januarja 1976 zapisali prvenstven zimski vzpon (in verjetno drugi vzpon sploh). Plezala sta 11 ur M. Baumgarten in Müller.

Tudi severna stena Pic Sans Nom je imela prve uspešne zimske goste. Od 12. do 15. jan. 1976 so Louis Audoubert, Galy, Leroy in Ricouard s tremi bivaki uspeli v steni, k enemu pa jih je prisilil še sestop. Ocena: Ena najlepših zimskih v Les Ecrins. Imeli so sončno vreme, kri pa jim je pil silovit veter.

27. julija 1975 so Bourgrat, Chelle in Narcisa Candan prvi preplezali severozahodni steber v Les Bans.

T. O.

MONT ASQARD V MASIVU CUMBERLAND

Oboje je na otoku Baffin v Canadi. Leta 1975 so se tu gnetle ameriške, angleške, francoske in japonske naveze. Vzhodna stena je visoka 1200 m in jo primerjajo z največjimi alpskimi stenami. Vdala se je Angležem. Amerikanec Charlie Porter je sam zmogel zahodno steno Mt. Asqarda, ki so jo dolgo imenovali samo kot »veliki problem«, Porter je plezal 10 dni in prišel živ iz te »strahotne« stene, kakor govori notica v »La Montagne« 1976/1.

Mont Kitchener v Canadi se ponaša z najlepšo in obenem najtežjo, izredno naporno ledno plezarijo: Prva sta jo preplezala Jeff Lowe in Mike Weis v 26 urah. Začela sta zvečer ob 18 uri, ko stena pomrzne, in plezala naslednji dan do 20. ure.

Na Alaski so preplezali severno stran Mt. Forakerja C. Campbell, S. Krebs, B. in G. Roach, B. Johnson in D. Wright. Plezali so po severnem grebenu in tudi sestopili po njem.

T. O.

NEKAJ NOVIC IZ SKUPINE MT. BLANCA V PRVI TRETJINI 1976

Vedno več je solistov v znanih smereh, vedno več tudi tekme s časomerilcem. Brenvo je Robert Chère zdelal takole: 1,30 je rabil z Aig. du Midi do zavetišča Col du Trident, na vrh Brenve od tu 3,30, vsega torej 5 ur. Voie Major je Micuri Nagasaki plezal solo v februarju, v marcu la Poire.

Šest čeških plezalcev (Šerenka, Launer, Miziero, Piarek, Traber in Snec) so v začetku marca naredili novo smer v Grand Pilier d'Angle med smerema, ki ju poznajo tudi naši plezalci (Cecchinell-Nominé in Bonatti-Gobbi). Zmagali so rdeči monolitni steber. V šestih dneh so izčrpani dosegli Peutereyski greben, na kar jih je rešil helikopter.

Gervasuttijev ozebnik v Mt. Blanc du Tacul je 13. junija 1976 Anselme Baud že drugič presmučal. D. Chauchefoin iz Rou-

sseaujevega Annecyja je prvi presmučal Hudičev ozebnik (couloir du Diable). Daniel Monaci, zadnjih nekaj let zelo odmevajoče ime, je sam preplezal severno steno Aig. du Midi v 3 urah. V Aig. du Plan je Jean Marc-Boivin prvi preplezal ozebnik Lagarde Ségogne 11. jan. 1976, v katerem se je poskušal že Mummery, v 6 urah.

R. Baumont in G. Gaby sta 20. junija prva preplezala strmi ozebnik med Pain du Sucre in Grand Gendarme d'Envers du Plan. Vsi ti ozebniki so polni objektivnih nevarnosti.

Patrick Cordier, ki smo ga že nekajkrat navedli, je sam prvi preplezal južno steno Aig. du Fou. Prvič je bivakiral v diagonalni poči, drugič dva raztežaja pod vrhom, tretjič pa pri sestopu po vzhodni strani. Smer je bila »razklinjena«, »pobrita«.

Isti Cordier ima svoj raz v Aig. des Grandes Charmoz. Prvenstveni zimski vzpon sta opravila Japonca Toru Nakano in Masuru Suzuki. V isti Aiguille je tudi steber, ki ima ime po plezalcu Coqueugniotu. Tudi ta steber je lani soliral D. Marchal.

T. O.

FERRARI — NOV BONATTI

Casimir Ferrari na teh straneh še ni bil omenjen. Kot mentor se je nenadoma vzdignil iz trume italijanskih alpinistov — sestogradistov, že je akademik — član CAAJ in GHM, francoske ekskluzivne plezalske organizacije, že pišejo, da utegne biti Bonattijev naslednik. Za seboj ima številne prvenstvene smeri v Alpah, zimске vzpone v Badilu, Civetti, Tofani di Rozes. Leta 1973 je bil na Cerro Torre v Patagoniji, leta 1975 je preplezal vzhodno steno Alpayayo v Andih.

T. O.

MESSNER O NAIRZU

Wolfgang Nairz je leta 1974 vodil ekspedicijo v Makalu po sledih naše ekspedicije iz l. 1972. Znano je, da ekspedicija ni uspela, čeprav je bil v moštvu sam Reinhold Messner, kateremu danes povsod pridenejo res izjemen epiteton — najuspešnejši alpinist vseh časov. Messner je z ekspedicij, iz baze, poslal hvalnico Nairzu reviji »Der Bergst.« (izšla je v 1976/7), v kateri med drugim pravi: »Danes je, čeprav komaj 30-leten, izkušen, celo rutiniran, bara sahib'. Na Manasluju 1972, ki ga je zgledno organiziral, je v viharju izgubil dva moža. Moštvo mu je po tej nesreči ostalo zvesto. Spominja na mladega Paula Bauerja (med obema vojnama) s svojo voljo po dejanju, z vedno novimi cilji, zelo dober alpinist s celo vrsto vidnih tur, s katerimi se je za Himalajo dobro pripravil. Kot vodnik v okviru akcije 'Širom po gorah naše zemlje' (Weltweitbergsteigen) je spoznal visoka gorstva Azije, Afrike in Južne Amerike. Prav mu pride tudi študij meteorologije in geofizike in seveda občutek za to, kaj lahko organizira, kaj improvizira. Z njim je med Nemci nastopil vodja ekspedicij v visoke gore, v katerega lahko zaupamo in ga tako lahko tudi označujemo.«

Vsekakor visoka ocena za človeka, čigar ime doslej še ni ne vem kako odmevalo v alpinističnih rubrikah najbolj znanih alpinističnih publikacij. Morda je imel pri pisanju te visoke ocene veliki Messner nekaj grenke sline po vsem, kar je moral požreti v zvezi s Herrligkofferjem. Pisal jo je približno v istem času, ko se je sodišče maja 1974 izreklo za Herrligkofferja in je moral Messner svoje obtožbe zoper njega javno preklicati.

T. O.

VARSTVO NARAVE

PLANŠARJENJE (PLANOVANJE) Z VIDIKA RENTABILNOSTI

V biltenu »Les Alpes« 1976/8 so ponatisnili iz glasila planinskega gospodarjenja »Die Blaue« 1976/1 razpravo o pašnem gospodarjenju v Švici. Nekdo je v Luzernu razvijal misel, da bi morala Švica opustiti ekstenzivno izrabljanje gorate in hribovske pokrajine. V poštev pride samo še ovčereja v strmih zelenicah, planine, planšarije pa naj se čimprej opuste. Občine, ki so večji del lastnice, višajo najemnino, plan-

šarji terjajo in imajo vedno višje mezde, vsi kmetje pa tudi nimajo svojih ljudi, ki bi planšarili. Hribovski kmet v Švici le s težavo doseže dohodek, kakršnega ima industrijski delavec. Danes v Švici stane mleko petkrat več kot pred vojno, zasluzki po mestih pa so tudi do 20-krat večji kot pred vojno. Gotovo je, pravi »Die Blaue«, da planine niso rentabilne. Toda ali je to že dovolj, da jih opustimo? Če jih bomo, jih bo zarasla zel, plevel, če jih ne bomo pleli, bodo kmalu postale kamenita puščava. Kjer se govedo v bregu več ne pase,

hribovska trava poleže, nastajajo drsne ploskve, na katerih se sneg še bolj plazi. Pota se ne vzdržujejo več, zavetišča, tamari in druge zgradbe razpadajo. »Planine so del naše domovine, dolžni smo, da zanje skrbimo«, pravi ta švicarski glas.

T. O.

BUTAN SE JE ODPRL

Butan, drugo, manj znano, himalajsko kraljestvo, je zrahljalo svoje obmejne spone in pregraje. O Butanu smo že pisali. Je res manj znan kot Nepal, čeprav leži v srcu Himalaje med Tibetom, Indijo in Sikkimom. Doslej je bilo dovoljeno obiskati le glavno mesto Thimfu, z letom 1976 pa so dovoljena tudi potovanja križem krajem po deželi. Nemški AV, predvsem njegova planinska in smučarska šola, za leto 1977 že planira potovanje »trekking« v Butan, pri čemer bo trekking zajel tudi himalajske poti. Potovanje bo trajalo 19 dni, stalo bo pa 50 000 avstr. šilingov, torej zelo visoka cena, kajti Butan ve, zakaj meje odpira. Vsak član trekkinga bo moral dnevno odšteti oz. zamenjati 90 do 130 USA dolarjev za domačo valuto. Dežela ima vrsto nedotaknjenih himalajskih vrhov. Kakšni cilji! Nemci in Avstrijci organizirajo trekking za trekkingom.

T. O.

OREL V ALPAH

Velikih ptic je v Alpah vedno manj. Če pomislimo za nekaj desetletij nazaj, so srečanja z njimi tudi pri nas vedno redkejša. Lovci, gozdarji imajo najbrž več priložnosti, vendar pričevanj o tem je vedno manj. Spominjam se, da sva z ing. Pavlom Šegulo strmela v svatbeni ples orlovskega para onstran Jezerskega vrha v prostoru pod vzhodnim pečevjem Pristovnikovega Storžiča na koroški, avstrijski strani. Res je to doživetje, ki človeka prevzame in ostane v spominu. Kako ta ptica jadra, kako krmari, kako izrablja veter! Veličastna prikazen!

V »Alpinismusu« 7/1974 je o tem mikavno zapisal svoja opazovanja F. Niederwolfsgruber. Ugotavlja, da je bilo pred 150 leti v Schwarzwald v Riesengebirge do 2000 orlov. Proti koncu prejšnjega stoletja je število že močno padlo, v zdajšnjem stoletju pa ta »kralj zračnih višav« izgineva. Kdo je kriv? Človek, ki orla preganja. Nič ne pomisli, da ima v naravnem gospodarstvu tudi orel svoj vlogi in nalogo. Kako so lovci, pravi avtor, ki so se bahali, da so pospravili do sto in več orlov.

No, zdaj so lovci drugačnih misli, z njimi tudi varuhi narave. Koliko teh ptic premorejo Alpe? V Švici menijo, da jih imajo kakih 70 parov, v Franciji kakih 25, v Avstriji 50, na Bavarskem 10 do 15 parov. Številke so iz leta 1964.

L. 1961 je avtor sporazumno začel z lovci in čuvaji iskati orlovsko gnezda, da bi »obročkal« orličje in s tem omogočil spremljati njihovo rast in življenje. Obroček na nogi je nekakšna osebna izkaznica za ptico. Če jo ptice imajo, je možno raziskati, kako se selijo, kako se drže kraja, koliko so stare itd. Švicar Carl Stemmler je na ta način raziskal in opremil čez 100 orljih gnezd.

L. 1952 je neki lovec v Karwendlu opremil orliča z napisom »KRWDL 1952«. Kakšno naključje! Novembra istega leta so tega orla odstrelili v južni Franciji, 500 km daleč od Karwendla.

Raziskovanje gnezd pa ima tudi namen, da se ugotovi, kje dobi orel za svoje mladice hrano. Lovci tožijo, da orel zdesetka daleč na okoli svizce, zajce in drugo še plemenitejšo divjad. Kmet se pridruša, da mu s planine odnaša jagenčke. Ali je res orel vsega tega kriv? Poznavalci trdijo, da se orel zadovolji s šibkejšo, bolno, celo poginulo živadjo. Lahko se zmoti, a k pretiravanju so nagnjeni tudi njegovi tožniki. Orlovski par »računa« z razmeroma velikim »revirjem« (do 20 000 ha). Na takem prostoru ne more priti do masovne škode, če tudi bi se orel utegnil pregrešiti nad gamsjim mladičem. Če pa je take hrane preveč, opravlja orel »sanitarno« službo, ker posega po šibkih in bolnih živalih.

Orel si gnezda ne napravi visoko v stenah nad gozdno mejo, kakor se ponavadi misli in piše. Avtor je najnižje orlje gnezdo našel 450 m nad lnom. Največ gnezd je res v strmeh svetu, vendar pod gozdno mejo, največkrat na kakem previsu, nad katerim se boči »streha«, da je gnezdo nekoliko zavarovano pred slabim vremenom. Stanovanjske stiske orel ne pozna.

Vsak par ima v svojem revirju po več gnezd. Ne vemo, zakaj je eno gnezdo vedno zasedeno, drugo pa samo po eno leto in potem čez več let spet. Gnezdi od februarja do konca julija. Takrat orel svoj revir strogo »zapre«, drugih orlov ne pusti v revir. Na zarod začne misliti že januarja in februarja. Najprej poskrbi za »stanovanje«, gnezdo skrbno očisti in pri naša sveže smrekove iglice. To »posteljico« osvežuje tudi še potem, ko se mladici zvalé. So pa tudi izjeme, ki jim ni do snage. Premer gnezd znaša poldrug meter in včasih tudi več, prav toliko pa je gnezdo tudi visoko.

Orlica vali 40 dni. Orlički, ki se zvale, so sprva podobni volnenim svitkom, čez in čez en sam bel puh. Orlica jih pita, orel prinaša hrano. Ko mladici že sami razkosavajo hrano, prinaša stari hrano le po enkrat ali dvakrat na dan. Po petih, šestih tednih začno skozi puh riniti prva temna, skoro črna peresa, z osmimi tedni se mladici po barvi že ne loči več od staršev. Razpon kril v tem času jim že doseže 1,60

do 1,80 m. Gnezdo zapuste šele po 80 dneh.

Kontrola gnezd in obročkanje mladičev nič ne ogrožata orlovskega rodu. Seveda je treba ravnati previdno. Stara dva nič ne zamerita in za obročkane mladiče enako skrbita. Seveda ne bi bila pametna prevelika radovednost ali šarjenje okoli gnezda s fotoaparati. Za obročkanje so najprimernejši orliči, stari 5 do 7 tednov. Če pride obročkar k gnezdu, se orlič pri-

huli k dnu gnezda. Ko ga obročkar opremi in položi v gnezdo, se spet ves vdere v dno gnezda. Le redko se postavi pokonci in nasrši puh na glavi in po vratu. Avtor odločno zavrača trditev, da orel krade. To so bajke, izmišljotine. Avtor tudi pravi, da orel ne napade človeka, pač pa je včasih radoveden in si ga pobliže ogleda. Vsaj take izkušnje je dobil, ko je »zalezoval« orlja gnezda.

T. O.

IZ PLANINSKE LITERATURE

BESEDA O AVČINOVI KNJIGI, »KJER TIŠINA ŠEPETA«

V ÖBZ 1976/11/12 je recenzent P. K. ob 3. izdaji znane Avčinove knjige našel vrsto lepih in tehtnih besed za vsebino in obliko, za avtorjevo alpinistično pomembnost in njegovo literarno vrednost. Precejšen del recenzije govori o tistem delu Avčinovega dela, ki govori o medvojnih časih — »o bridkih letih, za katere bi želeli, da so pozabljena. Da bi se v naših mirnih gorah nikoli več kaj tak grozovitega ne dogajalo, kar se je v tistih obžalovanja vrednih časih«, vzklika recenzent.

Isti recenzent z velikim priznanjem piše tudi o treh knjigah Jake Čopa »Raj pod Triglavom«, »Svet med vrhovi« in »Vihar-niki«.

T. O.

V SAMOTNI ARENI

Tako se glasi naslov knjigi Reinholda Messnerja, ki je izšla v Bolzanu 1976. Je tipična sodobna publikacija, 136 strani teksta s 166 slikami, od tega je 125 barvnih. Pravzaprav fotoknjiga, a ne glede na to jo recenzija štejejo za najboljšo Messnerjevo. Hvalijo tekst in tisk, da ne govorimo o slikah. Messner razpravlja tudi, kako bi se prišlo na Everest z »malo« ekspedicijo — mož s tremi osemstisočaki si to lahko privoščijo. Svoje ekstremistično filozofijo o alpinizmu je potrdil s svojimi dejanji, s katerimi je izpričal svojo sposobnost, nekaj pa je bilo zraven tudi sreče. Vendar pa mu moramo priznati jasno presojo možnosti — ta njegova presoja se je doslej izkazala kot dobra miselna predpostavka njegovih uspehov.

Recenzent v ÖAZ, v enem od redkih alpinističnih glasil, ki skozi desetletja ostajajo zvesta tradicionalni obliki in podobi, R. Messnerju obzirno očita, da njegova tabela o zdržljivosti v višinah nad 8000 m

ni natančna ne izčrpna, da nima povsem prav v tabeli, kdo vse si je zapisal vzpon na osemstisočak, popolnoma jasen je tudi popravek v celoti: »Kar se je o preteklosti velikega zgodilo, ne smemo »odpisati«, saj prav na tem stoje današnji uspehi«. Messnerju bi seveda pripisali preveč, če bi v svoje tabele spravil tudi naše storitve na Makaluju 1975 (npr. Marjana Manfreda) — kajti nobeden ne ve vsega in zelo hitro se to pokaže, če kdo svojo vednost in znanje stlači v tabele. Če bo knjiga ponatisnjena — in najbrž bo — ima Messner dela za izpopolnitev knjige najbrž več kakor časa.

T. O.

SOS, ROC ET GLACE (Skala in led)

Tako je naslov Hiebelerjeve knjige, ki je izšla pri Arthaudu (Paris, Grenoble) leta 1976. Francoze knjiga ni navdušila. Hiebeler je v njej zbral 13 zgodb, a med njimi je menda komaj tretjina vredna branja. V glavnem se vse nanašajo na Hiebelerjev obisk v sovjetskem Pamiru 1969. »Dobra knjiga s svojimi kvalitetai že vnaprej lomi polemične osti, Hiebelerjev SOS pa polemiko izziva. Saj vendar znaš pisati bolje, Toni!« končuje svoj zapis francoski recenzent P. Chapoutot v »La Montagne« 1976/3.

T. O.

LO SCARPONE

Tisti »Scarpone«, ki so ga italijanski alpinisti in njihovi prijatelji radi brali, je že nekaj let mrtev. Pravzaprav je bil edini tak list, ki je stregel okusu in miselnosti alpinistov. Desetletja se je držal in prihajal na dan vsakih 14 dni. Pred nekaj leti so ga začele daviti finance, nakar ga je kupil GM, Guido Monzino, italijanski ekspedicijski manager in mecen, da bi v njem objavljaj

svoje namere in uspehe. Ko je odzvenela italijanska masovna ekspedicija na Everest, je Monzino razglasil, da je z njegovim ekspedicionizmom konec, s tem pa tudi konec za Lo Scarpone, saj o svojem gospodarju ni imel več kaj poročati. Predlog, naj bi list prevzel Club Alpino Italiano (CAI), ni naletel na razumevanje. Kaže, da je klub zadovoljen s svojo »Rivista-Mensile«, klasično planinsko alpinistično revijo, združeno z biltenski poročili o delu CAI.

T. O.

ŠE DVE KNJIGI TONIJA HIEBELERJA

Da je Hiebeler pisal deli o Eigerju in Matterhornu, smo vedeli in smo o tem pisali, preden jih je začel pisati. Obrnil se je tudi na slovenske alpiniste — poziv smo objavili v našem listu — da bi bilo njegovo delo zares informativno. Knjigi o Eigerju je dal naslov »Eigerjeva stena, od prvega vzpona do danes«. Izdal jo je leta 1976 Bertelsmann Lexicon — Verband, D-4830 Gütersloh, pp 5555. Ima 256 strani, 60 črno-belih slik, register oseb, krajev in pojmov. Cena 26 DM.

Toni Hiebeler je leta 1961 vodil prvenstveno zimsko turo čez severno steno Eigerja in je iz več razlogov poskrbel za avtentično dokumentacijo o dogajanjih v tej morda najslavnejši steni na svetu ali vsaj v Alpah. Hiebeler je gotovo eden najbolj razgledanih ljudi v zgodovini alpinizma in smučarstva. Od leta 1963 do 1973 je bil odgovoren za revijo »Alpinismus«, poleg angleške »Mountain« in francoske »La Montagne« gotovo doslej najuglednejše planinske revije. Že od l. 1957 je sodelavec vrste alpinističnih revij, izdal pa je tudi 11 knjig.

Isti podnaslov kot prva ima tudi knjiga o Matterhornu. Izšla je pri isti založbi isto leto in ima prav toliko strani (256) in slik. Pri registrih ima še bibliografijo o Matterhornu, kar je danes že dragocenost zase.

T. O.

HUBERT PETERKA

Peterko vsaj po imenu dobro poznajo naši starejši alpinisti. Imenujejo ga »zadnji dunajski klasični alpinist«. Hans Barobek, eden najvidnejših sotrudnikov »ÖBZ«, pravi o njem, da je imel tudi klasično pero. Za seboj je imel nad sto prvenstvenih vzponov. Svoj vrh je dosegel leta 1929 s prvenstvenim vzponom v severnem stebri v Gesäuse. Napisal je vrsto monografij o raznih stenah in gorah, a še premalo. Mnogo, kar bi bilo treba napisati, povedati, je odšlo z njim. Bil je pravi »alpinistični leksikon«, »privatni« znanstvenik na temo »alpinizem«, zaključuje

zgovorni in spretni stilist Barobek. Njegova kronika alpinističnih vzponov, ki je več let izhajala v »ÖBZ«, je zajemala tudi Kamniške Alpe.

T. O.

PLANINSKA KNJIZNICA V MÜNCHNU

Po vojni smo poročali o usodi največje planinske knjižnice na svetu. 60 000 knjig je leta 1943 vzel požar, ki so ga zanetile bombe, poleg tega še 7000 zemljevidov. Knjižnica je bila ustanovljena leta 1901, temelj ji je dal alpinist Willy Rickmer Rickmers. Deset let potem je knjižnica že narasla na 25 000 zvezkov, leta 1932 je štela že 52 000 zvezkov. Iz požara so rešili le 2000 knjig. Do leta 1969 je obnovljena knjižnica narasla že na 25 000 zvezkov, danes pa jih ima 31 000.

T. O.

TISK O PLANINSTVU

Pred desetimi leti, točneje 25. maja 1967, je na športni strani časopisa Delo pričela izhajati redna tedenska rubrika »Planine in ljudje«. Pred tem pa je pod enakim naslovom občasno objavljala planinske novice že novinar Jože Dekleva, ki v redakciji tudi še sedaj bedi nad njo. Za gradivo redne rubrike pa že od njenega nastanka dalje skrbi Franci Savenc, ki je pričel s športno redakcijo »Dela« sodelovati pravzaprav že leto pred tem z občasnimi pregledi domačih alpinističnih dosežkov. Ti pa so 28. junija 1967 prerasli še v drugo stalno tedensko rubriko »Alpinistične novice«. V obeh je bilo doslej po grobih ocenah objavljeno že blizu 3000 tipkanih strani gradiva, nekako toliko, kot bi ga lahko natisnili v treh letnikih Planinskega Vestnika. In še nekaj je vredno poudariti — posebno »Alpinistične novice« so se uveljavile že kot reden vir informacij v jugoslovanskem merilu. Tudi v nekdanji petkovi prilogi »Dela« 1970/71 smo imeli planinci obsežen kotic.

Inko Bajde je pričel dopisovati v mariborski Večer leta 1971 in le njegovi vztrajnosti se imamo zahvaliti, da smo v tem listu dobili drugo stalno rubriko »Iz alpinističnega sveta« (prvič 17. aprila 1971). Začetkom leta 1975, ko je pričel redno sodelovati še Milan Cilenšek, pa je ta prerasla v skoraj 2/3 strani obsegajočo zelo pestro in informativno rubriko. Toda žal so jo konec lanskega leta močno zmanjšali in spremenili so ji tudi koncept, zaradi česar je Cilenšek opustil sodelovanje in sedaj zopet vztraja le Bajde, četudi objave sedaj niso več redne.

»Alpinistični kotic« v celjskem »Novem tedniku«, ki ga že od samega začetka (9. januarja 1975) polni Ciril Debeljak-Cic, je redna tedenska rubrika, ki prinaša predvsem novice iz celjskega AO, občas-

no pa tudi sestavke s splošno planinsko tematiko.

Sredi leta 1975 so pričele izhajati »Alpinistične novice« tudi v kranjskem »Glasu«, za kar ima zasluge Franci Šter. Ko je lansko jesen odšel na študij v SZ, je to nalogo prevzel Andrej Štremfelj. V zadnji zimi pa rubrika zaradi pomanjkanja lokalnih novic žal ni mogla redno izhajati.

Šesta rubrika »Planinstvo« se je rodila 30. oktobra 1975. Filip Matko-Filutek je sicer v murskosoboškem Vestniku o planinstvu poročal tudi že prej, nato pa je rubrika izhajala redno (štrinajstredno) le pol leta. Sedaj imamo planinci v tem listu spet le občasne vesti.

Velikemu zanimanju za planinstvo na Primorskem je prvi sledil Primorski dnevnik, kjer je z rubriko pričel član UO SPD Trst Dušan Jelinčič. V zadnjem času se v njej vse pogostje oglašajo tudi že drugi, posebno Jožica Smet iz SPD Gorica. Že nekaj časa napovedujejo rubriko tudi v Primorskih novicah.

V mesečniku Pionirski list imamo planinci rubriko za mlade »Na planinskih poteh« (izhaja od oktobra 1976), za katere v imenu MK PZS skrbi Boža Marenče.

V jeseniškem tedniku »Železar« so bile planinske in alpinistične novice že doslej reden gost, vse pa kaže, da bodo jeseniški alpinisti v njem sedaj dobili tudi reden kotichek.

In tako bi lahko naštevati še naprej. Planinske novice namreč pogosto prinašajo tudi tovarniška glasila (Tomos...) pa glasila krajevnih skupnosti itd. Po podatkih, s katerimi razpolagamo, je sedaj nekakšna »bela lisa« morda le še Dolenjska. Daljšo tradicijo ima sedaj le redna pla-

ninska rubrika v zagrebškem »Vjesniku«, ki jo ureja Ivo Lipovščak, zagrebški tednik »Vikend« zalaga s planinskim gradivom Željko Hlebec, pa tudi pred nekaj meseci ustanovljena »SN revija« vedno priobči kaj planinskega. Pred kratkim sta dobila (po zaslugi Rade Kovačevića) redni planinski rubriki tudi novosadski »Dnevnik« in »Magyar szo«. Sicer pa veliko pišejo o planinstvu »Oslobodjenje« iz Sarajeva, »Nova Makedonija« itd.

Pohvalimo se lahko tudi, da se je v veliki meri popravilo poročanje tujih glasil o naših dosežkih, čeprav je v njih dopisniško mrežo izredno težko prodreti. Veliko o našem delu npr. poroča bolgarski tednik »Eho«, vse pomembnejše jugoslovanske alpinistične dosežke registrira trenutno ena najboljših planinskih revij na svetu »Mountain«, pa tudi francoski »La Motagne«, poljski »Taternik«, ekspedicijske dosežke »American Alpine Journal« itd. Za boljše poročanje uvajamo v zadnjem času (zaenkrat še neuradni) bilten v angleščini.

Večina izrezkov iz glasil, ki smo jih našli, se že nekaj čas zbira v posebnem arhivu (za rubriki v »Delu« obstaja arhiv od samega začetka), ki je vsako leto obsežnejši (sedaj ga je že za več kot dva velika regulatorja na leto) in pestrejši.

Franci Savenc

POMNIK (Ko se odpravljam v gore) 1977

Ilustracije Mirko Rožej; zbral, zapisal, urenil in razmnožil Božo Jordan, razmnoženo od 1 do 100 oštevilčenih izvodov na TŠ Celje, založilo Planinsko društvo Polzela.

RAZGLED PO SVETU

PIZ CENGALO POZIMI IN DRUGOD

Od 21. dec. 1975 do 1. jan. 1976 se je v severno steno Piz Cengalo podal Heinz Steinkötter, ne več mladi trentinski plezalec in sloviti smučar, z E. E. Stebritzem. Naredila sta prvenstveni zimski vzpon v severni steni po klasični smeri Borghese—Schoher—Schnitzler. Malo bolj proti zahodu sta v isti severni steni leta 1971 potegnili prvenstveno zimsko smer brata Gianini in Antonio Rusconi, italijanska naveza, ki je nekaj let veljala za vrhunsko in smo o njej pred štirimi leti obširneje pisali. V Marmoladi ima zimsko smer tudi sloviti Gogna. Konec leta 1975 sta jo v 18 urah

naredila pozimi Pommerening in Schillinger.

Prvenstveno zimsko so v zadnjem tednu 1975 v zahodni steni Cima della Busazza (smer Gilberti—Castiglioni) naredili s tremi bivaki Costa, Gadotti, Martini in Rossi. Smer so delali od 19. dec. 1975 do 1. jan. 1976.

Mario Zandonella je 29. junija 1975 sam preplezal slovito jugozahodno steno v Cima Scotoni po smeri Ghedina—Lacedelli—Lorenzi. Kmalu nato se je v severni steni Pelma Zandonella smrtno ponesrečil. Bil je v steni sam. Doma iz Cortine je nabiral solo-vzpone v najslavnejših smerih. Med drugim si je s solo-vzponom

zapisal prvenstveno v Tofana di Rozes (Tissijevo smer v južni steni in steber Constantini-Ghedina).

T. O.

PUSTIMO LEGENDE

Lucien Devies se je v »La Montagne« 1976/3 zavzel za objektivno pisanje o velikih alpinistih in smereh. Tako je nekdo o Cassinu zapisal, da je šel v Walkerjev steber v Grandes Jorasses s 15 klini (La mont. et Alp., 1976/2). Cassin sam pa je v Alpinisme 1940, str. 122 zapisal, da je zabil 50 klinov in da jih je 25 pustil v steni. Drug pisec je o Cassinu zapisal, da je bil takrat še mlad, naiven, neizkušen. Cassin se je rodil leta 1909 in je stopil v Walker kot zrel mož blizu 30 let, ki je imel za seboj že nekaj velikih plezalskih uspehov. Bil je že tedaj »najtrši« italijanski plezalec, v katerem se je združeval velik talent z nezlomljivo voljo.

T. O.

MAKALU — DVANAJSTI VZPON

Spomladi 1976 sta se na Makaluju združili dve odpravi pri naskoku na vrh: Prva je bila češkoslovaška (18 moških), vodil jo je znani Ivan Galfi po zahodnem stebri (drugi vzpon), druga pa je prišla iz Španije, vodil jo je J. M. Montfort Fabregas po jugovzhodnem grebenu (tudi drugi vzpon). 23. maja sta se obe odpravi sešli v višini 8000 m. Vrh je dosegla češko-španska naveza (Karel Schubert in Španec Jordi Camporul). Pri sestopu je Schubert zaostal, moral je bivakirati in je izginil za zmerom.

T. O.

VABILO V ČEŠKI RAJ

»Alpinismus« 1976/2 je objavil zanimivo oceno alpinizma v znanem Češkem raj, ki ponuja svoje scenične izrednosti in tehnične finese nedaleč od nemške meje, združene s stvarnim reklamnim vabilom za obisk, ki se plezalcem spleča posebno spomladi in jeseni, ker je pokrajinsko ta raj najmikavnejši. Središče teh čudnih skalnatih tvorb je sijajno urejeni tabor — camping Sedmihorky ob cesti Turnov—Jicin. Od tu do večine vstopov v stene je kake četrt ure peš. Številne so lahke poti in smeri, ki so od tod najlaže dosegljive. Priporočajo se družinski obiski, pri roki je tudi majhno kopališče. Preprosti bungalovi za 4 osebe so poceni na razpolago. Rezervacije: Lasne Sedmihorky Camping, Sedmihorky pri Turnovu, Liberec, ČSSR. V Turnovu in Jicinu so tudi hoteli. Obe mesti je najlaže doseči z avtomobili — iz Stuttgarta 580, iz Münchena 430 km. Za prehod čez mejo je potreben potni list in turistična viza, ki stane 40 DM, velja za tri tedne. Predpisana je menjava za

3,75 dolarja na osebo. Poceni bencinski boni se dobijo na meji. Hrana je za 30 do 40 % cenejša kot v Nemčiji, podeželske gostilne se priporočajo, ker so poceni. Nemške vodniške literature skoraj ni več dobiti. Vendar tudi brez te ni težko najti smeri. Pristopi so kratki, ni jih težko uganiti. Mnogi Čehi govorijo nemško. Omenjajo vodič Aleš Kraus—Arnošt Černik 1973, mnogi drugi vodniki po ČSSR obravnavajo tudi Český raj. Zemljevidi 1 : 100 000 se dobe zastoj v campingu.

T. O.

SAM NA ČOGOLISO V — PONOČI

Joël Coqueugniot je v »La montagne« 1976/1 popisal, kako je s 7 Švicarji pripotoval v Karači in od tam v Skardu. Cilj: Sia Kangri, 7400 m. Z njimi je bil tudi Dolf Reist, druga naveza na Everestu 1956. Ker se je ekspedicija zamujala, se je Joël 31. julija 1975 odločil, da sam stopi na Čogoliso V, 6350 m, vrh v skupini Čogolise, 7654 m, v dnu Visokega Baltora. S seboj je vzel za 5 dni hrane in 100 m vrvi. Ob dveh popoldne je prišel do snega. Tu je počival, se zavil v šotor Salewa, si skuhal svojo biofilizirano porcijo in nato zadremal do devetih zvečer, ko je sneg pomrznil. Potem je vzel pot pod noge do ledenega praga z nagibom 70°—75°. Pa ni bil leden in tudi manj strm, kakih 65°. Premagal ga je na prednjih zobeh derez, deloma pa ga je lahko jemal tudi s prečanjem. Potem se je svet položil na 50°, sledil je bolj strm prag, za njim pa še vršni greben, načičkan z mogočnimi opastmi, ki mu ni delal težav. Mraz je bil ves čas znosen, —20°; ko je stopil na vrh, je mesec zahajal, a imel je še lep nočni pogled na Mustagh, na legendarni K₂, na Broad Peak, na ves čudežni svet karakorumskih vršacev. S sestopom je pohitel, kajti moral je biti do jutranje zore v bazi. Strmi prag, ki bi ga omeščalo sonce, bi mu delal sive lase. »Moje vrh«, pravi Coqueugniot, »Čogolisa V«.

IZ DELA KULTURNO-PROPAGANDNE KOMISIJE PZS

Delo Kulturno-propagandne komisije je v letu 1976 obsegalo:

I. Množične akcije in obveščanje

Samostojne akcije. V letu 1974 smo organizirali skupaj s PD Ilirsko Bistrico proslavo Dneva planincev 75 na Šviščakih pod Notranjskim Snežnikom, ki se je udeležilo okrog 3000 planincev iz vse Slovenije kljub slabemu vremenu. Dan planincev 76 je v celoti organiziralo PD Hrastnik skupaj z MDO zasavskih PD na Kalu nad Hrastnikom ob navzočnosti okrog 2000 planincev. Komisija se je močno angažirala pri otvoritvi poti osvoboditve »Po gorah Jugoslavije« 3. in 4. julija 1976 na Triglavu. Sodelovanje na drugih akcijah. PZS se je po svojih PD množično udeležila tako leta 1975 kot leta 1976

že tradicionalnih zimskih športnih iger ob pridelitvi »Pohoda po stezah partizanske Jelovice«. Med udeleženci bi posebej pohvalili udeležbo PD Kranj in PD Jesenice.

Enajsti **Pohod na Stol** je kljub nevarnim pogojem za vzpon na zimski Stol minil ob veliki množičnosti pri Valvazorjevem domu. Dvanajstega pohoda na Stol se je kljub le enodnevnu ugodnemu vremenu udeležilo kar 2232 udeležencev.

PZS je po svojih PD redno navzoča tudi na pohodu »Po poteh partizanske Ljubljane«, Po poteh XIV. divizije, Titovi štafeti itd.

Predavateljstvo. Tako za sezono 1975/76, kot za sezono 1976/77 smo zbrali imena predavateljev z novimi predavanji in jih z okrožnico posredovali vsem PD.

Dopisništvo. Z zadovoljstvom ugotavljamo, da so se planinske rubrike v dnevnih časopisih udomačile in ustale. Matični rubriki **Planine in ljudje ter Alpinistične novice**, ki jih piše Franci Savenc v »Delu«, sta našli posnemalce tudi v drugih. Letno to zneso 300 strani novic. Slovenski tisk prinese letno okrog 700–800 krajših in daljših zapisov na planinske teme. Evidenco nad izhajanjem vodi tov. Savenc.

Oddaja »Odmevi z gora«, ki jo vodi Marjan Krišelj je že enajsto leto ustaljena planinska oddaja na II. radijskem programu. V januarju je bila že 600. planinska oddaja. V njej sodeluje mnogo planincev iz vseh krajev Slovenije. Na podlagi radijskih oddaj, zbranih v knjižno obliko, ki jo je uredil redaktor teh oddaj, sta izšli Toneta Škarja knjiga Stene mojega življenja in Pavla Kunaverja knjiga Brezna in vrhovi. Planinski tematiki blizu je tudi tematika oddaje »Narava in mi« na II. programu, v kateri sodelujejo tudi planinci. Sodelavci komisije so za radijsko oddajo o »Jutranji rekreaciji« na I. programu napisali vrsto koristnih planinskih napotkov.

Obvestila PZS vsake tri tedne seznanjajo PD s pomembnejšimi sklepi sej PZS in njegovih komisij, prinašajo aktualen uvodnik, vesti iz dela PS Jugoslavije in slovenskih meddržavnih odborov, razpise in druge informacije. Izhajajo v nakladi 300 izvodov pisarniškega formata A4. Vsako društvo prejema dva izvoda zato, da lahko en izvod hrani v arhivu, drugi pa služi internemu obveščanju odbornikov. Obvestila izhajajo že drugo leto, doslej je izšlo 29 števil.

Društvena glasila. Da bi poživela planinsko informacijo tudi po PD samih, je komisija sklenila, da bo najbolje urejeno društveno glasilo ob koncu leta nagradila s primerno knjižno nagrado. Ugotovljeno je, da nekaj PD izdaja samostojna, vsebinsko bogata društvena glasila (PD Delo, PD Viharnik, PD Dol pri Hrastniku idr.), več PD pa redno vzdržuje planinske rubrike v glasilih svojih organizacij združenega dela (Tomos, Kompas, PD PTT Ljubljana, Jeseniški Zelezar idr.).

Tiskovne konference in okrogle mize. Poleti 1975 je bil v organizaciji CGP Dela in sodelovanjem predstavnikov PZS razgovor za okroglo mizo na temo »Aktualni pojavi v slovenskem planinstvu«. Izvlečki iz debate so bili objavljeni v sobotni prilogi Dela. Ob vrnitvi zadnje jugoslovanske odprave na Makalu je PZS po svojih predstavnikih in članih odprave sodelovala na zelo odmevni televizijski okrogli mizi.

Planinski spored na televiziji. V zadnjem letu so bili na sporedu naslednji filmi: Devet skomin (odprava na Kangbachen), Dolg poravnaj (odprava na Makalu), francoski film Vodnikova smrt in ruski film O vojni na Kavkazu. Na željo gledalcev so bili omenjeni filmi ponovno predvajani.

Sodelovanje na filmskih festivalih. Predstavnik PZS in komisija sta sodelovala na mednarodnem festivalu planinskega in raziskovalnega filma v Trentu, si ogledala stanje planinskega filma v svetu, nekatere kulturne prireditve planinskega značaja in o tem poročala v PV 1976/10. Razveseljivo je, da festival turističnega in športnega filma v Kranju dobiva vedno bolj tudi planinsko vsebino. Na zadnjem kranjskem festivalu so sodelovali člani odprave na Makalu s filmom, z okroglo mizo na TV pa opozorili na problem objektivnega poročanja o odpravarstvu.

II. Priprava proslav 200-letnice prvega vzpona na Triglav. Komisija v sodelovanju z Gospodarsko

zbornico pripravlja plakat na temo Triglav ob 200-letnici prvega vzpona, za dekoracijo klubskih sob, izložb in na prireditvah.

Fotografski natečaj za barvne diapozitive in črno-belo fotografije na temo Triglav in okolica je dal gradivo za koledar o Triglavu I. 1978, za razglednice ipd., nekatere črno-bele fotografije pa za opremo načrtovanega Triglavskega zbornika.

Natečaj za likovna dela ob 200-letnici Triglava in za značko ob Dnevu planincev je le delno uspel. Osnutek za značko ob Dnevu planincev 76 je bil izdelan in značka razprodana, drugi osnutek pa čaka na realizacijo ob prihodnjem Dnevu planincev, ki bo v Prekmurju. Nekaj osnutkov za spominke in plakat ob 200-letnici prvega pristopa na Triglav je bilo odkupljenih, popolnoma pa ni zadovoljil noben osnutek. Komisija pripravlja naročen osnutek za značko in plakat ob 200-letnici prvega pristopa na Triglav, ki je že predložen v osnuteku. Razpisan je tudi natečaj za najboljši literarni in dokumentarni prispevek o Triglavu ob 200-letnici prvega vzpona na vrh.

Komisija po svojih predstavnikih sodeluje v uredniškem odboru Planinskega Vestnika, posamezniki pišejo recenzije planinske in naravovarstvene literature in priobčujejo poljudno pisane strokovne članke. Tako je načelnik predaval o pravni odgovornosti vodnika mladinskih mentorjem v Mladinskem domu v Bohinju, planinski vodnikom na tečaju v Tamarju, o zgodovini in organizaciji slovenskega planinstva pa mladinskim vodnikom v Vratih I. 1975. Za potrebe KVIZ je načelnik komisije sestavil poglavje o odgovornosti v gorah, v izvlečku pa za Navodila za hojo v gore. Komisija, posebej načelnik, se je ukvarjala z anketiranjem planincev o motivaciji za gornišтво in pogojih njihovega izletništva ter o tem poročal v PV 6/76.

III. Preučevanje domače planinske zgodovine

Komisija je za potrebe Enciklopedije fizičke kulture, ki jo pripravlja Jugoslovanski leksikografski zavod v Zagrebu pripravila **kratke biografije** najbolj zaslužnih slovenskih planincev.

Ker je Gradivo za zgodovino planinstva, Planinska založba, Ljubljana 1970, že pošlo, je načelnik komisije napisal novo, izpolnjeno izdajo.

Spomladi 1975 je izšla **monografija o dr. Henrikumu Tumi**, velikem slovenskem alpinistu, publicistu in planinskem ideologu. V spomin velikega alpinista ob 40-letnici njegove smrti, je bila maja 1975 v Novi Gorici **odkritje spomenika**, na katerem sta govorila dr. Jože Vilfan in mr. Tone Strojcin. Za potrebe slovenskega planinskega muzeja je bil izdelan **odliček doprsnega kipa** dr. Henrika Tume (delo akad. kip. Borisa Kalina), v muzejsko zbirko pa so posamezniki prispevali razne stare dokumente, listine in razglednice.

Preučevanje triglavske zgodovine in pripravi ustrezne knjige ob 200-letnici prvega vzpona na Triglav je bil namenjen **planinski simpozij** v dvorani Slovenskega zdravniškega društva v Ljubljani decembra 1976. Zbornik referatov je bil poslan tudi vsem PD.

Evgen Lovšin s sodelavci pripravlja monografijo o Triglavu.

IV. Centralna planinska knjižnica šteje 6720 knjig, periodik, zemljevidov in drugih tiskov, tako da že obstaja problem prostora.

Skuša slediti najpomembnejšim novitetam, kolikor skromna finančna sredstva to dopuščajo. Odprta je vsak teden v ponedeljek od 17.–19. ure, z izjemo poletnih mesecev brezplačno za vsakogar. Najpogostejši obiskovalci knjižnice so alpinisti, največji interes pa vzbuja odpravska literatura, vodniki in leposlovje.

V. Fotokino dejavnost

Fotokino klub PZS združuje okrog 50 mladih pod vodstvom mentorja Vlastje Simončiča. Klub vzdržuje prijateljske stike s fotoklubom iz Fohrsdorfa na Štajerskem in je bil lani pod pokroviteljstvom Mestnega sveta Ljubljane v atriju Magistrata organiziral 3. razstave fotografij Treh dežel. Tako lani kot letos v stari Gorici so člani kluba prejeli več vidnih priznanj. Letos je za kolekcijo dobil prvo nagrado Marjan Paternoster, prvo nagrado za najboljšo fotografijo pa sta delila Vlastja Simončič in Milenko Pegan. Fotokino klub PZS je prejel posebno nagrado za kvalitetno sodelovanje in razvijanje pri-

jateljskih stikov, ki so izšli prav iz tega kluba l. 1971, ko so priredili prvo razstavo fotografij Treh dežel v Ljubljani. Klub ima v uporabi temnico v kleti PZS in se vzdržuje sam iz svoje članarine. Programska orientacija ni izključno planinska. Klub ima svoj pravilnik. Priredil je več javnih predavanj barvnih diapozitivov, zlasti uspešno je bilo lanko v predavalnici Metalurške fakultete v Ljubljani. Za umetniške fotografije je klub prejel več nagrad in priznanj zveznega in republiškega značaja. V seznamu njegovih akcij so:

- razstava Slovenske planine v Vojaški akademiji v Zagrebu,
- razstava planinskih fotografij v šoli za rezervne tehnične starešine v Zagrebu,
- dva večera planinskih diapozitivov (Slovenske planine in Planinski motivi) v šoli za rezervne tehnične starešine v Zagrebu,
- razstava planinskih fotografij v galeriji Ivan Tavčar v Gorenji vasi,
- razstava planinskih fotografij v galeriji Doma tehniških šol v Ljubljani,
- dvojne javnih predavanj s planinskimi diapozitivi,
- sodelovanje na natečajih drugih organizatorjev (npr. razstava ob 200-letnici prvega vzpona na Triglav,
- štiri nagrade, razstava ob 100-letnici Hrvaškega planinskega društva — dve nagradi itd.),
- trije organizirani foto izleti v planine (Mojstrovka, Špik, Triglav),
- sodelovanje pri akcijah PZS (npr. izdelava grafične podobe materiala ob jubileju Triglava, prispevek 40 fotografij Triglava za dekoracijo prireditel ob tej slovesnosti, dokumentarna fotografija itd.),
- poleg navedenega dela so imeli tudi dva tečaja za fotografe-začetnike, več predavanj in projekcij diapozitivov, pripravili so več razstav fotografij na svobodno temo, uspešno so sodelovali tudi na razstavah fotografij in diapozitivov širom po Jugoslaviji in tudi v tujini, za kar so prejeli precej nagrad in priznanj. Vse te akcije, razen dokumentarnih fotografij po naročilu PZS, so financirali sami člani kluba, enako so iz sredstev, ki jih dobijo s klubsko članarino dokupili opremo za temnico (dvoje kadi, sušilnik za slike, kuhalnik in rezervni deli).

PREDLOGI:

Zaradi obsega dela komisija predlaga, da se splošno propagandno delo loči od kulturno zgodovinskega.

Zaradi bližajoče se proslave 200-letnice vzpona na Triglav naj se uvede poseben odbor iz sodelavcev tistih komisij, ki bodo aktivno udeležene pri proslavi.

Načelnik mr. Tone Strojín

KOMISIJA ZA VZGOJO IN IZOBRAŽEVANJE PZS

Komisija za vzgojo in izobraževanje že več let razpisuje anketo o potrebah, ki jih imajo planinska društva pri vzgoji posameznih kadrov oziroma določenih vzgojnih profilov kadra. Nekaj teh anket smo obdelali.

Anketa za leto 1976 je imela rok 3. 11. 1975, za 1977 in 78 pa 10. november 1976.

Pri anketi leta 1975 je sodelovalo samo 65 PD, od teh je ostalo zvestih v letu 1976 samo še 35 (7, 20, 21, 22, 23, 24, 29, 31, 33, 36, 47, 50, 53, 58, 65, 67, 69, 70, 73, 79, 81, 89, 91, 97, 98, 105, 106, 110, 111, 114, 116, 118, 119, 121, 128) in novih le 21 (1, 2, Aero Celje, 16, 32, 35, 37, Kompas Ljubljana, 52, 60, 71, 72, 74, 84, 85, 88, 95, 100, 109, 122, 130). V drugi anketi ni sodelovalo 30 PD, ki so bila pri prvi (9, 10, 11, 14, 19, 27, 30, 40, 43, 45, 46, 49, 57, 59, 62, 63, 64, 68, 78, 80, 86, 92, 93, 103, 112, 115, 120, 123, 126, 132; številke pomenijo PD po seznamu članstva PZS v l. 1975 objavljenem v PV na str. 201/76).

V teh dveh letih je bilo poslanih 121 odgovorov, sodelovalo je le 86 PD.

Anketa l. 1975 je postavila 18 vprašanj, 1976 pa le 17 (izpuščen je seminar za skrbnike planinskih potov).

Številke iz ankete nam lahko s pridom pomagajo pri programiranju posameznih tečajev (ki so ponavadi namenjeni sistematičnemu pridobivanju novega teoretičnega in praktičnega znanja) in seminarjev (ki so krajša oblika organiziranega izpopolnjevanja, pri katerem je poudarjeno aktivno sodelovanje udeležencev), alpinističnih tečajev, taborov in drugega.

Za seminar inštruktorjev varstva narave je prijav okoli 30, tudi v realizaciji zadnjih treh let so bili trije seminarji (Uskovnica, Boč, Primorska).

Za dejavnosti na alpinističnem področju je prijav okoli 60, tako za letni kot zimski začetniški tečaj kot za oba tabora. Največ prijav (1976) je bilo za planinskega vodnika. Realizacija je nekaj nad 50 % in tudi naslednja prijava je v tej višini.

Napravili smo še podrobnejšo analizo po društvih. Najvišja prijava z enega PD je 50, precej se jih vrti okoli 30 do 40, je pa tretjina takih okoli 10. Eno samo PD je poslalo nazaj prazno anketo s pripombo, da tu ni zanimanja za to delo.

Te ankete bi morale postati stalna praksa pri načrtovanju vzgojnega dela, posebno še sedaj, ker so težave s sredstvi, da bi se gospodarno porazdelila. Treba bo tudi premisliti, kaj planirati kot centralne vzgojne akcije in kaj dati na področja.

Delo za planinsko vzgojo in šolanje naj ponazore podatki o nazivih tečajev in seminarjev, ki jih prireja Komisija za vzgojo in izobraževanje pri PZS.

Sestavila Ing. Danilo Škerbinek
in Ing. Božo Jordan

Naziv tečaja — seminarja	A	B	C	D
a) letni tečaj za mladinske vodnike (MV)	69	140	107	107
b) zimski tečaj za MV	42	73	62	69
c) seminar za načelnike mladinskih odsekov (MO)	27	59	35	31
d) seminar za vodje planskih šol (PŠ)	10	51	21	16
e) Tečaj za inštruktorje planinske vzgoje (IPV)	2	30	13	17
f) seminar za mentorice vzgojno varstvenih zavodov (VVZ)	2	16	19	19
g) seminar za mentorje planinskih skupin po šolah	17	72	45	38
h) strokovno izpopolnjevanje MV in IPV	19	81	75	59
i) odprta šola turnega smučanja	15	32	22	23
j) seminar za inštruktorje varstva narave	15	53	37	33
k) seminar za skrbnike planinskih potov	8	51	—	—
l) tečaj za planinske vodnike	6	107	58	56
m) alpinistični začetni tečaj — letni	42	65	65	57
n) alpinistični začetni tečaj — zimski	12	33	44	52
o) alpinistični tabor — letni	27	66	47	65
p) alpinistični tabor — zimski	7	22	35	46
r) tečaj za inštruktorje alpinizma	4	24	21	26
s) tečaj za gorske vodnike (GV)	5	21	25	25
	996	731	739	

LETNA SEJA SEJA STROKOVNE KOMISIJE ZA TEHNIKO REŠEVANJA

IKAR

AUSSERBERG, 15.—16. OKTOBER 1976

Iz poročila Marjana Salbergerja

Zasedanje je vodil načelnik komisije Wastl Mariner, sodelovali so naslednje države: Avstrija (W. Mariner), Švica (Rene Arnold), ZR Nemčija (dr. K. P. Götzfried), Italija (Franco Garda), J. Tirolska (Alfons Obermaier), Francija (cap. Pigui-lème), Jugoslavija (Marjan Salberger), ČSSR (Tibor Kocuch), Poljska (Marjan Bielecky), Kanada (Willi Pfisterer), Španija (Tullian Heriz), Lichtenstein (Peter Greiner), Bolgarija (Peter Moskov). Kot go-
sta sta sodelovala prof. Félix Germain in Ludwig Gramminger, prevajal je André Grisel, zapisnik je vodil Karel Eitzenberger.

Na začetku zasedanja je predsedujoči W. Mariner posebej pozdravil prof. F. Germaina in L. Grammingerja kot dolgoletna aktivna sodelavca tehnične podkomisije.

Po sklepu zadnjega zasedanja se je predsednik podkomisije obvezal, da pripravi formular za zbiranje podatkov o gorskih nesrečah. Tega osnutka večina članov ni prejela. Zato je bil sprejet sklep, da se čimprej pripravi in razpošlje formular vsem članom, ki dajo svoje pripombe. Ne glede na morebitne pripombe pa naj vse dežele formular izpolnijo in ga pošljejo načelniku podkomisije do 20. marca 1977. Podatki in tem formularju naj obsegajo dogajanje za 12 mesecev v letu 1976.

IKAR — Kvalitetni znak za material

Že na začetku razprave se postavlja vprašanje, če bi v bodoče za naše možnosti in potrebe ne kazalo na posamezne izdelke vtisniti kvaliteten znak IKAR. Sklep te razprave je bil naslednji:

1. Vsaka dežela naj ima svojo komisijo za preizkus materiala.
2. Minimalna norma za zdržljivost naj bo petkratna.
3. Minimalni pogoji za funkcionalnost naprav morajo biti uveljavljeni.
4. Zahtevati je treba navedbo leta izdelave.
5. Izdelava je možna le iz poznanih ustreznih materialov.
6. Maksimalno teže posameznih rekvizitov je treba upoštevati.
7. Nobenih sprememb brez vednosti GRS!

Do naslednjega zasedanja podkomisije naj se v posameznih deželah ugotovi, če je pri opremi zadoščeno zahtevam po gornjih točkah. Razen tega je vsaka dežela dolžna poročati, če preizkušajo artikl in kako jih preskušajo, kakšne so dejanske možnosti za preskušanje materialov in vzdržljivosti. Cilj vseh teh prizadevanj je povečana varnost.

Novosti, izboljšave in izpopolnitve — tehnika in material

Zastopnik Kanade, Pfisterer je pokazal napravo za reševanje iz ozkih razpok, ki smo jo že opisali. Nadalje je pokazal mikrofoni, ki ga vložimo v čelado, tako da se dotika temena. Ta mikrofoni je sestavljeni del mikrotelefonske kombinacije radijskih UKV postaj firme MOTOROLA Z. HT. 220. Mikrofoni te vrste ima veliko prednost v primerjavi z dosedaj uporabljenimi. Reševalec ima prosti obe roki, na prenos ne vpliva noben zunanji šum niti hrup helikopterja. Kvaliteta zvoka je odlična, sogovornika zlahka prepoznamo po glasu.

Francoski delegat Pigui-lème je pokazal drsno ploščo iz umetne mase, ki jo uporabljajo namesto želva. Plošča je že pokazal na enem prejšnjem zasedanju, vendar je doslej razen Francozov ni še nihče preskusil. Cene take plošče je ca. 80 DM, W. Mariner predlaga, da posamezne dežele odkupijo po en primerku in stvar preskusijo. Kapetan Pigui-lème je nadalje pokazal in demonstriral še nekaj signalnih naprav za sporazumevanje ali za klic v sili. Tako smo videli naboj, ki se deli v dva dela: raketo — dimno bombo, raketo ali bombo lahko ročno aktiviramo. Raketa je za nočno rabo, dimna bomba pa za dnevno. Pri preskušanju so dobili odzive tudi iz več kot 25 km oddaljenih krajev.

A. Obermaier iz Južne Tirolske je prikazal posebno napravo za reševanje ponesrečenecv iz ozkih razpok. Je precej kompaktna in jo je možno z njihaji potisniti pod ponesrečenca. Naprava je zložljiva. F. Garda iz Italije je pokazal voz, ki lahko nadomešča oziroma deluje kot zavorni ali pa Prusikov voz. Zanka med dvema vponkama.

N. Faarlund, Norveška, član podkomisije za plazove IKAR, je prikazal način iskanja zasutih v plazu s kovinskimi bajanicami. Naprava je vredna preizkusa.

Tudi nemški zastopnik je povedal, da so prešli na aluminijaste vponke. Skupaj z Avstriji so v Mittenwaldu preskusili uporabo različnih metod s škričevjem.

Letalska reševalna služba

Iz poročil članov podkomisije je videti, da so že skoro povsod uvedli reševanje z letali (helikopterji). Nekje izvajajo to vojska, drugod policija, pa tudi privatna podjetja in civilna zaščita. Nujno je, da se kljub tej tehnični pridobitvi in današnji razsežnosti tega načina reševanja ne sme zamenjati klasični način, ki mora steči istočasno in se povezati z letalom oziroma helikopterjem. Helikopter moramo jemati kot pomožno reševalno sredstvo, ki pomaga reševalnemu moštvu na tleh, ko rešuje ponesrečenca v gorah.

A. Obermaier poroča, da imajo pri njih določene težave z razpoznavnimi znaki zemlja — zrak. Predlaga, da se mednarodni znaki preverijo, biti bi morali enostavni, predvsem pa morajo biti razumljivi.

LETNA SEJA STROKOVNE KOMISIJE ZA PLAZOVE IKAR

AUSSERBERG, 15.—16. OKTOBER 1976

Iz poročila ing. Pavleta Šegule

Komisija je zasedala v okviru rednega občnega zbora IKAR v starodavni vasi Ausserberg. Sodelovali smo zastopniki Avstrije, ČSSR, Francije, Italije in Južne Tirolske, Lichtensteina, Norveške, Poljske, Kanade, ZR Nemčije in Jugoslavije.

Odstop M. Schilda (naše mnenje)

Sam sem obrazložil stališče jugoslovanske delegacije: Zaradi ugleda in nalog IKAR bi bilo nedopustno, da podkomisija za plazove še naprej živi brez predsednika. IKAR je ugodna mednarodna organizacija, v kateri neenotnost med strokovnjaki in osebni spori med možnimi potencialnimi kandidati za predsedniško mesto ne smejo biti povod, ki bi hromili delo. Kolikor tovariši iz Švice ne morejo normalno sodelovati, meni podkomisija GRS za plazove Komisija za GRS pri PZS, da naj mesto predsednika prevzame ustrezen tovariš iz katerekoli dežele IKAR. Prvenstvena naloga predsednika je tako in tako organizacija, povezava in koordinacija, ni nujno, da je predsednik vele-specialist. Ljudje te vrste so nam že doslej vso-povsod radi in vselej pomagali, če je bilo treba. V prid temu mnenju govori tudi zadrlito Instituta za raziskave snega in plazov iz Davosa, ki ga je posredoval E. Friedli, to je, da bo Institut še naprej rade volje dal svojo strokovno pomoč in sodeloval kot doslej.

Vreme in plazovi v sezoni 1975/76

1. ZR Nemčija

Na območju ZR Nemčije je bilo 8 nesreč v plazovih. Slednji so zasuli 14 oseb, ranjenih je bilo 5 ljudi, mrtvih 7. Vse nesreče so se primerile izven urejenih smučišč, torej gre za nesreče na turnih smukih.

2. ČSSR

Še nadalje so izpopolnjevali kataster plazov, za kar so se posluževali neposrednih opazovanj in si pomagali s študijem posnetkov iz letal. V Zahodnih Karpatih so vnesli in opredelili plazine, anali-

zirali njihove morfološke posebnosti in jih podali s številčnimi vrednostmi. Lavinskih psov imajo 12. Imeli so nesrečo v plazu, ki je zasul dve osebi. Eden zasutih se je rešil sam, ženo so našli šele po 14 dnevih.

3. Francija

Zabeležili so 50 nesreč v plazovih, 10 plazov se je sprožilo spontano, 40-krat pa so jih povzročili sami turisti.

Glede na vrsto snega je plazove moč opredeliti takole: 13 je bilo plazov mehkega kložastega snega, 10 plazov trdega kložastega snega, 15 plazov suhega nesprjetega snega in 12 plazov mokrega snega.

Plazovi so zasuli skupno 68 oseb, 40 jih plazni ni prestalo, 28 se jih je rešilo s poškodbami.

4. Italija, Južna Tirolska

CAI oziroma Corpo Soccorso CAI ima 74 lavinskih psov, 20 psov imajo financarji, 16 pazniki v parkih Grand Paradisa in 3 pse karabinjerji. BRD AV Südtirol ima 8 uporabnih psov.

V 8 plazovih, ki so jih zabeležili na območju Italije, je bilo zasutih skupno 33 oseb, 8 je bilo poškodovanih, 11 pa so jih našli mrtvih. V dveh velikih nesrečah je skupno zasulo 17 oseb, med njimi 12 mladit med 12 in 18 leti starosti, ki so bili v varstvu izkušenih alpinistov in gorskih vodnikov.

Ponesrečeni so sami sprožili 5 plazov.

5. Jugoslavija

V slovenskem delu Julijskih Alp je bila snežna odeja v zimi 1975/76 zelo zmerna. Sneg je padel že konec oktobra ter v višjih legah ostal več ali manj do junija.

Izjema je bila druga polovica februarja in prva polovica marca, ko je bilo nekaj več snežnih padavin.

GRS je prek Podkomisije GRS za plazove (KPS — GRS) objavila 10 rednih in 2 izredni opozorili.

Ob znatnih naporih in pobudi GRS je bila poleti 1975 ustanovljena Podkomisija za varstvo površin in objektov pred snežnimi plazovi Zveze vodnih skupnosti SRS, leta 1976 pa Služba za opazovanje snega in opozarjanje pred nevarnostjo plazov Meteorološkega zavoda SRS. Naloga prve, KSP — ZVS, je dajanje nasvetov pri načrtovanju in projektiranju gradenj v predelih, kjer je nevarnost plazov. SP MZ SRS, ki je v letošnji sezoni začela z rednim delom, ne potrebuje posebnega opisa.

Odsek za lavinske pse ima 15 preizkušenih živali. KSP — GRS je organiziralo več tečajev in posvetovanje na temo: Varnost pred snežnimi plazovi v SRS.

Poleg odstreljevanja snežnih plazov z netržavnim topom na Zelenici, ki ga izvajamo že 13 let, se je v zadnji sezoni uveljavilo ročno miniranje in odstreljevanje z odstreljevalnimi žičnicami. Proženje s slednjimi na območju Kaninskih žičnic je bilo učinkovito v 91 %, ročno miniranje 73 %. Odstreljevanje s topom se je obneslo v 57 %.

Snežnih plazov, ki so povzročili nezgodo, je bilo 6, zasutih je bilo vsega 11 oseb ali pa so jih plazovi odnesli. En zasuti je preminil v Durmitorju. Na pisti na Kravcu je plaz nosil in sukal teptalni stroj z delavcem. Na strmini pod Kalvarijo pod Kredarico je plaz nesel lovca T. Štularja skoro do letne poti, v Železnikih v Selški dolini je zasulo 4 otroke. Iz plazovine so jih rešili odrasli. KSP — GRS je navezala zelo dobre delovne stike z LWD Celovec in ustrezno službo v Julijski Benčiji — SNEVA, pri gozdni direkciji v Vidmu.

6. Kanada in ZDA

Na smučiščih so imeli enega mrtvega, našli so ga z elektronsko napravo tipa SKADI (ista kot avstrijski pips).

Tri osebe je plaz zatekel v avtomobilu, skupno so imeli troje mrtvih zaradi plazov.

Kanadski zastopnik ni vedel nič posebnega o dogajanjih v ZDA. Znano je, da je bilo ob življenje nekaj minirjev snežnih plazov (snow ranger).

7. Norveška

Znani so 3 primeri, da so plazovi zajeli in odnesli ljudi. Zasulo je 4 osebe, od teh so tri umrle. Zlasti tragičen je bil primer, ko je zakonski mož že rešil soprogo iz objema plazovine, pa jo je kasneje ponovno zasul kasnejši sproženi plaz, kateremu v drugo ni več ušla živa. Norveški reševalci in strokovnjaki so se v sezoni 1975/76 že tretjič trudili, da bi našli način, kako kar najbolj prilagoditi lastnosti bajaranice za odkrivanje zasutih v plazu. O uspehu podrobneje poročamo v 5. točki dnevnega reda.

8. Avstrija

Avstrijsi BRD je obravnaval 30 nesreč v plazovih, 71 oseb je plazovina zasula v celoti ali deloma, preživelo je 55 ljudi, podleglo jih je 16. Med preživeli si je 26 oseb pomagalo z lastnimi močmi, 22 so jih rešili tovariši, 7 preživeli pa se lahko zahvali za svoje življenje organiziranju reševalni akciji. Enega mrtvega je našel njeval popotni tovariš, 2 so odkrili psi, 13 pa reševalci s sondiranjem.

Avstrijci imajo na voljo 172 lavinskih psov. Služba plazov (LWD) je v 4 zveznih deželah izdajala redna opozorila, prizadevali so si tudi, da bi ustanovili LWD tudi na štajerskem.

9. Poljska

Služba plazov je izdala 4 svarila, pripravo stanje je trajalo 2 do 3 dni.

Zasutih in mrtvih ni bilo. GRS razpolaga s tremi lavinskimi psi.

Volitve novega predsednika

Po razpravi, ki smo jo orisali v točkah 1 in 2 dnevnega reda, je postalo jasno, da bodo člani podkomisije izbrali predsednika iz svojih vrst, da se ne bodo več zanašali za »uvoz« iz Švice. Mesto predsednika je prevzel polkovnik Guy de Marliave, direktor ANENA (Association Nationale pour l'Etude de la Neige et d'Avalanches — Nacionalno združenje za raziskave snega in plazov). Ima solidne strokovne in organizatorske sposobnosti. Vodstvo mu je poklic.

Člani podkomisije smo soglasno izvolili polkovnika za novega predsednika in predložili njegovo kandidaturo obnemu zboru IKAR, ki je predlog prav tako sprejel.

Razno

Podkomisija je nadaljevala zasedanje pod vodstvom Fritza Gansserja. Obravnavali smo vrsto vprašanj kot sledi:

1. Lavinski psi

Sklenili smo naslednje:

— Vodnik lavinskega psa naj bo kvalificiran in registriran gorski reševalec.

— Za akcije se smejo uporabljati le potrjeni in preizkušeni psi, navedeni v vsakoletni alarmni listi. Verificiran je lahko le tisti pes oziroma vodnik, ki vsaj enkrat na leto pred komisijo dokaže in pokaže svoje znanje. Na seznam službenih živali smejo priti le preizkušeni in potrjeni psi.

Lavinski psi so se dobro izkazali tudi ob potresu v Furlaniji.

Trenutno je v IKAR deželah 742 preizkušenih lavinskih psov, od tega 590 v Švici, Italiji in Avstriji.

2. Pravna vprašanja

Kjerkoli imamo opravka z reševanjem iz plazov, se pojavljajo tudi problemi pravnega značaja. S tem vprašanjem so se ukvarjali že na številnih srečanjih, med drugim tudi:

— Kolokvij o odgovornosti, ki ga je organizirala ANENA leta 1976 v Grenoblu.

— Pogovori v Kaprunu se s temi problemi ukvarjajo vsako leto.

— Na ta vprašanja je naletela že tudi Komisija za smučarski alpinizem UIAA ter se z njimi ukvarjala.

Sklep:

Predsednik naj ugotovi, če se s tem problemom ne bi podrobneje ukvarjala naša prva seja. (Občni

zbor IKAR v Ausserbergu je ponovno odklonil ustanovitve posebne podkomisije za pravna vprašanja, kar je utemeljeno s tem, da je zakonodaja v posameznih državah zelo različna in da se predpisi izdatno menjajo celo znotraj posameznih držav od enega upravnega središča do drugega. Enotnosti nikakor ne bi bilo mogoče doseči.)

3. Sklep glede vzgoje:

Zagotoviti je treba, da se bodo podkomisije za plazove različnih GRS medsebojno obveščale o težajih in vzgojnih ukrepih, izmenjavale izkušnje in udeležence tečajev. Še naprej zelo priporočamo udeležbo na mednarodnih tečajih.

V tem smislu bodo člani GRS dežel IKAR še nadalje sodelovali na tečajih za reševanje iz plazov in na tečajih o plazovih, ki jih v okviru UIAA prireja Komisija za plazove v Davosu.

4. Sodelovanje Služb za plazove

Službe za plazove v sosednjih predelih in državah, že sedaj zelo tesno sodelujejo. Izmenjava poročil, opazovanj in opozoril je postala že redna praksa.

Pripomniti velja, da ključni za šifriranje podatkov niso pri vseh SP povsem enaki, kar do neke mere omejuje in zavira izmenjavo podatkov. Priporočljivo bi bilo, da se v tej smeri potrudijo IKAR ter poskusi stvari spraviti na skupni imenovalec.

Italija in Francija odlično sodelujeta. V obsejnim področju imata obe državi celo skupno Komisijo za varstvo pred snežnimi plazovi, katere naloga je, da skrbi za prevoznost in varnost cest obsejnega območja.

Zelo dobro sodelujeta LWD Celovec in SNEVA Videm, zadnje čase se kažejo lepi obeti, da z obema dobro sodeluje tudi slovenska SP. Doseganja pomoč specialistov iz Celovca in Vidma je bila zelo razveseljava.

5. Namerno proženje plazov

Ugotovljeno je bilo povečano zanimanje za namerno proženje plazov z eksplozivi. Odstrelilne žičnice so dale večidel odlične rezultate, število teh naprav je v Evropi v kratkem času naraslo na 92, samo v ZR Nemčiji deluje ta hip 40 odstrelilnih žičnic.

V teku je več raziskav o proženju plazov z ročnim nameščanjem eksplozivnih teles in z nameščanjem prek odstrelilnih žičnic. Avgusta 1976 je tudi Institut za raziskave snega in plazov na Weissfluhjochu nad Davosom v Švici izdal predhodno poročilo št. 32 o namernem proženju plazov z eksplozivi.

6. Magnetna (Försterjeva) sonda

Po uspešni uporabi magnetne sonde pri iskanju avtomobilskih razbitin v snežnih plazovih v Sulndnu in pod Brennerjem je bilo čutili prizadevanja trgovcev, da bi to opremo spravili v promet kot pribor za iskanje zasutih oseb. Nesmiselnost tega početja je že pred leti prikazala in dokazala podkomisija za plazove IKAR in odsvetovala nabavo in uporabo v te namene.

Uspešni propagandi je kljub temu uspelo, da so reševalci kar v dveh primerih z magnetno sondo iskali zasute osebe, pri čemer seveda niso imeli uspeha, je pa stvar pograbil Radio in TV, poročali so tudi časopisi. S tem so propagandisti tega neučinkovitega sredstva spet zavajali publiko.

7. Naprave za iskanje zasutih oseb

1. Avstrijski pleps so konstruktorji nekoliko izboljšali. Med drugim je tipka za preklap iz oddaje na sprejem in obratno opremljena z zatičem, ki tipko obdrži v režimu oddaje, če uporabnik sam ne poskrbi, da bi bilo drugače.

2. Članom podkomisije za plazove, ki so sodelovali na simpoziju v Sulndnu je znano, da si norveški reševalci že tri leta prizadevajo, da bi raziskali in prilagodili iskanje zasutih s pomočjo bajanice. Doslej so poročali le poredkoma, sedaj pa že lahko podajo nekaj rezultatov, četudi metoda po njihovem mnenju še ni docela zrela za uporabo. Sedanje stanje je približno takole:

— Približno 10 % oseb je sposobnih, da po kratkem navodilu z bajanico najdejo osebe, zasute v snegu.

Uporaba sodobnih kovinskih bajanic pa je omogočila uspešno iskanje kar 90 % oseb.

— Bajanica, oziroma njen kovinski nadomestek za znava spremembe v zemeljskem statičnem električnem polju med površino zemlje in jonosfero. To so spremembe, ki jih povzročajo vodne žile, kovinski predmeti, rudnine, ljudje in druge.

— Bajanica in njen kovinski nadomestek so zelo občutljivi instrumenti, s katerimi lahko ugotovimo predmete in osebe do 10 m globoko in še več. Poglavitna težava oziroma umetnost je, kako razbrati iz odčitka, kaj je pod nami — človek, voda, kovina, smučka itd.

— Pripomoček je razmeroma preprost za rabo, ker je moč odčitek vskladiti z intenzivnostjo, kako naprava reagira na tujek v električnem polju.

Bajanica posebno močno nakaže človeka, pri vodnih žilah je odziv, glede na velikost, le redko tako živahen kot pri človeku, isto velja tudi za kovinske predmete, kar je spet odvisno od velikosti.

— Vodno žilo lahko zasledujemo ter jo na ta način prepoznamo kot tako. Iskalec, ki ni preveč občutljiv, ima možnost, da izloči vpliv vode tako, da uporabi odvodenike, povezane z žico.

— Doslej se je kot najbolj učinkovita izkazala metoda, ki jo navajamo v nadaljevanju:

Organiziramo moštvo, kot takrat, če iščemo s sondami. Razmik med posameznimi iskalci je 2 do 3 m. Iskalci naj ne bodo pretirano občutljivi, v ta namen npr. izločimo tiste osebe, ki pri iskanju s klasično leseno bajanico takoj najdejo zakopan kovinski predmet.

— Osebe, ki jim gre iskanje z bajanico dobro od rok, podrobneje preiščejo tista mesta na plazovini, ki jih je moštvo nakazalo in zaznamovalo kot posebno sumljivo. Podrobna raziskava da podatke, kot so jakost signala, globina in podobno.

Bajanice dobavlja: Syver Endrestol, N — 3600 — GEILO, Norge. Cena je za 2 kosa 50 NKr. Norveško ime za pripravo je Sokevinkel — nemško Suchwinkel).

8. Druga razvojna dejavnost

1. Institut za elektroniko Tehnične univerze Graz, ki ga vodi prof. W. Fritzsche, je razvil samodejno signalizacijsko napravo za ceste in železnice. Če plaz preplavi prometno pot, se prekine tokokrog in semafor z rdečo lučjo signalizira, da je cesta, železnica zaprta, ali pa ustrezen mehanizem sam zapre zapornico.

Isti institut pripravlja in sodelovanju z V. Eigenmann simpozij, ki bo spomladi prihodnje leto v Grazu. Na sporedu bodo aparati kot so radiometri, žolne, piepsi, radarji, bajanice itd.

2. V okviru ANENE so med drugim v teku naslednje raziskave:

— Meteorološke raziskave o pretvorbi snega in plovnem snegu.

— Študije o klozastem, sprjetem snegu.

— Dinamika plazov: hitrost, udarec plazov, gostota snega v plazju, posledice pršnih plazov na zgradbah, objektih in gradnjah.

— V središču zanimanja so še vedno naprave in pribor za namerno proženje plazov; odstrelilne žičnice, avalauncerji (cevi s pogonom na stisnjen zrak oziroma plin za odstranjevanje projektilov) so predmet temeljitih preiskav.

— Raziskujejo tudi proženje z ultrazvokom, npr. proženje z letali pri hitrosti 1 Mach (ca. 330 m/sec).

— V teku so raziskave z radiometrom. Naprava za iskanje je že gotova, je pa še precej velika in trenutno v poskusnem obratovanju (Francija, Graz).

— Firma Philippe Holder, B. P. 460, Marnaz, 74460, France, se še vedno prizadevno ubada z lavinskimi baloni. To so baloni, privezani prek lavinske vrvice na nosilca — uporabnika, ki v primeru nesreče aktivira ventil plinske bombe, ki je z balonom in vrstico vred pritrjen na traku, katerega nosi npr. na levem rokvu. Plin začne uhajati iz bombe, napolni balon, ta pa se vzdigne in opleta nad plazom, dokler se ta ne ustavi. Cena balona s pripomočki je ca. 200 FFR, kar zares ni malo.

Pregled najzanimivejših podatkov za sezono 1975/76:

Država	Zasutih	Mrtvih	Odstre- lilnih žičnic
Avstrija	71	16	39
ČSSR	2	1	—
Francija	68	40	3
Italija/J. Tirolska	33	11	2
Jugoslavija	10	1	3
Kanada	—	4	—
Liechtenstein	—	—	—
Norveška	4	3	—
Poljska	—	—	—
Španija	—	1	5
Švica	—	15	5
ZR Nemčija	14	7	40
Skupaj	202	99	92

Podatki niso točni, ker nekatere države niso predložile pismenega poročila in si predstavniki niso bili na jasnem o dejanskem stanju. To velja tudi za Švico, ki po odstopu Schilda nima nobenega zastopnika v podkomisiji za plazove IKAR.

GAŠERBRUM I. ALI HIDDEN PEAK (8070 m), ENKRATNO DEJANJE ALI NOVA DOBA HIMALAIZMA

Messner in Habeler sta julija in avgusta 1975 opravila doslej edinstveno dejanje — brez kisikovih aparatov, brez pritrjenih vrvi, brez višinskih nosačev in brez višinskih taborov sta stopila na teme osem-tisočaka. Čeprav smo o tem že pisali, na-vedimo še nekaj misli iz razgovora, ki ga je imel R. Messner 10. okt. 1975 z urednikom »Bergsteigerja«. Ideja o takem vzponu je bila »v zraku« dalj časa: Veliki skromni Hermann Buhl je na Broad Peaku odklonil višinske nosače. Tudi Walter Bonatti v svoji najnovejši knjigi »Veliki dnevi« zagovarja tako obliko alpinizma v Himalaji. Messner se za idejo ni takoj ogrel, ker ji ni zaupal, saj je Nepal dovoljeval le velike ekspedicije, ki prinašajo veliko deviz. Leta 1974 je v Pakistanu osebno stopil k ministru za turizem in ga prepričeval, da se splačajo tudi male ekspedicije po starem načelu »male ribice dobre ribice«. Vendar zoper male ekspedicije govorijo to, da bi uspevale le dovršenim plezalcem z velikimi izkušnjami. V navezi bi morali biti samo taki, ki bi se popolnoma skladali — po Messnerju bi morali biti »sinhroni«. »Najhitrejša«, najmanjša in najcenejša ekspedicija na 8000 m visoki vrh je uspela zato, ker sta Messner in Habeler oba zelo nagla plezalca, ker sta oba lahka in sta bila obenem prepričana o zmagi, saj sta se na ekspedicijo skrbno pripravila: »Hitrica naju je rešila neugodnih okoliščin, strmo in nevarno steno sva plezala samo dvakrat, medtem ko bi velika ekspedicija ne imela teh prednosti.« Plezala sta tako, kakor velike stene v zapadnih Alpah s to razliko, da sta na Gasherbrumu I vendarle rabila nekaj časa za

aklimatizacijo, ki sta ga porabila tudi za dobro orientacijo in razpoznavanje v gori. Tudi stroški niso bili večji od onih v velikih stenah v Zapadnih Alpah, seveda vožnja z avionom in taksa (1000 dolarjev) nista všteti. To je bila prva Messnerjeva pot na osem-tisočak, na kateri je samo plezal in nič »delal«. Stena je višja za 1000 m od severne stene Eigerja in teža od severne stene Matterhorna. »Ponosen sem«, je izjavil Messner, »da sva prišla čez v prvem poskusu na alpski način in to v težki steni. Vsako pionirsko — alpinistično dejanje je nevaren zgled, vendar že mora tako biti. Danes nobeden več ne kritizira Balmata in dr. Paccarda«. Čez deset let, meni Messner, se bo ta način uveljavil. Če je naveza izkušena in res pripravljena, potem je tak vzpon v Himalaji manj nevaren kot ekspedicija velikega stila v podobni steni. Vsaj ducat alpinistov na svetu bi zmoglo nekaj takega, na stotine alpinistov pa bi zmoglo v Himalaji kaj lažjega, a vendarle v podobnem slogu. Messner je šel v Hidden Peak zaradi športne ideje, o kateri je dolga leta sanjal. Njega očarajo, tako pravi, samo težave in športni dosežek.

T. O.

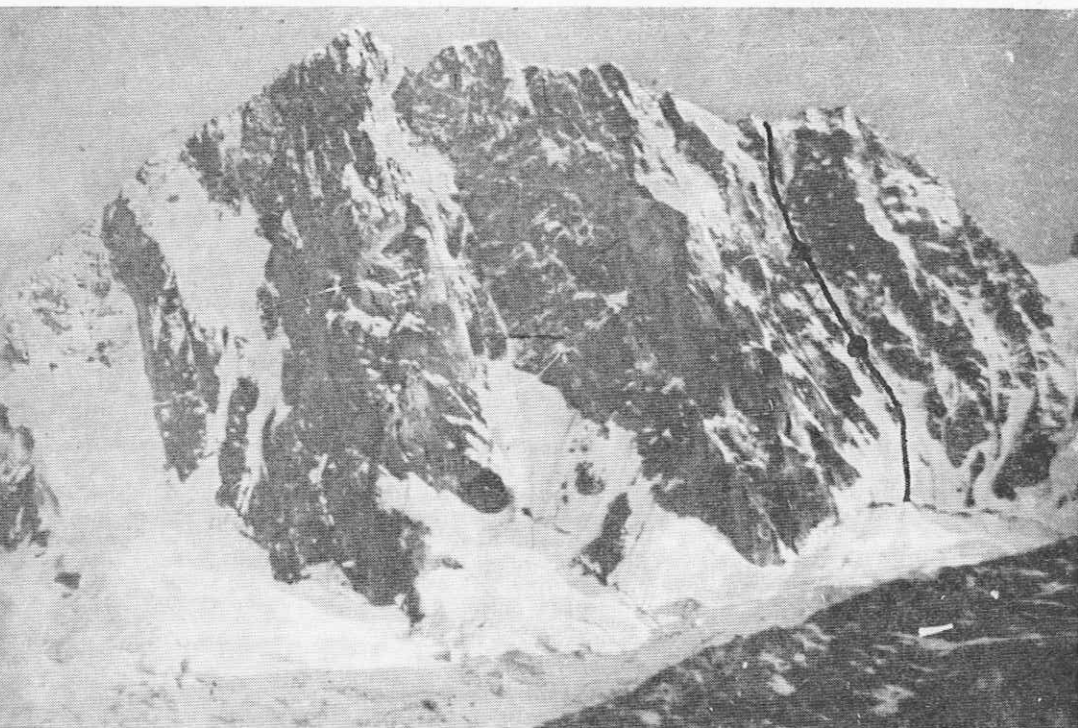
4000 m VISOKA STENA V DHAULAGIRIJU — »BREZ KISIKA«

Poleti 1977 naj bi človek v Himalaji zmogel to, kar komaj komu pride na misel. Dhaulagiri — Bela gora (8167 m) se je razmeroma dolgo upiral, da bi mu človek stopil na teme, 13. 5. 1960 pa se je posrečilo priti na vrh Švicarju Maxu Eiselinu in Avstrijcu Diembergerju. Francoz Rebuffat je z Annapurne leta 1950 prvi zagledal steno Dhaulagirija in cenil njeno višino na 5000 m; Diemberger jo je znižal na 4000 m. To steno si je za l. 1977 izbral Messner. 3000 m vrvi in 120 klinov bo vzel s seboj, kajti spodnji del stene — kakih 1600 m — bo opremil z vrvmi. Ne bo pa vzel s seboj kisikovih bomb. (V letu 1978 planira vzpon na Everest čez jugozahodno steno prav tako brez kisika). Pač pa bo imel ekspedicijski zdravnik s seboj čisti kisik, če bi prišlo do višinskega pljučnega edema.

Poleg Habelerja (34) bosta Messnerja (32) spremljala še dva izjemna alpinista: Amerikanec Michael Covington (29), gorski vodnik iz Colorada, prvak športnega plezanja, in Otto Wiedemann (26), Nemec, ki je menda najhitrejši plezalec na svetu. Zdravnik dr. Berghold (29) ima za seboj prakso v Andih, Sahari, Afganistanu in na Spitzbergih. Pravi, da bodo morali plezalci v steni dnevno popiti 10 l tekočine na dan.

Ekspedicijo bo spremljala tudi filmska skupina. Stroški: ca. 120 000 DM.

T. O.

Severna stena Grandes Jorasses z vrisano jugoslovansko smerjo

**SEVERNA STENA GRANDES JORASSES —
POINTE HELENE (4045 m)
JUGOSLOVANSKA SMER:**

Prva plezala: Janez Gradišar—Igor Herzog 4.—6. avgusta 1976, (dva bivaka).

Ocena: led 50—55°, vstop 80°; skala V A 2, višina 800 m; čas prvih plezalcev 33 ur.

Dostop: Kakor za poljsko smer iz bivaka Leschaux (2431 m) 4 ure.

Opis: Vstop desno od poljske smeri, (3200 m) tam, kjer je ledena pregrada najkrajša. Po ledeni strmini navzgor proti kuloarju, ko se ta zoži desno proti skalnemu delu. Ko kombiniranemu svetu (skala—led III, IV, k) pet raztežajev. Nazaj (levo) v ledeno strmino, ki preide v kuloar. Po njem s poudarkom proti levi do konca (1. bivak).

Prek kombinirane pregrade na zgornji kuloar. Po njem levo pod skalno pregrado. Po počli (V A 2, kk) na stojišče (2. bivak).

Prek skalnega skoka na raz (k). Po njem in levo v kuloar do skalnega razbitega sveta (kk). Po kombiniranem svetu v višji kuloar. Po njem na rob stene.

Splošno: V steni ostalo 10 klinov. Slabe možnosti za bivakiranje.

Sestop:

1. Po južni steni Pointe Haline (II, III) na normalno pot iz Pointe Walkeria mimo kočice Cabone des Grandes Jorasses v dolino — 6 ur.

2. Desno po grebenu Pointe Marguerite — Pointe Young do bivaka Ereboudre (2360 m) in v Montanvers.

PRODAM — 40 kompl. Planinskih vestnikov od leta 1922 — po ugodni ceni.
— Verbič Anton, Ljubljana, Cankarjevo nabrežje 1.

VRLIM MOŽEM RESEVALCEM

ki vedno znova prestopijo mejo tega sveta v svojih dejanjih med okamenelimi sanjami sten in strmin. Njihove misli so svobodne in jasne, kot je dih jutranjega sonca v bleščečih vrhovih.

Njih dejanja so blaga, kot so dobrohotni blagoslovi gorskih zakladov.

Ti možje so taki, ker nosijo v srcih gore.

In ti možje, jekleni možje, svarijo: Nikoli polovičarstva,

predrznost in nasilja nad goro, nikoli zlih duhov dolinskih.

Gora ti daje, kar zaslužiš. Podoba gore, ki jo nosiš v srcu, je tvoja podoba.

Možje, hvala vam za tisto lepo in srečno jutro, 12. aprila 1976, na Jermanovih vratih.

*Matjaž Žužek
Drago Tomšič*

GRADBENO
PODJETJE
BEŽIGRAD
LJUBLJANA

PODMILŠČAKOVA 24

Telefoni:

Proizvodne enote I.	317-848
Proizvodne enote II.	313-144
Proizvodne enote III.	313-427
Centralni obrati	341-910
Direktor	314-361
Tajništvo	313-281
Računovodstvo	313-145

Specializirani smo za
vzdrževalna dela, adaptacije
stanovanjskih, poslovnih in
industrijskih zgradb ter uslug
s področja gradbeno obrtniških
del. Vršimo tudi manjše
industrijske in stanovanjske
novogradnje

ZLATOROG MARIBOR

KO
to

KOTO • koteks tobus • proizvodno in
trgovsko podjetje n. sol. o. Ljubljana,
61000 Ljubljana, Miklošičeva 5,
telefon (061) 323-241

KOTO • koteks tobus, TOZD KOPROD,
v enoti Zalog pri Ljubljani predeluje
klavniške odpadke in poginule živali
v beljakovinske koncentrate, ki so
sestavni del močnih krmil. S to predelavo
preprečuje onesnaževanje zraka, vode
in zemlje in je zato pomemben člen
v varstvu človekovega okolja.

alpina
TOVARNA
OBUTVE
ŽIRI

Predstavljamo vam
nekaj modelov
planinske obutve.

Obiščite naše prodajalne
in izbirajte...